

ZOOM IN על סין

צמיחה, הזדמנויות ואתגרים
— 2017 —

מכון היצוא

SHENG ENTERPRISES
SHANGHAI · WUJI · SHENZHEN · SAUDI · TEL AVIV

SHENG is a member of **BDO** Ziv Haft Group in Israel

דבר המנכ"ל

יצואנים נכבדים

בעשורים האחרונים הולכת ומשתנה מפת הסחר העולמי, תוך גידול מהיר של כלכלות צומחות, המלווה בפתיחות הולכת וגדלה מצידן לסחר הבין-לאומי ולשיתופי פעולה. הבולטת בכלכלות אלו הינה סין, שהפכה בשנים אלו לכוח כלכלי רב עוצמה וגורם מרכזי בכלכלה הגלובלית. סין הינה הכלכלה הגדולה ביותר בעולם במונחי כוח קנייה ומעצמת סחר גלובלית. כיצואנית הגדולה ביותר בעולם והיבואנית השנייה בגודלה נחשבת כעורך עיקרי בפעילות הסחר הבינ"ל. להתפתחותה הכלכלית של סין השפעה של ממש על הכלכלה העולמית, ומכאן, גם על הכלכלה הישראלית. בשנים האחרונות עוברת סין תהליכים כלכליים מורכבים מתוך מטרה לבסס את צמיחתה גם על מקורות פנימיים. סין תמשיך לצמוח בקצב מהיר יחסית גם בשנים הבאות אך בשיעורים מתונים משהורגלנו אליהם בעבר.

קשרי הסחר בין סין לישראל הלכו וצמחו בעשור האחרון באופן משמעותי. היקף הסחר יותר מהוכפל בשנים אלו, היבוא עלה בכ-70% והיצוא נסק בשיעור של כ-270% - שיעור הגידול הגבוה ביותר מבין יעדי היצוא המובילים של ישראל. אם לפני כעשור, בשנת 2007, ייצאו חברות ישראליות לסין סחורות בהיקף של כ-870 מיליון דולר, הרי שנכון לסוף שנת 2016, עומד היקף היצוא (ללא יהלומים) על כ-3.2 מיליארד דולר.

למרות ההתפתחות המשמעותית בקשרי הסחר שרשמו שתי המדינות, אנו עדיין רחוקים מלמצות את הפוטנציאל הגלום בקשרים הכלכליים בינינו. ממשלת ישראל הגדירה את סין כיעד מרכזי להעמקת שיתוף הפעולה העסקי ולצורך כך פותחו כלים ומנגנונים רבים שעל היצואן להכיר. חוברת זו היא כלי עבודה למבקשים להיכנס ולפתח עסקים בשוק הסיני. החוברת משלבת בתוכה מידע שימושי על כלכלת סין, המסגרת הרגולטורית במדינה זו, מערכת הקשרים הקיימים בין סין וישראל וההזדמנויות העסקיות הקיימות בשוק זה. מידע רב נוסף בנושא השוק הסיני קיים וזמין במכון היצוא על פי הגדרת צורך מצד החברות.

מכון היצוא העמיד את סין במוקד הפעילות שלו לשנים הקרובות ועומד כל הזמן לרשות ציבור אנשי העסקים המעוניינים לפעול בה באמצעות מגוון רחב של שירותים - חומרי מידע, תוכניות הדרכה, סיוע לקידום השיווק, וארגון משלחות ותערוכות.

כולי תקווה כי החומר הכלול בחוברת זו מספק מידע מעניין ורלוונטי שיסייע בידכם ויתרום לקידום סחר החוץ של מדינת ישראל.

בברכה ובהצלחה

גדי אריאלי

מנכ"ל
מכון היצוא

שיתופי פעולה טכנולוגיים: החברה מסתייעת במארג הקשרים שלה על מנת לאתר שותפים פוטנציאליים ולחבר חברות ישראליות ובינ"ל עם חברות סיניות רלוונטיות לצרכי השקעות בינ"ל בטכנולוגיה באמצעות מיזמים משותפים (JV) / מיזוגים ורכישות (רכישה מלאה או חלקית של חברות או הטכנולוגיה שלהן ע"י חברה סינית) / מתן רישיונות לשימוש בטכנולוגיות / פרויקטים של מו"פ משותף וכו'. כחלק מפעילותה זו, SHENG מסייעת ללקוחותיה למצוא את הדרך שתאפשר להן ליהנות מהיזמה של הממשלה הסינית לעידוד חברות סיניות להשקעה בטכנולוגיות זרות.

פעילות פיתוח עסקי: סיוע בכניסת חברות זרות ומוצרים לשוק הסיני; איתור וניהול ערוצי הפצה; הקמת שותפויות עסקיות; ליווי תהליכי משא ומתן וכו'.

שירותי הוסטינג וייצוג בעלים: החברה מציעה מגוון שירותי הוסטינג וייצוג בעלים בסין בהתאמה אישית לצורכי הלקוח, הכוללים: תמיכה ופיקוח לצוות הניהול המקומי; השכרת עמדות עבודה, חדרי ישיבות ותשתיות משרדיות באחד ממשרדי החברה בסין; שירות העסקת עובדים כגורם צד ג' ועוד.

קבוצת SHENG הינה החברה המובילה במתן שירותי בנקאות השקעות, שיתופי פעולה טכנולוגיים, ייעוץ, פיתוח עסקי ועוד.

קבוצת SHENG הוקמה בשנת 2002 בעיר שנגחאי ופועלת כיום משמונה משרדים וחברות בת, הפרוסים ברחבי סין, ישראל וקנדה.

קבוצת SHENG ממנפת את מערך הקשרים העסקיים הגלובלי הרחב שלה עם גופי השקעה, חברות מובילות וגורמי ממשל על מנת להעניק ללקוחותיה חבילת שירותים מקצועית ויעילה שתענה על צרכיהם ודרישותיהם בפעילות בשווקים הישראלי, הסיני, והצפון אמריקאי.

קבוצת SHENG הינה חלק מקבוצת BDO זיו האפט ייעוץ וניהול, שהינה חלק מרשת BDO העולמית.

שירותי החברה:

חברות הקבוצה מספקות מגוון שירותים מקצועיים המותאמים לצרכי כל לקוח ובהם:

בנקאות השקעות: בנקאות השקעות בינ"ל; גיוסי הון וגיוסי חוב; ליווי תהליכי מיזוגים ורכישות; יעוץ למיזמים משותפים ושותפויות אסטרטגיות ועוד.

מכון היצוא

מכון היצוא מייצרים הזדמנויות בשבילך!

מכון היצוא הינו עמותה ללא כוונת רווח. מטרתו לתמוך ולסייע ליצואנים ישראלים ולמעוניינים להתחיל לייצא, בבניית יכולות, בפיתוח קשרים עסקיים, שיתופי פעולה ושותפויות אסטרטגיות עם גורמים מחו"ל. מאז הקמתו בשנת 1958 מהווה מכון היצוא בית עבור אלפי יצואנים הישראליים ומעניק להם בכל שנה מגוון שירותים וכלים להצלחה בינלאומית.

קשרים עסקיים, שירותי מידע וייעוץ, השתתפות בתערוכות בינלאומיות ומגוון פעילויות הם רק חלק מכלי הסיוע שמעניק מכון היצוא לחברות היצואניות הישראליות. בזכות הניסיון הרב במגוון התחומים הנלווים לתהליך היצוא ובאמצעות 19 ענפי יצוא שונים מתחומי מוצרי הצריכה והטכנולוגיות, נהנים היצואנים הישראלים משירותים ופעילויות המקדמים את היצוא הישראלי ברחבי העולם. מכון היצוא עובד בשיתוף פעולה עם נספחי המסחר והכלכלה המוצבים בחו"ל, נציגי פיתוח עסקי מקומיים, נציגים דיפלומטיים, נספחי מסחר זרים המכהנים בישראל וארגוני סחר בינלאומיים, לטובת קידום היצוא הישראלי.

היחידה הכלכלית במכון היצוא מנתחת ומפרסמת מידע וסקירות כלכליות על מדינות ושווקי יעד ליצוא הישראלי. כמו כן, מפרסמת היחידה ניתוחים, ניירות עמדה, סקירות כלכליות ומידע רב על מגמות ביצוא הישראלי.

פרטים ומידע נוסף על פעילות המכון ואנשי הקשר בתחומים השונים ניתן למצוא באתר המכון:

www.export.gov.il

הקדמה

כלכלת סין - שימור הצמיחה מול אתגרים מבית ומחוץ

בסוף פברואר 2017 קידמו אזרחי סין בברכה את השנה החדשה: שנת התרנגול. מיליוני זיקוקים צבעוניים קיבלו את פני התרנגול האדום, תרנגול האש, בתקווה שתכונותיו של התרנגול על פי המסורת הסינית: נועזות ואומץ לב, אנרגטיות ונאמנות, כמו גם עבודה קשה ופוריות יאפיינו את הכלכלה הסינית של השנה החדשה.

ואכן, קברניטי סין ידרשו להרבה נחישות, אנרגיה, עבודה קשה, כמו גם תבונה וראייה לרחוק, על מנת לשמור את ספינת הענק הסינית בנתיב הצמיחה, אל מול מגוון אתגרים מבית ומחוץ. ניסיון העבר והישגי סין בשנת 2016 החולפת אמנם מאפשרים אופטימיות זהירה כי גם סין תצליח לשמר קצב צמיחה גבוה יחסית. אמנם לא יהיה זה הקצב שזכור לנו מהכלכלה הסינית הדוהרת בעבר, אך עדיין בקצב המקדים משמעותית את שאר השחקנים המרכזיים האחרים בעולם; וחשוב מכך: צמיחה שתאפשר עמידה ביעדים והמשך פיתוחה של סין, או בשמה הסיני: "המדינה המרכזית".

ביצועי הכלכלה הסינית בשנת 2016, אמנם מייצגים תקופה חדשה, של צמיחה חד ספרתית, תוך החלשות משמעותית ביחס לביצועי המעצמה הכלכלית העולה, במהלך העשור הקודם. אך בתקופה זו של צמיחה איטית ברמה העולמית והתמודדות עם אתגרים לא פשוטים, פנימיים וחיצוניים כאחד, הצליחה סין לרשום קצב צמיחה של 6.7% בשנת 2016 וצפויה לשמר צמיחה בהיקף כמעט דומה (6.5%) גם בשנת 2017.

בסין יכולים אמנם להביט לאחור במידה מסוימת של שביעות רצון, אך בוודאי שלא לנוח על זרי הדפנה ובקרוב הממשל והמגזר הכלכלי עוסקים בקדחתנות בתכנון והיערכות לקראת ההתמודדות עם האתגרים הרבים והמורכבים שצופן בחובו העתיד - הקרוב והרחוק כאחד.

המשך הצמיחה הסינית מקושר כיום, יותר מאי פעם, לחיזוק מגזר השירותים, צמיחת הצריכה המקומית ולקידום הפיתוח הטכנולוגי, כמו גם בחיבור בין הכלכלה והתעשייה הסינית ובין המארג הכלכלי הבין-לאומי - כשהכלכלה הסינית משפיעה ומושפעת, יותר מאי פעם, מהתפתחויות והמגמות בכלכלה הגלובאלית.

מאז ראשית העשור מנווט הממשל הסיני את הכלכלה הלאומית בנתיב המנסה לאזן בין שימור קצב צמיחה גבוה (גם אם מתון מבעבר), מניעת התחממות יתר ולחצים אינפלציוניים, כמו גם שימור היציבות הכלכלית והחברתית בסין. ההצלחה הסינית בהשגת יעדים אלו חשובה כיום, לא רק לשימור היציבות והפיתוח הכלכלי הסיני, אלא גם כמרכיב מסייע בייצוב ועידוד הכלכלה העולמית.

צמיחתה המרשימה של סין, התפתחותה הטכנולוגית והעליה המתמדת ברמת החיים של תושביה, על רקע המיתון בשווקים המסורתיים של ישראל, מחזקים את חשיבותה של סין כשוק יעד וככר פעילות מרכזי עבור התעשייה והחברות הישראליות.

אילן מאור, עורך

שותף מנהל,

חברת SHENG-BDO

תוכן עניינים

8	הקדמה: כלכלת סין - שימור הצמיחה מול אתגרים מבית ומחוץ
9	פרק א': הענק הסיני המתעורר - היכרות בסיסית
9	רקע כללי
9	רקע היסטורי
10	ממשל
13	מדיניות חוץ
14	חברה
18	סביבה ומשאבים טבעיים
19	פרק ב': הכלכלה - אתגרים ומגמות
19	השיבה לזירה הגלובאלית
20	התפתחויות ומדיניות כלכלית
21	תוצר וצמיחה
23	השקעות זרות
25	סחר חוץ והסכמים בינ"ל
26	שוק המניות והון סיכון
27	היואן הסיני ושער החליפין
29	המגזר הבנקאי והחוב הלאומי
30	האתגרים העיקריים
34	פרק ג': סביבה עסקית ורגולטורית
34	מבוא: הסביבה העסקית
34	מגמות אזוריות
35	תשתיות תחבורה ולוגיסטיקה
36	תקנות יבוא
37	מיסוד נוכחות פיזית בסין - המסגרות המשפטיות העיקריות
40	פטנטים, זכויות יוצרים וקניין רוחני אחר
47	פארקי תעשייה ואזורי סחר חופשי
49	השקעות בסין
51	מיסוי
52	פיקוח על מטבע זר
52	עבודה ושכר
53	בנקים ושירותים פיננסיים

פרק ד': למה סין?	54
קשרי ישראל-סין: רקע כללי	54
קשרי ישראל-סין: על כלכלה, מסחר והשקעות	55
האתגרים והסיכונים	64
הפרוטוקול הפיננסי בין ממשלת ישראל לבין ממשלת סין	65
פרק ה': ההזדמנויות	67
תקשורת וטכנולוגיות המידע	67
חקלאות, אגרו-טכנולוגיה ומזון	72
מערכת ותעשיית הבריאות - שירותים, ציוד ותרופות	74
אנרגיה ואנרגיה חלופית	78
מים ואיכות הסביבה	79
מוצרי צריכה וקמעונאות	82
תעשיית ושוק הרכב	83
תיירות	86
עשה ואל תעשה	87
אחרית דבר	90
אתרים רלוונטיים	93

פרק א'

הענק הסיני המתעורר - היכרות בסיסית

הרפובליקה העממית של סין הייתה ועודנה אחת מהמדינות המורכבות והמעניינות בעולם. סין היא מדינה של שילובים וניגודים: מדינה צעירה (נוסדה ב-1949), אך עתיקה (5,000 שנות היסטוריה), אומה המונהגת ע"י המפלגה הקומוניסטית, אך כזו שמפתחת כלכלת שוק, ארץ רצופת ערים מודרניות עם קו רקיע בנוסח מנהטן, אך גם איכרים המעבדים את שדותיהם עם בופאלו רתום למחרשה.

רקע כללי

עם 1.38 מיליארד תושבים¹ סין הינה המדינה המאוכלסת ביותר בעולם ומהווה יותר מכ-20% מהאוכלוסייה העולמית. סין היא המדינה הרביעית בגודלה בעולם ושטחה עומד על 9.6 מיליון קמ"ר. היא ממוקמת במזרח אסיה וגבולותיה מתפרשים לאורך 22,143 ק"מ. סין גובלת ב-14 מדינות: קוריאה הצפונית, רוסיה, מונגוליה, קזחסטן, קירגיזסטן, טג'יקיסטן, אפגניסטן, פקיסטן, הודו, נפאל, בהוטן, מיאנמר (בורמה), לאוס ווייטנאם.

רקע היסטורי

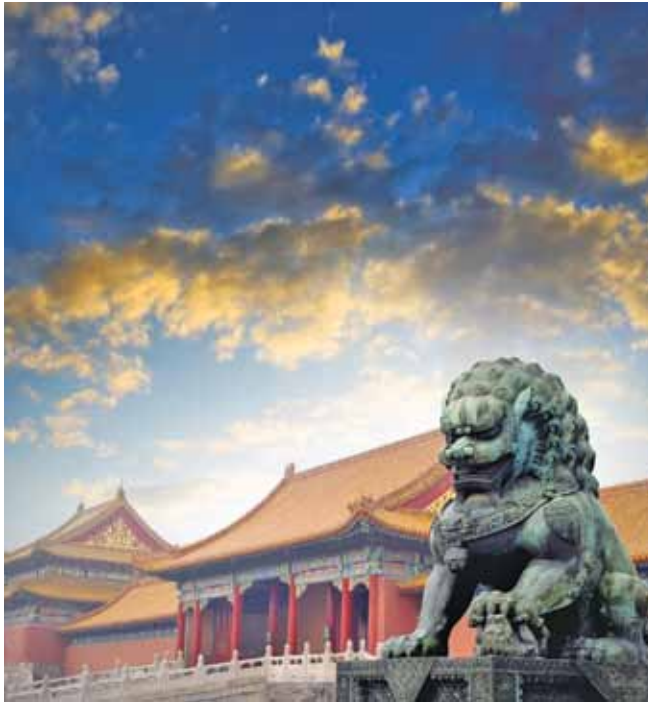
האומה הסינית הינה מהציוויליזציות העתיקות בעולם ומתגאה במורשת מתועדת בת כ-5,000 שנה. מאז שסין אוחדה ע"י שושלת Qin (בשנת 212 לפני הספירה), שמרה המעצמה הסינית על זהותה כישות תרבותית ושלטונית, על אף מרידות, פיצולים וכיבושים זרים, שחלקם התמזגו והפכו לחלק מהמארג התרבותי והחברתי הסיני.

בראשית המאה העשרים הגיע לסיומו עידן הקיסרות בסין. הקיסר האחרון משושלת Qing, ששלטה באימפריה מאז המאה ה-17, הודח ואת מקומו תפסה ממשלת הרפובליקה של סין. במשך ארבעת העשורים הבאים הפכה סין לזירה של עימותים פנימיים וחיצוניים: במישור הפנימי התגוששו המפלגה הלאומנית והתנועה הקומוניסטית (על פלגיהן ומאבקי הפנים של כל אחת מהן), ומבחוץ פלשה הקיסרות היפנית ממזרח וברית המועצות הפעילה לחצים ושליחה זרועות ארוכות ממערב.

עם תום מלחמת העולם השנייה הסתיים המאבק בכיבוש היפני בהצלחה, ובשנת 1949 הסתיימה גם מלחמת האזרחים בסין. המפלגה הקומוניסטית ניצחה במאבק מול הממשלה הלאומנית וייסדה את הרפובליקה של סין העממית.

דור המייסדים של המפלגה הקומוניסטית, בהנהגת היו"ר מאו דזה דונג (Mao Ze Dong), הוביל את סין במשך כשלושה עשורים בדרך מלאה מהמורות ומהפכים. במותו (1976) והותיר מאו ליורשיו מדינה שסועה חברתית ובמצב כלכלי קשה.

1 נתוני הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה של סין (12/03/17). לא כולל את תושבי הונג קונג, מקאו וטייוואן.

בראש הדור השני להנהגה עמד דנג שיאו פינג (Deng Xiao Ping), שאף הוא היה חלק מחבורת המייסדים של המפלגה הקומוניסטית וסין החדשה. דנג הוביל תהליך של צמיחה ופיתוח כלכלי. הרפורמות הכלכליות שהנהיג היו מהירות ועמוקות בהרבה מתהליך השינוי במישור הפוליטי, דבר שהוליד תסיסה חברתית שביטויה המוכר ביותר הוא אירועי כיכר טיאן-אן-מן (1989).

בעקבות אירועי טיאן-אן-מן התמנה לתפקיד הנשיא, בשנת 1989, ג'יאנג ז'ה מין (Jiang Ze Min) והוביל את הדור השלישי של ההנהגה, בנתיב המשלב את המשך הפיתוח והליברליזציה הכלכלית בקצב מהיר, לצד תהליך של פתיחות הדרגתית ומבוקרת בפן הפוליטי. בניגוד למא

ולדנג - ששלטונם התבסס על השילוב בין תפקידם הבכיר, מעמדם וסמכותם האישית, הרי שהנשיא ג'יאנג ייצג את המעבר להנהגה המתבססת על מערכת של איזונים בין קבוצות ההשפעה במערכת הפוליטית והממסדית.

הנשיא הו ג'ין טאו (Hu Jin Tao), שנכנס לתפקידו בשנת 2003, ייצג את הדור הרביעי ותקופת כהונתו התמקדה בעיקר בחתירה להמשך הפיתוח הכלכלי, המדעי והטכנולוגי והתמודדות גוברת והולכת עם אתגרים כלכליים וחברתיים, שבראשם צמצום הפערים החברתיים ושימור המשאבים והסביבה.

בוועידה ה-18 של המפלגה הקומוניסטית, שהתקיימה באוקטובר 2012, נכנסו לתפקידם צוות ההנהגה החדש, שבראשו עומד הנשיא שי ג'ינג פינג² (Xi Jin Ping) ולצדו רה"מ לי קצ'יאנג (Li Keqiang) - הדור החמישי של מנהיגי סין החדשה.

ממשל

סין היא רפובליקה עממית המונהגת ע"י המפלגה הקומוניסטית. ניהול המדינה נתון בידי שני גורמים עיקריים: המפלגה הקומוניסטית, המעצבת את המדיניות ואחראית לקבלת ההחלטות, והמערכת הממשלתית, שהיא הגורם הביצועי.

המפלגה הקומוניסטית, שהחלה את פעילותה ביולי 1921, היתה כבר בימיה הראשונים ארגון האחראי לא רק לגיבוש אידיאולוגיות ומדיניות, כי אם משמשת גם גורם ביצועי המוביל את הפעילות בשטח. התנהלות זו

2 שי הוא בנו של בכיר במפלגה הקומוניסטית וגיבור המהפכה שסר חינו בעיני ה"יו"ר מאו והוא נשלח למאסר. בגיל 15 נשלח שי "ללמוד מההמונים" בצפון מערב המדינה, שם חי כשבע שנים. בהמשך דרכו התקדם שי בשורות המפלגה והממשל ומילא סדרה ארוכה של תפקידים בכירים.

שרירה וקיימת במידה רבה גם כיום. נציגי המפלגה הדמות המובילה והבכירה בכל רמות המערכת השלטונית - החל במזכ"ל המפלגה וחברי הוועדה המתמדת של הפוליטבירו בבייג'ינג, וכלה במזכירי המפלגה בערים, במפעלים ובמוסדות החינוך.

ההנהגה הפוליטית הסינית בנויה על מערך של איזונים וקואליציות בין חברי ההנהגה ובראשם הנשיא, המייצגים בסיסי כוח ומערכות ממסדיות שונות (כך לדוגמה היה הנשיא ג'יאנג ז'יאמין מוכר כחלק מ"קבוצת שנגחאי"). מערך זה רק התחזק מאז פטירתו של המנהיג דנג קסיוא פינג, היות ואיש מירשיו לא נהנה ממעמד רם ומנהיגות רבת עוצמה כשלו.

הנשיא שי ג'ינג פינג (Xi Jin Ping) מחזיק בשלושת תפקידי הניהול הבכירים ביותר בסין: מזכ"ל המפלגה, נשיא המדינה ויו"ר הוועדה הצבאית³. הנשיא צפוי לכהן בתפקידיו במהלך כעשור שנים⁴. מאז כניסתו לתפקיד מוביל הנשיא שי מדיניות המשלבת מאמץ לעידוד הצמיחה, התמודדות עם פערים חברתיים, צמצום והצנעת המעורבות הממשלתית וחזקת הקשר בין הממשל לעם⁵, לצד שמרנות יחסית בתחום הפוליטי.

בין המהלכים הבולטים שמוביל הנשיא הנוכחי ראוי לציין את המאבק בשחיתות, במסגרתו נערכות ביקורות בכל רחבי סין, כולל בדרגים הבכירים ביותר של המפלגה והממשל. כך התקיימו בשנת 2016 מעל 45,000 משפטים בגין שחיתות והורשעו 63,000 נאשמים ובכללם 35 בעלי תפקידים בכירים בדרגי שרים ומקביליהם⁶. לצד ההישגים בהרתעה ובצמצום תופעת השחיתות מועלות טענות לא מעטות לגבי הפחד והשיתוק שגורם המאבק בשחיתות בקרב דרגי הממשל השונים, כמו גם לגבי ניצול המאבק בשחיתות לחיסולי חשבונות פוליטיים.

מאז כניסתו לתפקיד, צבר הנשיא שי כח רב וביצר את מעמדו במערך ההנהגה הסיני, דבר שמצא את ביטויו, בין היתר, בהגדרתו על ידי הוועד המרכזי של המפלגה הקומוניסטית כ"מנהיג ליבה" (Core Leader), מעמד שהעניק דנג לנשיא ג'יאנג ז'יאמין כ"מנהיג הגרעין" של דור המנהיגות השלישי⁷, בשנת 1989, אך לא הוצמד מעולם לקודמו של הנשיא שי.

המערכת הממשלתית פועלת במספר רבדים:

- הממשל המרכזי, שמרכזו בבירה בייג'ינג, מוביל את גיבוש ויישום האסטרטגיה הלאומית ומדיניות הפנים והחוץ של סין כמדינה. את ענייני המדינה מנהלת מועצת המדינה, תחתיה פועלים משרדי הממשלה השונים (28 משרדים - חלקם במעמד הבכיר של "וועדות מדינה"). פעילות החקיקה והבקרה נתונה בידי קונגרס העם הלאומי (הפרלמנט הסיני).

3 הצבא הינו הגורם השלישי במערך השלטון הסיני והשפעתו רבה. בעוד שבבעבר ניהל הצבא פעילות כלכלית ומסחרית ענפה, הרי שכיום ממוקדת פעילותו והשפעתו בתחומי הביטחון והחוץ (והמשכיות הממשל) ופחות בנושא הכלכלי.

4 הכהונה נמשכת במשך שתי קדנציות של קונגרס העם.

5 בהתאם לדיווחים שונים המעידים על צמצום חד באירועי ראוות מפוארים, קיצוץ בתקציבי הנסיעות של בכירי ממשל ועוד.

6 דיווח סוכנות הידיעות המרכזית Xinhua (12/03/17) ואתר מועצת המדינה הסינית.

7 ואת מאו ועצמו כמנהיגי הליבה של הדור הראשון והשני.

- הממשל הפרובינציאלי מופקד על ניהול אזור גיאוגרפי נתון ומדווח לממשל המרכזי. הרובד הפרובינציאלי כולל כיום 23 פרובינציות, ארבעה אזורים מוניציפאליים⁸ (בייג'ינג, שנגחאי, טיאנג'ינג וצ'ונגצ'ינג) וחמישה אזורים אוטונומיים.

- תחת הממשל הפרובינציאלי פועלות רמות משנה שונות, בין אם על בסיס גיאוגרפי (מחוז, עיר, כפר, רובע וכו') או על בסיס ארגוני (מפעל, מוסד אקדמי וכו').

- עם חזרתן של הונג קונג ומקאו לסין, התווסף רובד נוסף למערכת הממשל הסינית: "אזור

מינהלי מיוחד". אזורי המינהל המיוחד של הונג קונג ומקאו מנהלים פעילותם ברמה גבוהה של עצמאות, למעט בנושאים בעלי השלכות לאומיות, דוגמת חוץ ובטחון.

בכל אחד מהרבדים פועלים במקביל ובמשולב נציגי שני הגורמים (המפלגתי והפרובינציאלי), כאשר נציג המפלגה הוא הבכיר מבינם. כלומר, מזכיר המפלגה של הפרובינציה יהיה תמיד בכיר ממושל הפרובינציה, מזכיר המפלגה של העיר יהיה יותר בכיר מראש העיר וכו'. חשוב לזכור כי אין מדובר במערכות נפרדות לגמרי. כך, מתמנה לעתים מזכיר המפלגה של עיר גדולה למושל פרובינציה - ומושל פרובינציה למזכיר מפלגה בפרובינציה - לא בהכרח באותה עיר/פרובינציה.

חשוב לזכור כי המערכת השלטונית בסין והמפלגה הקומוניסטית הסינית הינם ארגונים המשלבים אידיאולוגיה עם ריאליזם ופרגמטיזם שלטוני. הם עוברים תהליכי שינוי והתפתחות אשר מעצבים את סין החדשה והמשתנה של העשור הנוכחי. אחת הדוגמאות הבולטות לכך היתה החלטת המפלגה הקומוניסטית⁹ לקבל לשורותיה אנשי עסקים שעשו חייל בפעילותם - או במילים אחרות: קפיטליסטים / עשירים - ויותר ממאה מחברי קונגרס העם המכהן מוגדרים כמיליונרים או מיליארדרים¹⁰.

בעוד שבעבר היה הקשר הישיר עם גורמי חוץ נתון כמעט בלעדית בידי נציגי המערכת הממשלתית, הרי שכיום נציגי הממשל המפלגתי מעורבים ופעילים יותר גם בפיתוח וניהול הקשר מול נציגי ארגונים, חברות ואנשי עסקים זרים הפועלים בסין. דבר המקנה הזדמנות להיחשף למקבלי ההחלטות הבכירים ביותר בשטח.

המערכת השלטונית הסינית הינה מודל ייחודי של איזונים ובלמים בין ממשלה ומפלגת שלטון קבועה, בין אידיאולוגיה קומוניסטית ופתיחות כלכלית (שבהדרגה מתרחבת גם לתחומים שאינם כלכליים). היא מאזנת בין רצון לשמר את הייחודיות הסינית ובידולה של המדינה המרכזית, ובין הרצון והצורך להשתלב בזירה הבינ"ל.

8 שמעמדם מקביל למעמד ממשל פרובינציאלי.

9 את ההחלטה הוביל נשיא סין הקודם ג'יאנג ז'יאמין.

10 דו"ח מגזין הורן (מרץ 2017).

מדיניות חוץ

מאז הקמתה של סין העממית לפני כמעט 70 שנה, התמקדה מדיניות החוץ הסינית ביצירת סביבה בינ"ל שתאפשר את התפתחותה והתנהלותה של סין בלא הפרעות והתערבות חיצונית. זאת, תוך ביצור מעמדה הבינ"ל (כדגש על המרחב האסיאתי) וריבונותה. במהלך עשורים ארוכים שמרה סין על פרופיל נמוך יחסית ונהגה להמעיט במעורבות בסכסוכים בינ"ל (למעט אלו הקשורים בסין ובאינטרסים ישירים שלה).

התמורות בזירה הבינ"ל בעשורים האחרונים, לצד תהליכי הרפורמה והגברת הפתיחות לעולם החיצוני (ששורשיה בתחום הכלכלי), הניבו תהליכי שינוי הדרגתיים במדיניות החוץ הסינית ובדפוסי התנהלותה בזירה הבינ"ל.

בעשור האחרון מגלה סין העממית מעורבות גוברת והולכת בזירה הבינ"ל ומדיניותה כוללת מספר נדבכים עיקריים, הנשענים ומזינים זה את זה:

- ביצור מעמדה של סין כשחקן ציר במרחב האסיאתי, הנתפס כמרחב הבית של סין, הן בהיבט הכלכלי והן בהיבט המדיני-בטחוני-אסטרטגי. כיום, יותר מבעבר, מגלה סין אסרטיביות גוברת והולכת בפעילותה במרחב האסיאתי - הן בתחום הכלכלי (דוגמת חיזוק הקשר עם מדינות ASEAN¹¹) והן בתחום המדיני-בטחוני (דוגמת הטיפול באיי המריבה עם יפן, איי ספארטלי ועוד).
- הרחבת והעמקת מערכת הקשרים והחיבור של הכלכלה הסינית עם המרחב הגלובאלי - הן בהיבט של פעילות בארגונים בינ"ל (ובמסגרת זו ההצטרפות לארגון הסחר העולמי בשנת 2001) והן בהיבט של הבטחת אינטרסים כלכליים ברמה של מקורות חומרי גלם, גישה לשווקים וכו'.
- פיתוח והגברת הפעילות המדינית הבינ"ל, על בסיס הצורך לנטרל איומים על האינטרסים הכלכליים הסיניים, להבטיח זירה בינ"ל נוחה ולמנוע התגבשות גושים ומגמות המאיימים על אינטרסים מדיניים של סין (דוגמת טיבט, טייוואן, זכויות בתחום הימי ועוד).
- סין המודרנית פועלת כיום למיצוב מעמדה הטבעי כשחקנית מרכזית בזירה הבינ"ל, מעמד ההולם את עוצמתה ויכולתה הכלכלית בפתח המאה ה-21, בתוך מערכת בינ"ל רב קוטבית ומאוזנת.

לאחר עשורים ארוכים של מעורבות מינורית בזירה הבינ"ל פוסע "הענק המתעורר" אל עבר מרכז הזירה הבינ"ל, ומביא עמו רוח של שינוי, בראש ובראשונה בתחום הכלכלי, אך במידה מדודה גם במדיניות חוץ המשפיעה על מערכת הכוחות הבינ"ל ומושפעת ממנה.

ביטוי למגמה זו נתן נשיא סין בנאומו בעצרת האו"ם¹² בו התייחס לסין כמנהיגה בעולם של שיתוף פעולה גלובאלי, שהוא המפתח לפתרון בעיות גדולות, הביע התנגדות לבדלנות ולפרויטציוניזם והבטיח כי סין תייצר לעצמה מעגלים של חברים בכל העולם.

הרצון הסיני למצב את עצמה בזירה הבינ"ל, מחייב אותה לעבור מפאסיביות הכמעט מלאה בעבר להתנהלות אקטיבית יותר, כמו גם להמשיך ולאמץ בהדרגה שינויים והתאמות - הן בזירה הפנימית¹³ והן בתחום מדיניות החוץ ובנגזר מן לקחת סיכונים גדולים יותר.

11 מדינות ASEAN: מדינות איגוד מדינות דרום-מזרח אסיה (Association of Southeast Asian Nations).

12 נאום הנשיא בעצרת (18/01/17)

13 כפי שההצטרפות לארגון הסחר העולמי חייבה התאמות ושינויים בזירה הכלכלית.

לא בלתי סביר יהיה אם כן להניח כי גם בעתיד נראה את הממשל הסיני בוחן, על פי מיטב המסורת הסינית, את מידת האקטיבים שינקט (ברמה ההצהרתית ויותר מכך ברמת המעשה) בכל מתווה אל מול התועלת הישירה מחד והסיכונים, ויותר מכך מול היכולת להגיע להישגים תוך הימנעות מנקיטה בפועל של צעדים מהותיים מאידך.

חברה

האומה הסינית, הינה כאמור אחת הגדולות בעולם. מדיניות "הילד האחד לכל משפחה" האטה משמעותית את קצב הגידול של אוכלוסיית המדינה במשך עשורים ארוכים ועדכון המדיניות, המתיר הבאתם לעולם של שני ילדים במשפחה צפוי לתת את אותותיו בגידול מתון בשנים הקרובות¹⁴. השפעת עשורים של מדיניות הגבלת הילודה, לצד הקשיים (בעיקר הכלכליים) הכרוכים בגידול ילדים, המוטיבאציה להביא ילד שני לעולם אינה גבוהה וסקר שנערך בקרב משפחות עם ילד מתחת לגיל 15 העלה כי 53% מהן לא מעוניינות להרחיב את המשפחה¹⁵.

על פי הערכות הממשל הסיני צפויה האוכלוסייה הסינית לגדול בעשורים הבאים ותגיע לשיא של 1.45 מיליארד נפש בשנת 2030, כאשר לאחר מכן תחל להצטמצם, עם 1.4 מיליארד נפש בשנת 2050 ועד 1.1 מיליארד נפש בסוף המאה¹⁶.

על אף גודלה, החברה הסינית הומוגנית במידה רבה, ורובה המכריע (81.6%) נמנה על בני האן. הממשל הסיני מכיר כיום ב-55 מיעוטים שונים, שחלקם מרוכזים בחבלים אוטונומיים בעלי מעמד מיוחד (טיבט, שינג'יאנג, מונגוליה הפנימית וכו').

סין העממית מוגדרת כמדינה חילונית, אך הממסד העניק הכרה לחמש דתות רשמיות (בודהיזם, דאואיזם, אסלם, נצרות קתולית ונצרות פרוטסטנטית). במהלך העשור האחרון ניכרת הגמשה והקלה ביחס לדת ולחופש הפולחן בסין, למעט פעילויות הנתפסות בעיני הממסד הסיני כשואפות להמרת דת ו/או מסכנות את יציבות החברה והשלטון. הדת היהודית אינה מוכרת כדת רשמית, אך אין בכך מניעה לקיימה וקהילות יהודיות צומחות ומשגשגות בערים המרכזיות בסין.

מאז כינון סין העממית, לפני כשישים שנה, עוברת החברה הסינית תהליכי שינויים מהותיים, חלקם מהירים ורדיקליים. שלושה תהליכים המכוננים העיקריים בהיבט זה הם:

- מהפכת התרבות בשנים (1966-1976) ערערה, במידה רבה, את מבנה החברה הסינית, כאשר במשך כעשור, הותקפו ונפגעו בזה אחר זה יסודות חשובים בחברה הסינית, דוגמת מערכת החינוך, מערכת המשפט, והמסגרת המשפחתית. סימניה של תקופה סוערת זו עודם ניכרים במערכת הסינית ובמיוחד בחסכים בקרב שכבות הגיל הרלוונטיות.
- הרפורמה הכלכלית שהשיק מנהיג סין דנג שיאו פינג, ואשר נמשכת מזה כארבעה עשורים, הובילה לתהליכי שינוי חברתי הדרגתיים ואיטיים יותר, אך מהותיים ורבי השפעה. את מקומה של האידיאולוגיה

14 על פי נתוני הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה נולדו בסין, בשנת 2016, 17.86 מיליון תינוקות, גידול של 1.31 מיליון תינוקות ביחס לשנת 2015 (20/01/17).

15 דיווח AFP (23/01/17).

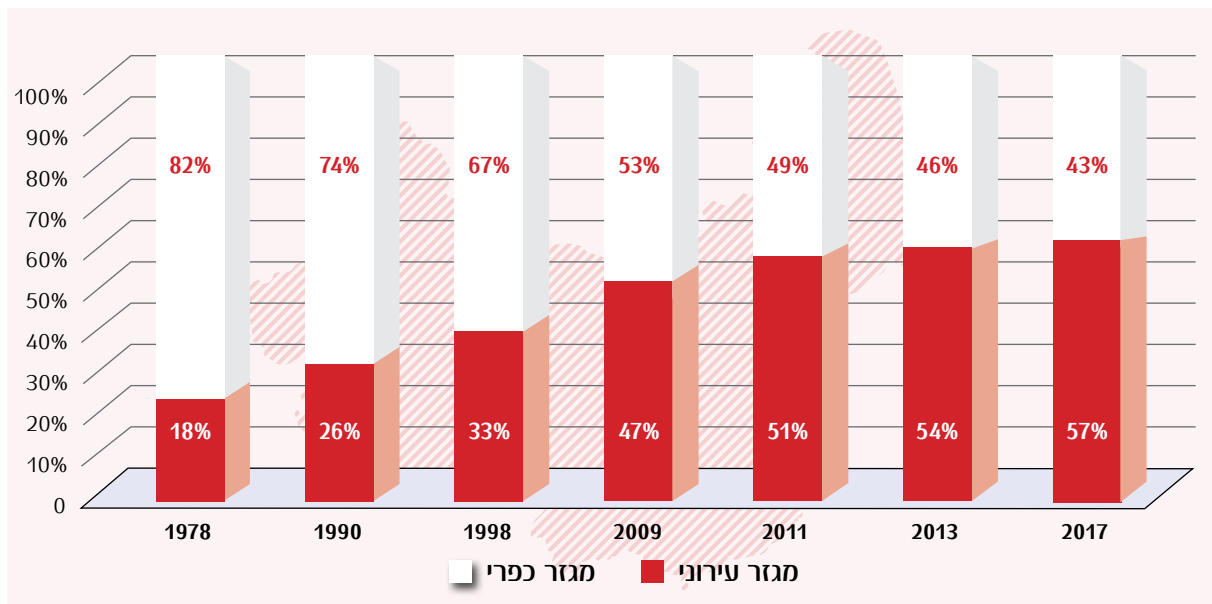
16 מדברי ס.ראש הוועדה לבריאות לאומית ותכנון המשפחה Wang Peian לעיתון הממשלתי Global Times (11/07/17).

הקומוניסטית הקשוחה תופסת תפיסה המשלבת קומוניזם עם שוק חופשי וחשיפה גדלה והולכת למידע ולליברליזציה.

- מרכיב מרכזי בתהליך השינוי בסין הינו מעבר של חלק ניכר באוכלוסייה מהתיישבות חקלאית וכפרית אל הערים. בשנת 2011 עלה לראשונה מספר תושבי הערים על מספר התושבים באזורים הכפריים. למעלה מ-57.35% מתושבי סין מתגוררים כיום בערים¹⁷. מגמת העיור בסין צפויה להמשיך במהלך העשורים הקרובים, כך שהצפי הוא שעד סוף העשור הבא 60% מהאוכלוסייה הסינית תתגורר בערים¹⁸.
- בשנת 2014 פרסם לראשונה הממשל בבֵּייג'ינג תכנית עיור המגדירה קווים מנחים לפעילות הממשל בתחום זה. תכנית זו, התקפה לשנים 2014-2020, כוללת מעבר של כמאה מיליון תושבים מהכפר אל העיר, והסדרת מעמדם החוקי של מספר דומה מתוך כ-292 מיליוני המהגרים¹⁹ השוהים כבר עתה בערים.

התפתחות המאזן בין תושבי הסקטור העירוני והסקטור הכפרי:

היבט חשוב בהבנת השינוי בחברה הסינית המודרנית הוא הכרת הפערים בין מזרח ומערב סין ובין הכפר לעיר. המגזר העירוני, בדגש על אזור החוף ומזרח המדינה, מוביל במידה רבה את תהליך הפיתוח הכלכלי של סין ונהנה מצמיחה מהירה. כתוצאה מכך מתרחשת עליה מהירה ברמת החיים ובהכנסה הפנויה לנפש, שעומדת על \$5,093 במגזר העירוני (גידול של 7.8% בשנת 2016)²⁰.

ההכנסה לנפש במגזר הכפרי גדלה בקצב מהיר עוד יותר, אך מתקשה לסגור את הפער הגדול בין שני המגזרים. בשנת 2016 צמחה ההכנסה הפנויה לנפש במגזר הכפרי בשיעור של 8.2% ועמדה על \$1,873²¹.

17 נתוני הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה של סין (20/01/17).

18 הבנק עולמי העריך במאי 2014, כי עד שנת 2030 תתגורר 70% מאוכלוסיית סין בערים.

19 אנשים השוהים מחוץ לאזור הרישום שלהם מעל 6 חודשים. נתוני הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה של סין (20/01/17).

20 נתוני הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה של סין לשנת 2016 (20/01/17).

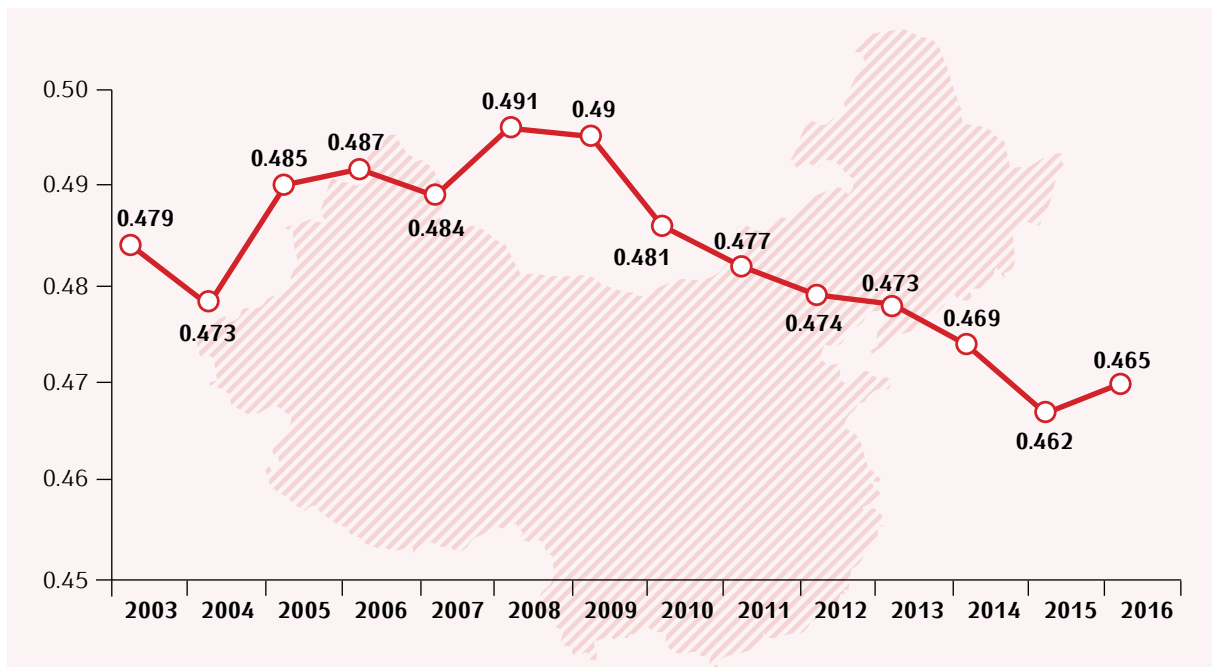
21 נתוני הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה של סין לשנת 2016 (20/01/17).

מרכיב ניכר מההכנסה במגזר הכפרי מגיעה משכר העבודה של מאות מיליוני העובדים המהגרים (שכמחציתם כבר השתקעו למעשה בערים).

במקביל לצמיחה והשגשוג הכלכלי גדלו גם הפערים הכלכליים בסין, כפי שמשקף גם מהפער בהכנסה הפנויה שעמד בשנת 2016 על פי 2.72 לטובת תושבי הערים. מדד אי השוויון (ג'יני) בסין, שעמד בשנת 1980 על רמה סבירה של 0.3 (נמוך משמעותית מהמדרגה של 0.4 שקבע האו"ם כנקודת הסף לערעור חברתי), צמח לממדים מדאיגים בעשורים הבאים, אך החל לרדת באיטיות בשנת 2009. בסוף שנת 2016 עמד מדד ג'יני על 0.465, נתון המייצג עליה קלה ביחס לשנת 2015. הממשל הסיני מייחס חשיבות רבה לנושא צמצום הפערים ופועל בכיוון זה, עד כה בהצלחה איטית.

מדד Gini סין 2003-2016²²:

דגש מיוחד הושם בשנים האחרונות בכלל ובמהלך תקופות משבר בפרט, על פיתוח האזור הכפרי ומערב המדינה, במטרה לצמצם את הפערים החברתיים במדינה. בין התוכניות שכבר פורסמו בתחום זה ניתן למצוא: תיעול חלק ניכר מההשקעות לאזורים החלשים, עידוד משקיעים זרים לפעילות בהשקעות, תמיכה ברכש של כלי רכב וציוד אלקטרוני באזור הכפרי, ועוד.

אוכלוסיית סין מתבגרת בקצב מהיר (יחסית) וחלקם של התושבים שמעל גיל 65 עומד כיום על 10.8% מהאוכלוסייה (בהשוואה ל-7% בשנת 2000)²³. תהליך התבגרות האוכלוסייה וההתאמות במבנה המשפחה (דוגמת הגידול באוכלוסייה המבוגרת המתגוררת בנפרד מהילדים ו/או במרכזים למבוגרים), מניעים אף הם תהליכי של שינוי והתפתחות. תהליכים אלה הינם בעלי משמעויות כלכליות ותשתיות.

22 נתוני הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה של סין (ינואר 2017) וסוכנות הידיעות המרכזית (Xinhua) (20/01/17).

23 נתוני הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה של סין (20/01/17).

הערכת מועצת המדינה²⁴ היא כי עד שנת 2020 תמנה האוכלוסייה הבוגרת מעל גיל 60 מעל 255 מיליון נפש (17.8% מהאוכלוסייה) ועל פי תחזית האו"ם²⁵ ימשך הגידול במספרם של התושבים מעל גיל 60 ועד שנת 2050 יהיו בסין 437 מיליון תושבים שישתייכו לקבוצת גיל זו ויהוו כשליש מתושבי המדינה.

מרכיב ייחודי שהתפתח בחברה הסינית כתוצאה של מדיניות הילד האחד, הוא דור ה-Y הסיני: מעל 300 מיליון איש, בגילאים 30-40, שתופסים בהדרגה את מקומם במרכז המפה החברתית הסינית. זוהי קבוצה מורכבת ותוססת, שבחלקה נסמכת עדיין על דור ההורים, אך במקביל מפתחת חשיבה ביקורתית יותר. קבוצה זו מחוברת הרבה יותר לעולם הדיגיטלי ודרכו לעולם הרחב (גם אם גישתה לעולם שמחוץ לסין היא אמביוולנטית), והיא דורשת התייחסות והבנה מבחינה חברתית וכלכלית כאחד.

התהליכים והשינויים שעוברת החברה הסינית בעשור הנוכחי נוגעים להיבטים רבים ורחבים של החיים בסין - חלקם כהמשך ישיר של ההתפתחויות שעוברת סין מאז ראשית המאה וחלקם חדשים וחדשניים. החברה הסינית המודרנית מתלבטת בין כיוונים שונים ומעצבת את דרכה החדשה, תוך ניסיון לאזן ולעצב מארג חי וגמיש שיגשר וישלב בין פערים וניגודים: בין קומוניזם וקפיטליזם; בין ממשל ריכוזי ובין מרחב גדל והולך של חופש ביטוי ועשייה; בין החילוניות לבין המסורת הסינית כמו גם הזרמים דתיים; בין הכפר לבין העיר; ועוד.

24 הערכת מועצת המדינה הסינית, סוכנות הידיעות המרכזית Xinhua ואתר מועצת המדינה (12/03/17).

25 נתוני האו"ם / מגזין דה מרקר (2/02/14).

בסין של המאה ה-21 ממלאים הציבור ושכבות החברה השונות, כמו גם האקדמיה והתקשורת, תפקיד מרכזי יותר מבעבר בתהליך ההתלבטות והחשיבה, לצד ההכוונה הממסדית. מעורבות זו הופכת את התהליך למעניין, מגוון, ומורכב - וכפועל יוצא, מקשה אף יותר על הערכה לגבי מראה החברה הסינית החדשה בעתיד.

סביבה ומשאבים טבעיים

שטחה הקרקעי של סין, הכולל 9.6 מיליון קמ"ר, טומן בחובו אוצרות טבע לא מעטים, ובכלל זה מאגרים של ברזל, פוספטים, טונגסטן, טיטניום ועוד. בשנים האחרונות סין הולכת ותופסת מקום מוביל בעולם כמפיקה ויצרנית של מגוון משאבי טבע²⁶: סין היא כיום יצרנית הנפט החמישית בעולם (כ-4.1 מיליון חביות ביום); יצרנית הנחושת השלישית בעולם (1.74 מיליון מטר/טון); יצרנית הזהב הגדולה בעולם (455 מיליון מטר/טון). סין היא גם היצרנית המובילה בעולם של מינרלים נדירים²⁷, ומדיניותה הקשוחה שכללה החלטות להגבלת היצוא בתחום זה עוררה בשנים האחרונות ביקורות קשה²⁸.

לנוכח צרכי הפיתוח הנרחבים והעליה ברמת החיים של התושבים בסין, המדינה צורכת נתח ניכר מהמשאבים החומריים העולמיים, שכמעט תמיד עולים בהיקפם על יכולת ההפקה והייצור הסיניים. כך אחראית סין לצריכת 54% מהאלומיניום בעולם, 45% מהפלדה, 31% מהכותנה, 23% מהזהב, ועוד²⁹.

26 דיווח CNNMoney (22/7/16), דיווחי Investing News Network (16/02/17 & 20/02/17).

27 קבוצה של 17 מינרלים, המצויים בדר"כ בטבע ברמת ריכוז נמוכה, משמשים לייצור מגוון מוצרים דוגמת כוננים קשיחים, טלפונים חכמים, ועוד.

28 כולל הגשת תלונה אמריקאית לארגון הסחר העולמי (WTO) במרץ 2012.

29 נתוני WEF (ספטמבר 2015).

פרק ב'

הכלכלה - אתגרים ומגמות

השיבה לזירה הגלובאלית

תהליך הרפורמה הכלכלית שהשיק מנהיג סין דנג שיאו פינג (Deng Xiao Ping) בשנת 1979, הביא לסיומו את עידן בידודה הכלכלי של סין והחל במסע לשילובה המודרג בכלכלה העולמית.

כמעט ארבעה עשורים לאחר השקת הרפורמות של דנג, ומעל 15 שנה לאחר הצטרפותה לארגון הסחר העולמי (2001), כלכלת סין של 2017 עדיין לא השלימה את המסלול, אך בוודאי שעשתה כברת דרך עצומה וצברה הישגים מרשימים.

מאז ראשית העשור הקודם צמח התוצר הסיני פי 7.5: מרמה של 1.5 טריליון דולר בשנת 2001, לרמה של 10.83 טריליון דולר בשנת 2016³⁰.

כלכלת סין המודרנית מהווה כיום שחקנית משמעותית במרכז הזירה הכלכלית הבינ"ל ומהווה גורם שלהתנהלותו ולהתפתחותו השפעה מהותית וישירה על הכלכלה העולמית. סין מייצרת 14.84% מהתוצר העולמי (שניה אחרי ארה"ב)³¹, הינה אחד ממנועי הצמיחה המובילים של תוצר העולמי ותורמת 1.2% משיעור הצמיחה השנתי (כ-31% מכלל צמיחת התוצר העולמית).

יתר על כן, כבר בשנת 2014 קבע דו"ח קרן המטבע העולמית³² כי סין עומדת במקום הראשון ברמת התוצר במונחי כוח קנייה (PPP). דו"ח שפרסמה חברת PWC ממקם אף הוא את סין במקום הראשון, עם 27,269 דולר לנפש במונחי PPP ומרכיב של 18% מתוצר העולמי, וצופה כי בשנת 2050 תשמור סין על מיקומה, עם תוצר לנפש של 58,499 דולר במונחי PPP ומרכיב של 20% מהתוצר העולמי³³.

סין הפכה בשנת 2010 למדינה היצרנית הגדולה בעולם מבחינת היקף התפוקה (עם 19.8% מהייצור העולמי), לאחר שעקפה את ארה"ב, שהובילה את הייצור העולמי במשך למעלה ממאה שנה. בכך חזרה סין למעמדה כיצרנית המובילה בעולם, כפי שהייתה באמצע המאה ה-19 (אז איבדה את ההובלה לבריטניה)³⁴.

30 דיווח סוכנות הידיעות המרכזית Xinhua ואתר מועצת המדינה (10/01/17).

31 דו"ח הבנק העולמי (פברואר 2017) + נתוני מרכז DRC (11/01/17).

32 הדו"ח שהתפרסם באוקטובר 2014.

33 דו"ח PWC, פברואר 2017.

34 מתוצאות מחקר של חברת הייעוץ IHS Global Insight ודיווח של Financial Times (מרץ 2011).

החלטות הכלכלית של האיחוד האירופאי (מגמה שצפויה להתעצם עם עזיבת בריטניה) וכניסתו לתפקיד של הממשל האמריקאי החדש פותחים בפני הממשל הסיני הזדמנויות חדשות לחיזוק מערכות הקשרים הכלכליות הבינ"ל שלו וטיפול יזמויות דוגמת הבנק האזורי החדש שיזמה ומובילה סין, מיסוד מערך הסכמי סחר עם המרחב הפאסיפי (על רקע עצירת הסכם הסחר הפאסיפי TPP ע"י הממשל האמריקאי החדש) ועוד.

השתלבותה של סין בזירה הכלכלית הבינ"ל העולמית מחייבת אותה להגביר את הפתיחות, לשפר את ההגנות על זכויות יוצרים, ועוד. לאילוצים אלה יש השפעה משמעותית (ישירה ועקיפה) על התנהלות הממסד הכלכלי הסיני, כמו גם על פעילות החברות הסיניות ועל התנאים לפעילותן של חברות זרות בסין.

התפתחויות ומדיניות כלכלית

החלטתו של מנהיג סין דנג קסיוא פינג להתחיל בתהליכי רפורמה וליברליזציה של הכלכלה הסינית, הייתה ועודנה עמוד התווך של המדיניות הכלכלית הסינית. עם זאת, עוברת המדיניות הכלכלית התאמות ושינויים, המשלבים בין היעד האסטרטגי, בין תנאי השוק (פנים וחוץ) ואילוצים אחרים.

מיד לאחר כניסתו לתפקיד, באוקטובר 2012, הבהיר הממשל החדש בסין את מחויבותו להמשך הפיתוח הכלכלי והליברליזציה של הכלכלה הסינית. כך בחר הנשיא שי לערוך את ביקורו הראשון במסגרת התפקיד החדש בעיר שנז', צעד שהתפרש כמחווה והפגנת מחויבות לדרך הרפורמות בה החל דנג (שביקורו בשנז'ן ובדרום סין, בשנת 1992, סימל את תחילת מסלול הרפורמות)³⁵.

ככלל, חותרת סין בהתמדה להרחבת מאפייני השוק החופשי ושדרוג יכולותיה התעשייתית והטכנולוגית של הכלכלה המקומית. זאת, תוך שמירה על המסגרת השלטונית והחברתית, על השליטה הממסדית בתהליכים ובתחומים הנתפסים כאסטרטגיים ורגישים, וכמובן גם על מעמדה של המפלגה הקומוניסטית הסינית.

חשוב לזכור כי סין של היום שוב אינה עונה על ההגדרה החד-ממדית של מדינה קומוניסטית. הסינים הביאו לרמה של אמנות את השילוב בין הכוונה ומעורבות ממשלתית ובין כלכלה בעלת מאפייני שוק חופשי. התוצאה של שילוב זה מאפשרת לקברניטי הענק הסיני ולראשי התעשייה לנווט בזירות בין צמיחה והתפתחות ובין שרטונות כלכליים וחברתיים, גלובאליים ופנימיים, ולשמר את נתיב הצמיחה (כמובן, עם חבטות ותקלות מכאן ומשם).

35 ראה הפרשנות בנושא במאמר שהתפרסם ביומן South China Morning Post (7/12/12).

אחת מסממניו הבולטים של המרכיב הריכוזי בכלכלה הסינית היא תכנית החומש הלאומית. התכניות משקפות את יעדי סין לתקופת הנתונה ומסמנות את המתווה לגורמי הממשל המרכזי והאזורי, כמו גם ליתר מרכיבי הכלכלה הלאומית.

תכנית החומש ה-13 (2016-2020) מייצגת במידה רבה את החתירה להמשיך הצמיחה (אם כי ברמה מתונה מבעבר של 6-7%), לצד שינוי מבני משמעותי במערך האיזונים בכלכלה הלאומית ומעבר מהדגש שהושם בעבר על השקעות ויצוא, להתמקדות בצמיחה פנימית, הגברת הצריכה, טיפוח היזמות והטכנולוגיה, כמו גם חיזוק הדרגתי של כלכלת השוק ולפתיחות גוברת במדיניותה הכלכלית של סין.

התכנית הנוכחית כוללת התייחסות נרחבת לתחום ההגנה על איכות הסביבה, קוראת לקידום התחרות בשוק ולטיפוח היזמות והגנה על זכויות יוצרים, לצד נושאים מוכרים דוגמת פיתוח טכנולוגי, פיתוח הסקטור הכפרי, שיפור החקלאות, ועוד.

ההתאוששות האיטית מהמשבר בכלכלה העולמית בכלל, ובקרב ארה"ב ואירופה שהינן שותפות הסחר חשובות של סין, כמו גם ההאטה בצמיחה הסינית מחייבים את הממשל הסיני לבחון ולאמץ מהלכים נוספים לעידוד הצמיחה הכלכלית.

תוצר וצמיחה

בשנת 2016 עמד התוצר הסיני על 10.83 טריליון דולר, נתון המייצג צמיחה של 6.7% ביחס לשנת 2015. מדובר בהישג מרשים ביחס לשיעורי הצמיחה של מרבית הכלכלות המובילות בעולם, אך הוא משקף ירידה ביחס לשיעורי הצמיחה הדו ספרתיים שאפיינו את סין בשני עשורים הקודמים.

אל מול האתגרים הגלובאליים והתהליך המתמשך של רפורמות כלכליות ומבניות במשק הסיני, ורה"מ Li קבע³⁶, בנאומו בפתיחת מושב קונגרס העם בבייג'ינג, יעד צמיחה צנוע גם לשנת 2017, ברמה של 6.5%. יעד זה הינו נמוך במעט משיעור הצמיחה אשתקד ומייצג יעד צמיחה הנמוך ביותר מאז שנת 1992 (אז היה היעד 6%).

הממשל הסיני מתייחס לקצב הצמיחה הנוכחי של סין כסביר וכתואם את התפיסה הכלכלית העדכנית של סין, או כמו שהגדיר אותו הנשיא שי, בנאומו בפורום דאבוס 2017: "המצב הנורמלי החדש"³⁷.

חלק מהשינוי בכלכלה הסינית בא לידי ביטוי במעבר מכלכלה מוטת תעשייה וחקלאות ולמבנה כלכלי חדש ותואם את יעדי הממשל, בו אחראי מגזר השירותים ל-51.6% מהתוצר המקומי הסיני.

הצריכה המקומית, המשלבת את הצריכה הפרטית והצריכה הממשלתית תורמת 64.6% מהצמיחה בתוצר בשנת 2016³⁸. הגידול המהיר והמתמיד בהיקף המכירות הקמעונאיות בסין, שצמחו בשנת 2016 בקצב של 10.4% והגיעו להיקף של 4.84 טריליון דולר³⁹, מהווה מרכיב חשוב בחיזוק והרחבת מרכיב הצמיחה בתוצר.

36 נאום רה"מ בקונגרס העם (4/03/17).

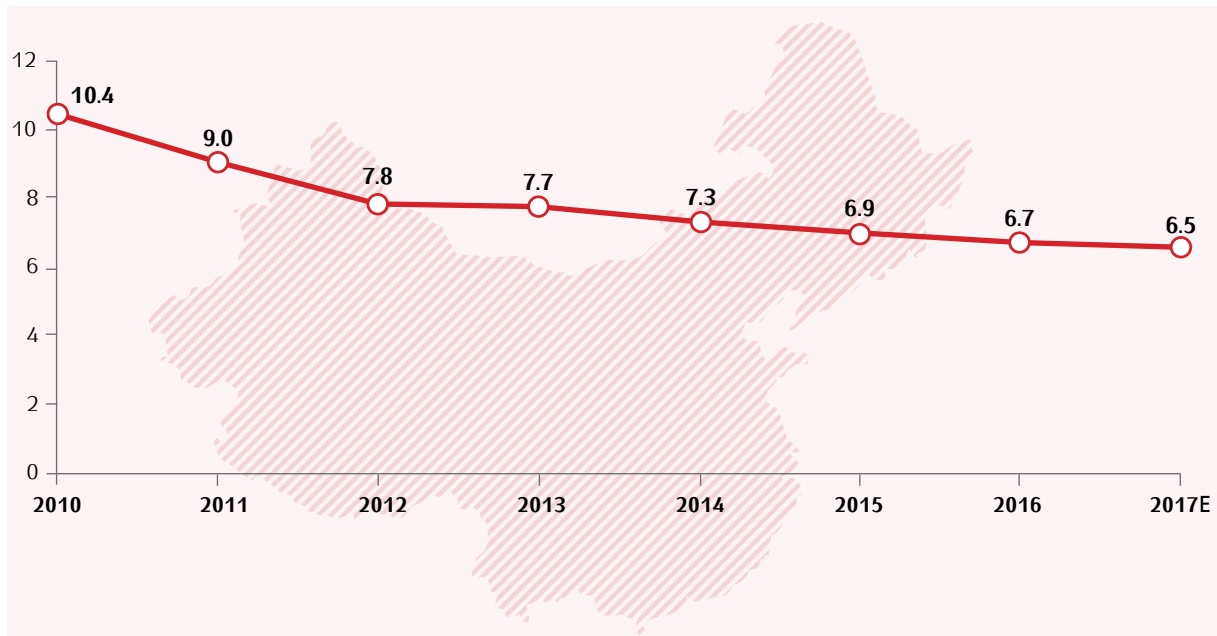
37 נאום הנשיא בפורום הכלכלי בעולמי בדאבוס (17/01/17).

38 נתוני הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה של סין: פורבס (22/01/17) + סוכנות הידיעות המרכזית Xinhua (20/01/17).

39 נתוני הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה (20/01/17).

התפתחות צמיחת התוצר מאז ראשית העשור (באחוזים)

יעד הצמיחה שנקבע על ידי הממשל הסיני לשנת 2017 מקבל חיזוק ממספר תחזיות שפרסמו גורמים כלכליים בינ"ל. כך פרסם הבנק העולמי⁴⁰ תחזית לפיה יצמח השוק הסיני בשיעור של 6.5% בשנת 2017 ובשיעור של 6.3% בשנת 2018. קרן המטבע העולמי⁴¹ מעריכה אף היא כי סין תעמוד ביעד הצמיחה שנקבע.

במבט לטווח הארוך יותר: תחזית ארוכת טווח שפרסמה חברת המידע IHS⁴² צופה כי סין תהפוך לכלכלה הגדולה בעולם עד שנת 2024, אז יעמוד התוצר הסיני על 28.3 טריליון דולר (20% מהתוצר העולמי), בעוד שהתוצר האמריקאי יעמוד על 27.4 טריליון דולר (17.4% מהתוצר העולמי). תחזית מוקדמת יותר של המרכז למחקר כלכלי (CEBR) בלונדון⁴³ מעריכה כי סין תיטול את ההובלה רק ארבע שנים מאוחר יותר, בשנת 2028 - כך או כך, המגמה בהחלט ברורה.

מאידך נשמעים גם קולות פסימיים יותר, דוגמת תחזית של מארק פאבר שהעריך⁴⁴, בשנת 2014, כי הכלכלה הסינית תעבור לרמת צמיחה של 4%, ג'ורג' סורוס שכבר מאז 2013 מביע⁴⁵ דאגה לגבי עתיד הכלכלה הסינית, אותה השווה, באמצע 2016, לכלכלת ארה"ב בכניסה למשבר של 2007/8. ואחרים - שתחזיותיהם הפסימיות לא באו לידי ביטוי (לפחות עד כה) בשטח.

40 דו"ח הבנק העולמי (10/01/17).

41 על פי תחזית שפרסמה הקרן (16/01/17).

42 דו"ח IHS (7/09/14).

43 דו"ח CEBR מדצמבר 2013.

44 בראיון לתקשורת, אוגוסט 2014.

45 מדיווח בלומברג (11/06/16).

השקעות זרות

מאז החלה סין בתהליך ההיפתחות לכלכלה העולמית, היוו ההשקעות הזרות מנוע צמיחה חשוב של הכלכלה הסינית. תרומה זו באה לידי ביטוי בכמה דרכים, החל בהזרמת מטבע זר לכלכלה הסינית (מרכיב שהיה חיוני במיוחד בשנות הרפורמה הראשונות), דרך בניית המערך התעשייתי ופיתוחו המתמשך, כמו גם יצירת מקומות עבודה והעברת שיטות עבודה ויכולות ניהוליות ועסקיות לעולם העסקים הסיני, וכלה בהבאתן של טכנולוגיות זרות שתרמו לפיתוח יכולתה התעשייתית המרשימה של סין כיום.

סין מובילה מזה כשני עשורים את העולם המתפתח במשיכת השקעות זרות, עם היקף מצטבר של מעל 2 טריליון דולר. על אף ההאטה בהשקעות הגלובאליות רשמה סין בשנת 2016 גידול צנוע (4.1%) בהיקף ההשקעות הישירות בסין שעמדו על 118 מיליארד דולר⁴⁶.

לצד ההשקעות המסורתיות בתעשייה ניכרת בשנים האחרונות מגמה ברורה של הפניית השקעות לסקטור ההי-טק ולתחומי השירותים.

צוות החשיבה הממשלתי CCIEE מעריך⁴⁷ כי סין תמשיך למשוך השקעות זרות, בדגש על תחומי הטכנולוגיה, חומרים חדשים, והבריאות, וכי היקף ההשקעות הזרות יגדל בשנת 2017 בשיעור של 15% (קצב מהיר משמעותית בהשוואה לשנת 2016).

במהלך העשור האחרון ניכר גידול מתמיד גם בהיקף ההשקעות הסיניות בחו"ל (ODI). ההשקעות בחו"ל, שהתמקדו בשלב הראשון ברכש משאבי טבע בחו"ל, התרחבו בהדרגה להשקעות בתחום הפיננסי ובהמשך לרכש חברות וטכנולוגיות, כמו גם לפעילות בתחומי מכירות וקמעונאות ובתחומים נוספים.

היקף ההשקעות הזרות הישירות שביצעו חברות סיניות בשנת 2016 הגיעה לשיא חדש של 170 מיליארד דולר, תוך גידול של 44%, בהשוואה לשנה הקודמת. חברות סיניות השקיעו במעל 7,960 חברות ופרויקטים, הפרושים על פני 164 מדינות⁴⁸.

בנוסף, הפכה סין בשנים האחרונות לגורם מוביל בתחום המיזוגים והרכישות בעולם ובשנת 2016 לבדה נרשמו עסקאות בהיקף של 226 מיליארד דולר⁴⁹.

בשנים האחרונות הפגין הממשל הסיני מדיניות ברורה של תמיכה בקידום פעילות והשקעות חברות סיניות בחו"ל.

תהליך של עדכון וגידור התמיכה במדיניות זו החל בשלהי שנת 2016 ונמשך במהלך שנת 2017, כשבין הגורמים העיקריים לכך היו הלחץ שיצרה זרימת המט"ח להשקעות בחו"ל על רזרבות המטבע והיחלשות

46 נתוני משרד המסחר, מדיווח China Daily ואתר מועצת המדינה הסינית (01/03/17).

47 ID "China Center for International Economic Exchange, מדיווח China Daily ואתר מועצת המדינה (1/03/17).

48 נתוני משרד המסחר, דיווח סוכנות הידיעות המרכזית Xinhua ואתר מועצת המדינה (16/01/17).

49 נתוני אתר CNBC + סוכנות הידיעות המרכזית Xinhua (מרץ 2017).

היואן, כמו גם הערכת הממשל כי בין ההשקעות והמיזוגים ורכישות שמבצעות חברות סיניות בחו"ל יש גם לא מעט השקעות בלתי ראויות (בהיבט של תרומה לחברה המשקיעה ו/או ליעדי סין), השקעות פזיזות (שלא נבדקו כראוי /או תקינות), והשקעות מנופחות (כחלק מניסיונות להבריה הון לחו"ל ולהעלמת מס).

כך התבטא שר המסחר הסיני כי "מספר חברות סיניות השקיעו בחו"ל באופן עיוור ולא הגיוני"⁵⁰, בהשקעות "שסין אינה מעודדת". ואילו ראש הרשות למטבע זר הוסיף ודרש מחברות הסיניות "להיות זהירות ולבצע בדיקות נאותות מתאימות"⁵¹.

במסגרת עדכון המדיניות פורסמו מספר כיוונים

שנשקלים וחלקם כבר מוטמעים במדיניות המופעלת בשטח, ובהם הגברת הפיקוח הכולל על השקעות סיניות בחו"ל ובמסגרת זו החמרה בנהלים (שמביאה גם להאטה בתהליך), כמו גם העברה לבחינה מחמירה של מספר מתווי השקעה שנתפסים כבעלי "פוטנציאל בעייתי", ובהם: השקעות בתחומים ספציפיים (דוגמת בידור, ספורט, נדל"ן), השקעה של חברה סינית בענף שאינו בתחום עיסוקה המרכזי, השקעות של שותפויות מוגבלות, השקעות של חברות בחברות הגדולות מאוד והשקעות מיעוט (מתחת ל-10%) והשקעות בהיקף של מעל מיליארד דולר.

השילוב בין היעדר הוודאות לגבי המדיניות שתאומץ בסוף תהליך השינוי ובין קווי הנחיות שכבר יצאו (חלקם זמניים) ע"י הגורמים השונים, ובהם הבנק המרכזי והרשות למטבע זר, הביאו לירידה משמעותית בהיקף הפעילות וההשקעות, הסוף שנת 2016 ובראשית שנת 2017. במסגרת זו גם התבטלו מספר עסקאות בהיקף משמעותי (דוגמת רכישת סטודיו Dick Clark ע"י חברת wanda).

עם זאת ההערכה היא שלצד המגבלות והפיקוח המוגבר תמשך התמיכה הממשלתית בהשקעות ורכישות ומיזוגים בחו"ל, בדגש על מתוויים התואמים את יעדיה האסטרטגיים של סין - דוגמת שדרוג היכולות הטכנולוגיות, הרחבת פריסה בינ"ל, משאבים משמעותיים, וכו'.

כך הבהיר שר המסחר הסיני כי "סין לא שינתה את מדיניותה ארוכת הטווח שמעודדת חברות סיניות להפוך ליותר גלובאליות"⁵² והנשיא שי הציג בכינוס הפורום הכלכלי בדאבוס יעד של 750 מיליארד דולר השקעות זרות סיניות בחמש השנים 2017-2021.⁵³

50 מדברי השר Zhong Shan, דיווח רויטרס (21/03/17).

51 מדברי ראש SAFE, Pan Gong Sheng, בראיון לעיתון Shanghai Securities News (20/03/17).

52 דיווח NYT (12/03/17).

53 דיווח China Money Network (8/03/17).

סחר חוץ והסכמים בינ"ל

במשך עשורים ארוכים התנהלה סין ככלכלה ומשק מבודדים במידה רבה מהכלכלה העולמית. היקף הסחר היה מצומצם ביותר וסין נדחקה אל שולי מפת הסחר העולמי.

מאז ראשית שנות התשעים מרחיבה סין את פעילותה בתחום הסחר העולמי, כאשר לצד גידול ביבוא (בעיקר של תשומות וציוד), התרחב בהתמדה גם היצוא לעולם הרחב. סין מדורגת כיום כיצואנית המובילה בעולם והיבואנית השלישית בגודלה בעולם (אחרי ארה"ב וגרמניה).

נקודת מפתח בהתפתחות הסחר הבינ"ל של סין הייתה הצטרפותה של סין כחברה בארגון הסחר העולמי (WTO), בשנת 2001. במסגרת זו התחייבה סין לסדרה ארוכה של מהלכי פתיחת שוק לשחקנים בינ"ל, שקיפות ממשלתית ועוד.

בראשית 2010 נכנס לתוקפו הסכם הסחר החופשי בין סין וארגון ASEAN, הסכם אשר יוצר את אזור הסחר החופשי הגדול בעולם, המקיף 1.9 מיליארד איש והיקף סחר של מעל 4.5 טריליון דולר בשנה.

ההאטה בשוק העולמי, כמו גם התחזקות המטבע הסיני ושינויים מבניים בתעשייה נתנו את אותותיהם בהאטת קצב הצמיחה של הסחר הסיני בשנים האחרונות. במשך שנת 2016 עמד היקף הסחר הסיני על 3.526 טריליון דולר, עם עודף סחר בגובה 486 מיליארד דולר. היצוא הסיני סבל ירידה של 2% בשנת 2016 ועמד על 2.006 טריליון דולר, בעוד שהיבוא גדל בשיעור צנוע של 0.6% ועמד על 1.52 טריליון דולר⁵⁴.

מרכזיותו של היצוא כמרכיב המוביל בייצור הצמיחה בכלכלה הסינית פחתה בשנים האחרונות, הן לנוכח הקושי בשימור צמיחה מהירה בהתחשב בהיעדר התאוששות משמעותית בשווקים החשובים לסין והן לאור השחיקה האיטית בתחרותיות הייצור הסיני.

שותפות הסחר המרכזיות של סין הן:

יעדי יצוא	מקור יבוא	סחר בילטרלי
ארה"ב	דרום קוריאה	ארה"ב
הונג קונג	ארה"ב	הונג קונג
יפן	יפן	יפן
גרמניה	גרמניה	דרום קוריאה
דרום קוריאה	המרחב האסייני	גרמניה

54 נתוני סוכנות הידיעות המרכזית Xinhua (מרץ 2017).

הממשל הסיני רואה ביצוא, גם היום, כוח מרכזי בצמיחה הכלכלית הסינית, שימלא תפקיד חשוב גם בעשור הקרוב וחותר לסייע ליצואנים בפיתוח הפעילות.

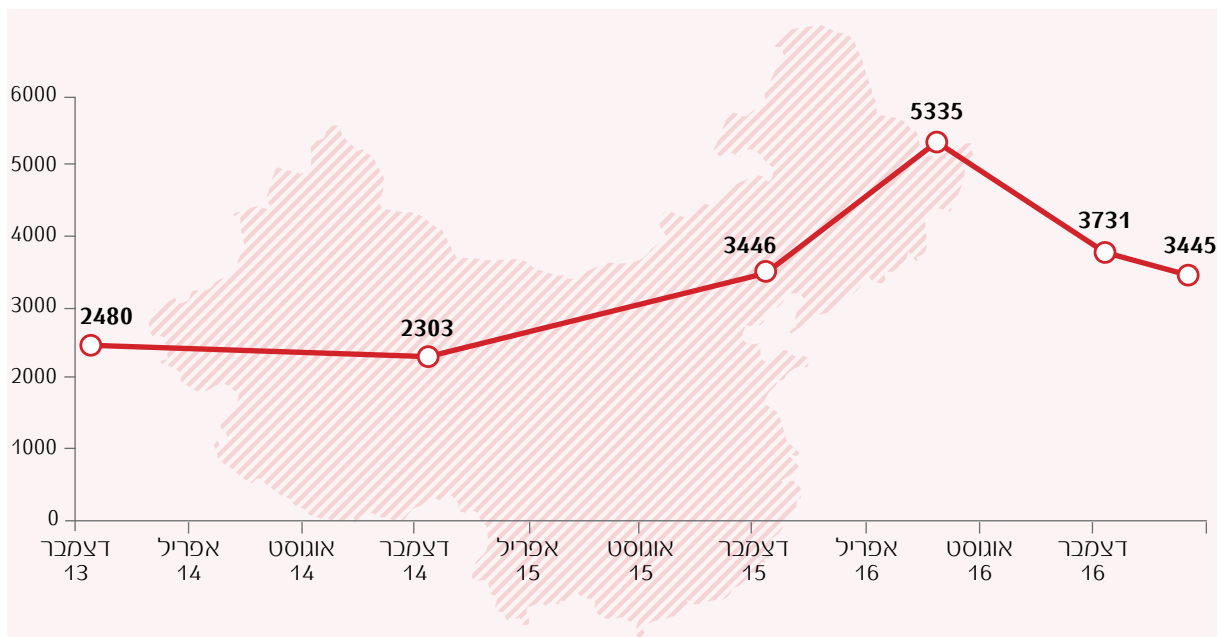
הממסד הסיני פועל גם לבלום את ההאטה בגידול ביבוא, המעידה על ההאטה בצמיחה הכלכלית הסינית (הן בתעשייה והן בצריכה הפרטית).

שוק המניות והון סיכון

שוק המניות הסיני, שנפגע קשות בשנות המשבר הכלכלי העולמי, התאושש אמנם לאחר השפל של שנת 2008 (אז איבד כ-60% מערכו), אך מדד CSI300⁵⁵, שבנקודת השיא שלו באוקטובר 2007 עמד על 6,124 נקודות, התקשה לחזור ולשחזר את הצמיחה של אמצע העשור הקודם.

יתר על כן, לאחר צמיחה מתמשכת בשנים 2013-2016, שהתחזקה מאוד במהלך החודשים הראשונים של שנת 2016 והביאה את המדד לרמה הגבוהה של 5,335 נקודות באוגוסט 2016, הגיעה נפילה חדה, שאמנם נבלמה ותוקנה חלקית, אך גם אז חזר המדד להיסחר ברמות הדומות לשנת 2005.

מדד CSI300

את ההאצה, הקשיים והתהפוכות שחווה שוק המניות הסיני בשנים האחרונות ניתן להסביר בחיבור שבין מספר מרכיבים עיקריים:

- ראשית, הממסד הכלכלי מחזיק עדיין במעורבות עמוקה בשוק ופעילותו אינה נגזרת משיקולים מסחריים טהורים.
- הבורסות בסין אמנם עוברות תהליכי הבראה והגברת מסחריות ושקיפות (תהליכים שבפני עצמם מזעזעים את השוק) אך עדיין אינן מתאפיינות בשקיפות, התנהלות, אכיפה בקנה המידה הנהוג בבורסות בעולם המפותח.

55 מדד משוקלל המורכב מ-300 המניות המובילות בבורסות בשנגחאי ובשנז'ן. מדד הבסיס: 1,000 נקודות

• תקופות ממושכות של עליה במדדים, לצד החשש מבוטת הנדל"ן, בשילוב הרצון להשיג רווחים נאים ומהירים הביאה לבורסה הסינית משקיעים חסרי ניסיון וידע וספקולנטים, שהתנהלותם ותגובותיהם תרמו להחרפת המשברים. כך הנחה הרגולטור את חברות הברוקראז' לחזק משמעותית את משטר ניהול הסיכונים שלהם.⁵⁶

כחלק מהמאמץ לחיזוק שוק המניות הסיני, הודיע הרגולטור הסיני⁵⁷ כי יואצו התהליכים הנדרשים לאישור הנפקות בורסה. מעל 600 חברות סיניות ממתינות להצטרף ל-248 החברות שהנפיקו במהלך שנת 2016 וגייסו 24 מיליארד דולר.

כחלק מההתמודדות עם קשיי הבורסות בבסין, ניכרת גם נכונות מצד הממשל להרחיב (בהדרגה ובזהירות) את מעורבותם של משקיעים זרים בבורסה הסינית. כך נכנס לתוקף, בנובמבר 2014, חיבור ראשון בין הבורסות בשנגחאי ובהונג קונג, שמאפשר למשקיעים זרים גישה ישירה להשקעה במניות ואג"ח בסין ויאפשר במקביל לאזרחי סין להשקיע בבורסה של הונג קונג.

מגבלות שוק ההון הסיני, בדגש על חוסר השקיפות וסוגיות המטבע, כמו גם הפעילות הבינ"ל המוגברת של החברות הסיניות, מחזקות את יציאת החברות הסיניות להנפקות בחו"ל. כך נסחרות כיום 85 חברות בנאסד"ק⁵⁸ וחברות סיניות נוספות מתוכננות להנפיק במהלך התקופה הקרובה. עם זאת, חשוב לציין כי במבחן הזמן מציגות חלק מהחברות הסיניות שהונפקו בארה"ב ביצועים חלשים ויותר ממאה מניות כבר הושעו/הוצאו מהמסחר (כולל כתריסר שהואשמו בהפרות חוק). מאידך ניכרת תנועה של חברות סיניות גם בכיוון ההפוך - מעבר לבעלות פרטית ו/או הנפקה בסין.

מגזר קרנות PE & VC בסין, שראשיתו במקבץ של קרנות ממשלתיות, החל את התפתחותו בשלב מאוחר יחסית באמצע העשור הקודם. לצד המשך פעילותן של קרנות ממשלתיות, ברמה הלאומית והמקומית, שחלק ניכר מהן מתמקד בהשקעות מוטות יעדים לאומיים (דוגמת פיתוח סקטור הסמיקון) ואחרים ביעדים מוטי מיקום (קרי העיר, הפרובינציה וגו'), צומח בהדרגה מספר גדל והולך של קרנות פרטיות ו/או קרנות המשלבות בעלות ממשלית ופרטית. בשנת 2016 צמח קצב הגיוס של הקרנות הסיניות (PE & VC) בקצב מהיר במיוחד של 49% והניב הזרמה כוללת של 72.5 מיליארד דולר לקרנות השונות, 76% מהכסף זרם לקרנות המתנהלות במטבע מקומי ומיועדות להשקעה בתוך סין.⁵⁹

היואן הסיני ושער החליפין

ביולי 2005 עברה סין ממדיניות הצמדה דה פקטו של היואן לדולר (ושער כמעט קבוע של 8.25 יואן לדולר) למשטר שער חליפין, המתבסס על הצמדת היואן לסל מטבעות משוקלל, ששערו נע במגבלות רצועה הנקבעת ע"י הבנק המרכזי. כתוצאה מכך שערו של המטבע הסיני התחזק בשיעור של 20%, עד אשר במסגרת ההתמודדות עם המשבר הכלכלי הגלובאלי הוקפא למעשה שער המטבע ולא השתנה משמעותית מקיץ 2008 ועד אמצע 2010.

ביוני 2010⁶⁰ החליטה ממשלת סין להרחיב את רצועת הניוד של היואן, צעד שציין את חידוש תהליך ההתחזקות האיטי של המטבע הסיני, תוך שהיא ממשיכה בכיצוע צעדים נוספים המווסתים את ההתחזקות הטבעית

56 הודעת CSRC בדצמבר 2016.

57 מדברי יו"ר CSRC, Liu ShiYu, סוכנות AFP (27/02/17).

58 אתר NASDAQ (28/03/17).

59 נתוני ד"ח PWC סין (23/02/17).

60 החלטת הממשל (19/06/10).

של המטבע המקומי. מגמה זו נמשכה עד אמצע שנת 2015.

ההתפתחויות הכלכליות והפיננסיות, בדגש על שנת 2016, כמו גם יציאת מטבע חוץ בהיקפים גדולים לחו"ל הפעילו לחצים על המטבע הסיני שהניבו פיחות של 6.6% בשער המטבע הסיני במהלך השנה המדוברת⁶¹

במבט של כעשור שנים, מאז תחילת הרפורמה במדיניות המט"ח ביולי 2005, התחזק היואן בשיעור מצטבר של 16% ועמד בסוף הרבעון הראשון של שנת 2017 על רמה של 6.9 יואן לדולר ארה"ב.

מדיניות שער החליפין של סין מתמודדת דרך קבע עם לחצים מנוגדים מבית ומחוץ. את הלחץ הבינ"ל לחיזוק משמעותי ומהיר של היואן מובילות ארה"ב⁶² ואירופה בטענה שהשער נמוך מדי ומסייע באופן בלתי הוגן לסחר החוץ הסיני.

במקביל ללחץ הבינ"ל מופעלים בסין לחצים פנימיים לשמר את רמת שער החליפין הקיימת, או לאפשר התחזקות הדרגתית ואיטית של המטבע המקומי, על מנת למנוע זעזועים ולהגן על היצוא.

בין הגורמים והמומחים הפינאנסיים יש שהעריכו בראשית שנת 2017 כי שער המטבע הסיני אף עלול להחלש לרמה של 7.3-7.5 יואן לדולר⁶³.

ככירים סיניים הביעו פעמים רבות את דעתם כי השער הנוכחי נמצא בנקודת האיזון המתאימה ואישור לעמדה הסינית נתנתה קרן המטבע העולמית שאישרה⁶⁴ כי ערך היואן תואם באופן כללי את נתוני הבסיס.

נגיד הבנק המרכזי של סין התייחס לציפיות בנושא ואמר, במסיבת עיתונאים במרץ 2017⁶⁵, כי צפוי שיהיו תנודות נורמטיביות בשער המטבע אך היואן ישמור על יציבות.

באמצע שנת 2017 נכנסים לתוקף סדרת צעדים שגיבש מינהל מטבע חוץ הסיני (SAFE) כחלק מהבקרה על זרימת מטבע חוץ לחו"ל, ההגנה על שער המטבע ושיפור המעקב אחר השקעות בחו"ל, ובמסגרתם עודכנו הדרישות לדיווח ואישור על המרת המטבע והעברת מטבע לחו"ל של אזרחים וחברות⁶⁶.

61 פרסום העיתון South China Morning Post (27/01/17).

62 כך קרא מזכיר האוצר האמריקאי לסינים "לשחרר האחיזה בשער היואן" (מאי 2014).

63 פרסום העיתון South China Morning Post (27/01/17).

64 דיווח כלכליסט (24/02/17)

65 דיווח סוכנות הידיעות המרכזית Xinhua (10/03/17).

66 ההנחיות שפרסם SAFE כוללות, בין היתר, המרת מטבע בסכומים של 10,000 דולר ומעלה לאזרחים והעברות בערך של 100,000 דולר למיזמים.

סין פועלת בשנים האחרונות לחיזוק מעמדו של היואן כמטבע בינ"ל ומרחיבה את השימוש בו במסגרת עסקאות סחר בינ"ל והלוואות שהיא מעמידה, בדגש על הלוואות לכלכלות מתפתחות.

היואן הוא המטבע השישי בשכיחותו בשימוש כמטבע בעולם, על פי נתוני מערכת SWIFT⁶⁷ ומשמש בנתח שוק של 1.68% מהתשלומים בעולם במסגרתה. באוקטובר בהיבט של שכיחות השימוש בו. באוקטובר 2016 התווסף היואן ל"מועדון" היוקרתי של מטבעות הכלולים בסל מטבעות הרזרבה שהגדירה קרן המטבע העולמית⁶⁸.

רזרבות מטבע החוץ של סין ספגו ירידה משמעותית ביותר במהלך 2015-2016, כאשר זרימת מטבע חוץ להשקעות בחו"ל מהווה מרכיב משמעותי בתהליך, וירדו מרמת השיא של 4 טריליון דולר ביוני 2014, לרמה של 3 טריליון דולר במרץ 2017. סין היא גם כיום מחזיקת רזרבות מטבע החוץ המובילה בעולם⁶⁹.

המגזר הבנקאי והחוב הלאומי

המערכת הפיננסית בסין עברה במהלך העשור האחרון סדרה של שינויים, שהובילו ע"י הממשל הסיני, ונועדו לאפשר את צמיחתה המהירה ולייצב ולחזק את התשתית והרגולציה, כמו גם את חוסנם של המוסדות הפיננסיים במדינה.

המגזר הבנקאי הסיני מציג בשנים האחרונות קצב צמיחה מרשים ביותר, לצד יציבות יחסית (בוודאי בהשוואה לכשלים במערכת הבנקאות המערבית בתקופות המשבר האחרונות). כן רשמה המערכת הבנקאית הסינית רווח נקי של 290 מיליארד דולר, בשנת 2016 (גידול של 4%)⁷⁰.

בשנת 2016 עמדה מערכת הבנקאות הסיני במקום הראשון בעולם, בהיקף הנכסים, עם נכסים מצטברים בשיעור של 32.7 טריליון דולר (לפני המערכת הבנקאית של מרחב האירו עם 31 טריליון). ארבע מתוך חמשת הבנקים הגדולים בעולם, על פי היקף נכסיהם, הם סינים⁷¹.

על אף חוסנם היחסי, עדיין מתמודדים הבנקים הסינים עם אתגרים משמעותיים, שאחד הבולטים שבהם היא בעיית החובות המסופקים. כך קרא יו"ר וועדת הרגולציה הבנקאית של סין לבנקים לשפר את בקרת הסיכונים, לצמצם את היקף החובות המסופקים, ולהבטיח רמת נזילות התואמת את ההנחיות⁷².

אתגר משמעותי ליציבות המערכת הפיננסית בסין מהווה "בנקאות הצללים", שהמעקב אחריה והרגולציה המעורבת בפעילותה פחותים ועל כן מהווה סיכון מוגבר. על פי חלק מהאמדנים מגיע היקף הפעילות בתחום זה להיקף של 150 מיליארד דולר בשנה⁷³ ואולם נשמעות גם הערכות לגבי היקפים גדולים בהרבה⁷⁴.

67 פרסום העיתון South China Morning Post (27/01/17).

68 דיווח רויטרס (3/10/16).

69 על פי הערכה של China Merchants Securities ועל פי מודל קרן המטבע העולמי צריכה סין להחזיק ברזרבות של 1.5-2.7 מיליארד דולר,

פרסום העיתון South China Morning Post (10/02/17).

70 דיווח סוכנות הידיעות המרכזית Xinhua (11/01/17).

71 נתוני Financial Times (6/03/17).

72 מדברי Shang FuLin, יו"ר CBRC, דיווח סוכנות הידיעות המרכזית Xinhua (11/01/17).

73 מדברי Zhang ShengHui, יו"ר SAFE, דיווח סוכנות הידיעות המרכזית Xinhua (12/20/16).

74 חברת המחקר Orient Capital מעריכה כי מדובר בכ-2 טריליון דולר, אולם חלקם הגדול מתבצע במעורבות בנקים מפקחים, ראיון עם

מנהל החברה Endrew Colier לעיתון כלכליסט (8/04/17).

בעיית החוב הלאומי, שהתעצמה (בין היתר) בגין תכנית עידוד הצמיחה והשקעות העתק במהלך המשבר הכלכלי של 2008-2009 (ולאחריה), נמצאת להערכת הממשל הסיני תחת שליטה, כך הבהיר גם שר האוצר הסיני Xiao Jie, שמסר⁷⁵ כי בתום שנת 2016 עמד יחס החוב המצרפי של הממשל המרכזי והממשל המקומי כאחד, על רמה של 3.96 מליארד דולר, שמייצג שיעור של 36.7% מהתוצר הלאומי, שאינו גבוה ביחס למקובל בעולם. השר הבהיר כי רמת החוב אינה צפויה לעלות משמעותית במהלך 2017.

במסגרת ההתמודדות עם "הר החובות" שצבר הממשל המקומי הסיני החלה הממשלה המרכזית בתהליך המרת חובות פרובינציאליים באג"חים ארוכי מועד

בריבית נמוכה. במהלך 2016 הומרו במסגרת זו מעל 1.2 טריליון דולר. הממשל המקומי הונחה גם לגייס הון בעתיד רק באמצעות הנפקת אג"חים שיאושרו ע"י משרד האוצר⁷⁶.

יעד הגרעון התקציבי, שנקבע לשנת 2017, עומד על 345 מליארד דולר, המהווים 3% מהתוצר. יעד הגרעון גבוה ב-29 מליארד דולר מהגרעון שנרשם בתקציב 2016⁷⁷.

החוב התופח בתעשייה הפינאנסית ובקרב החברות המסחריות בסין ובראשן מגזר החברות הממשלתיות מהווה על פי הערכות קרן המטבע העולמי וארגון המדינות המפותחות OECD, בעייה חמורה ואיום על יציבות הכלכלה הסינית⁷⁸.

האתגרים העיקריים

לצד ההערכה הרבה להישגי הכלכלה הסינית והציפיות להמשך צמיחתה בעתיד, חשוב להכיר גם את הסדרה הארוכה של אתגרים ובעיות העומדים בפני סין, הן במישור הפנימי והן במערכת יחסי החוץ הכלכליים.

- בין האתגרים והבעיות העיקריות עמן מתמודדת סין, במישור הפנימי, נמנים:
 - שימור קצב צמיחה שנתי ברמה של מעל 6% לאורך זמן, זאת על מנת לשמר את היציבות החברתית (שהיא יעד לאומי מרכזי) ולהבטיח תעסוקה למצטרפים החדשים לשוק התעסוקה.
 - הצלחה בהטמעת הרפורמה המבנית בכלכלה הסינית, שבבסיסה מעבר מכלכלה מבוססת יצוא והשקעות, לכלכלה מאוזנת יותר מבוססת ביקושים וצריכה מקומית.

75 מדברי השר במסיבת עיתונאים, דיווח סוכנות הידיעות המרכזית Xinhua (7/03/17).

76 עדכון בעיתון South China Morning Post (27/02/17).

77 דיווח סוכנות הידיעות המרכזית Xinhua (5/03/17).

78 הדו"ח השנתי על סין בהוצאת OECD (מרץ 2017) והתראות של קרן המטבע הבינ"ל, כלכליסט (21/03/17).

- שימור רמת אינפלציה נמוכה ויציבה. סין הצליחה בשנים האחרונות לרסן את הלחצים האינפלציוניים ובשנת 2016 נרשמה בסין אינפלציה ברמה של 2%⁷⁹. התחזית הממשלתית לשנת 2017 עומדת על 2-3%⁸⁰.
- יציבות ושיפור הדרגתי בתחום התעסוקה מהווים אף הם מרכיב חשוב ביציבות הכלכלית - חברתית. היעדים שקבע הממשל לשנת 2017 הם שימור שיעור אבטלה של 4.5% במגזר האורבני⁸¹ ויצירת 11 מיליון משרות חדשות⁸² במהלך השנה⁸³. נקבעו יעדים מתונים, על אף שהביצועים בפועל בשנת 2016⁸⁴ היו טובים משמעותית מהיעדים: התווספו קרוב 13.14 מיליון משרות חדשות (הרבה מעל היעד המקורי של 10 מיליון) ושיעור האבטלה במגזר העירוני ירד לרמה של 4.02%.
- לצד פעילותו של המגזר הציבורי בתחום ההתמודדות עם האבטלה בסין, הולך ומתחזק תפקידו של הסקטור הפרטי בתחום זה, בהיותו זה שאחראי ליצירת חלק ניכר מהמשרות החדשות בשוק בשנים האחרונות.
- מגזר הנדל"ן, שמילא תפקיד חשוב בצמיחה והפיתוח הכלכלי הסיני, מעורר דאגה משמעותית בשנים האחרונות, עם רמת מחירים גבוהה בערים הגדולות מחד ועודפי דירות בערים הקטנות מאידך. מאמצי הממשל לבלימת עליות המחירים בשוק הדיור נשאו פירות מוגבלים ועליות ברמה דו-ספרתית נרשמו במהלך שנת 2016, עם האטה מסוימת הקצב הצמיחה בראשית שנת 2017. דו"ח OECD מעריך כי ידרשו לפחות 3 שנים לצמצם את מלאי הדירות העודפות בערים הקטנות⁸⁵.
- מרכיב מרכזי במדיניות הצמיחה העתידית של סין היא חיזוק והרחבת היכולת התעשייתית והטכנולוגית העצמאית בסין. סין פועלת במרץ לקידום יעדים אלה וממוקמת כיום כשנייה בעולם מבחינת היקף ההשקעה הלאומית במו"פ, שעמדה בשנת 2016 על 223 מיליארד דולר (עליה של 9%), שהם 2.1% מהתוצר⁸⁶ ומתוכננת לגדול לרמה של 2.5% מהתוצר בשנים הקרובות.
- הצמיחה המהירה ומגבלות התשתית הקיימת (במיוחד במערב המדינה) מעמידים בפני סין אתגר מתמיד של פיתוח התשתיות והלוגיסטיקה במדינה.
- בניית החוסן הכלכלי של המדינה מחייב גם התאמות וחיזוקים של המערך הפיננסי הסיני, ובכלל זה את המערכת הבנקאית ומערך האשראי במדינה. במסגרת זו מתחייב גם המשך ההתמודדות עם ריסון הגידול בחוב הלאומי, בדגש של חובות הרשויות המקומיות והחברות הממשליות, כמו גם נושא החובות המסופקים שנצברו בבנקים.
- המשך תהליך הרפורמות בתעשייה ובחברות הממשלתיות, תוך צמצומים בענפי הייצור הסובלים מעוף בכושר הייצור (דוגמת פלדה, מלט), ביצוע תהליכי התייעלות רחבים, שדרוג טכנולוגיות ותהליכי ייצור וכו'. במסגרת זו הושקה בספטמבר 2016 קרן, בהיקף של 52 מיליארד דולר, בניהול הוועדה לניהול ופיקוח על נכסי המדינה (SASAC)⁸⁷.

79 מהודעת רה"מ Li במושב הפתיחה של קונגרס העם הסיני (5/03/17).

80 מדברי ס/נגיד הבנק המרכזי של סין Yi Gang, מושב קונגרס העם (מרץ 2017).

81 יעד שנקבע בראשית המשבר הכלכלי הגלובאלי בשנת 2008 ונותר בתוקף עד היום.

82 מנאום רה"מ סין Li במושב הפתיחה של קונגרס העם הסיני (5/03/17).

83 כאשר במקביל צפוי קיצוץ של חצי מיליון משרות במסגרת צמצום התעשייה הכבדה, מדיווח השר למשאבי אנוש, דיווח בלומברג (1/03/17).

84 נתוני סוכנות הידיעות המרכזית Xinhua (23/01/17).

85 הדו"ח השנתי על סין בהוצאת OECD (מרץ 2017) והתראות של קרן המטבע הבינ"ל, כלכליסט (21/03/17).

86 הודעת שר המדע והטכנולוגיה Wan Gang, דיווח SIPO (13/01/17).

87 דיווח היומון הממשלתי Economic Information Daily (25/09/16).

- אחד המרכיבים בבניית כלכלה יציבה והמשכיות בסין הוא הצורך בחיזוק העסקים הקטנים והבינוניים במדינה, המתקשים להתמודד עם הקשיים בגיוס הון, עם העלייה במחירים ובעלויות התפעול, החולשה היחסית אל מול הביורוקרטיה והתחרות מול החברות הגדולות.
- המשך הבראת ועידוד צמיחתו של שוק המניות הסיני, שנפגע קשות בשנות המשבר וסובל עדיין מליקויים מבניים ותפקודיים.
- התמודדות עם הפגיעה המצטברת באיכות הסביבה בסין, התמקדות בשיפור איכות המים והאוויר, כמו גם חסכון באנרגיה וקידום הפיתוח והשימוש במקורות אנרגיה חלופיים. דו"ח הבנק העולמי העריך את עלות הנזק לסביבה בסין בכ-9% מהתמ"ג⁸⁸.
- התמודדות עם הגידול המתמיד בעלויות הפעילות בסין, בעיקר במגזר היצרני, כתוצאה מעלויות המחירים, העלאות השכר, וכו'. כך הוכפל שכר השעה במערך הייצור בסין בין השנים 2005-2015, והגיע בשנת 2016 לרמה של \$3.6, השקול לכ-70% משכר השעה בכלכלות החלשות של גוש האירו⁸⁹.
- שימור היציבות הסוציו-אקונומית מחייב המשך השיפור באיכות החיים ואף העצמתו, בעיקר בסקטור הכפרי ובמערב סין. העדר יציבות ושיפור בתחומים אלו עלולים להשליך על היציבות החברתית ולהחמיר את המחאות החברתיות בסין.
- התמודדות עם מגוון סוגיות חברתיות, אשר לרובן השלכות כלכליות מהותיות: הזדקנות האוכלוסייה, פיתוח מערכת הבריאות והביטוח הרפואי ועוד.

88 כהשוואה לכ-2.5% בארה"ב, כ-0.7% בגרמניה ושיעור כמעט דומה בהודו. ראוי לציין כי הדו"ח מתייחס לשנת 2008 ומאז חל שיפור מסוים.

89 נתוני חברת המחקר יורמוניטור (פברואר 2017).

- נוסף על האתגרים בזירה הפנימית מתמודדת סין עם שורה של אתגרים ויעדים, במישור הבינ"ל:
- היציאה האיטית מהמשבר הכלכלי העולמי (ובמיוחד במשק האמריקאי, האירופאי והיפני) מחלישה את פוטנציאל היצוא הסיני, זאת בנוסף לתהליכים של התייקרות עלויות העבודה בסין, תהליך צמצום ההטבות ליצואנים, וכו'.
- סין מחויבת (כחלק מההסכמות במסגרת הצטרפותה לארגון הסחר העולמי WTO ולמסגרות נוספות) להמשיך תהליך פתיחת השוק הסיני בפני תחרות זרה ופנימית, מה שמצריך אותה להאיץ ולהרחיב את חשיפת השוק והחברות הסיניות בפני תחרות.
- התפתחותה העתידית של התעשייה הסינית מחייבת שיפור משמעותי במיתוג התוצרת הסינית בשווקים הבינ"ל.
- המשך קידום ושיפור ההתמודדות עם נושא הגנת זכויות היוצרים בסין, דבר שיאפשר כניסה מוגברת של טכנולוגיות מתקדמות למדינה.

היטיב לבטא את הדברים נשיא סין, שאמר בנאומו בפורום דאבוס⁹⁰:

"בפני הכלכלה הסינית עומדים לחצים וקשיים רבים. אנו רואים בהם קשיים זמניים, המתרחשים בדרך קדימה ואמצעים בהם נקטנו על מנת להתמודד עם בעיות אלו מניבים תוצאות טובות. אנו בטוחים בנחישותנו להתחשל בנתיב קדימה."

90 נאום הנשיא בפורום הכלכלי העולמי בדאבוס (17/01/17).

פרק ג'

סביבה עסקית ורגולטורית

מבוא: הסביבה העסקית

סביבת הפעילות העסקית בסין היא ללא ספק מהמורכבות בעולם עבור חברות ואנשי עסקים זרים, ובכלל זה ישראלים.

למרכיבי הקושי האובייקטיביים הנוגעים לסין, ובהם: הגודל הפיזי, האוכלוסייה הענקית, המרחק הגיאוגרפי, ופערי התרבות והשפה, נוספים גם ההבדלים המשמעותיים בין האזורים הגיאוגרפיים בתוך סין, השוני בין המגזרים השונים ותהליכי השינוי המתמידים שעוברות המדינה, החברה והכלכלה. כל אלה, הופכים את סין לסביבת עבודה ייחודית המחייבת היכרות ולימוד אינטנסיביים.

בפרק זה ננסה להעלות נקודות מרכזיות שיסייעו בתהליך הלימוד הנדרש.

מגמות אזוריות

סין העממית רואה במרחב האסיאתי את מרחב הבית שלה, ועל כן היא מגבירה בשנים האחרונות את פעילותה למיצוב מעמדה כשחקנית ציר במרחב. במיוחד באים הדברים לידי ביטוי בפעילותה במסגרת הארגונים האזוריים, החל בארגון APEC, דרך השת"פ הגובר עם ארגון ASEAN (ששיאו בכינון הסכם הסחר החופשי עם הארגון), ייזום והובלת הבנק האזורי החדש AIIB, וכלה בהקמת גיבוש פורומים ופעילויות דוגמת פורום BOAO.

הדגש ששמה סין על פיתוח הקשרים עם מדינות האזור בא לידי ביטוי בהגברת השת"פ והסחר עם שכנותיה, לרבות מדינות שנתפסו בעבר (וחלקן עדיין) כמתחרות ו/או יריבות, דוגמת הודו.

במהלך ביקור במרכז אירופה, בספטמבר 2013, הציג הנשיא Xi יוזמה אזורית מורחבת חדשה⁹¹ תחת הכותרת "דרך המשי של המאה ה-21" או בתרגום מילולי יותר: "חגורה אחת ודרך אחת" (One Belt One Road) שבמרכזה יצירת מסדרון כלכלי המאגד אוכלוסייה של למעלה מ-4 מיליארד איש (עם תמ"ג מצטבר של מעל 2 טריליון דולר). המדיניות החדשה מתבססת על השת"פ הקיים עם מדינות האזור, האחראי ליותר מרבע מהסחר הסיני. התכנית האסטרטגית תשלב מרכיבים מתפיסת הפיתוח הסינית, השקעות נרחבות בתשתיות, חיבור מורחב עם המשק הסיני, וצמיחה שההנהגה הסינית מקווה ומאמינה כי תביא לשגשוג במרחב המקיף את סין, תוך ייצור מקורות חדשים למשק הסיני ובמקביל גם שווקים חדשים לתוצרת הסינית וחיבור משופר לכלכלת שמעבר ל"מדינות החגורה".

91 דיווח הרדיו הבינ"ל של סין CRI (13/10/14) + נייר עבודה "דיפלומטיית דרך המשי החדשה" של המכון הפולני ליחסים בינ"ל (דצמבר 2013).

תשתיות תחבורה ולוגיסטיקה

שטחה העצום של המעצמה הסינית (המדינה השלישית בגודלה בעולם) מחייב התייחסות מיוחדת לסוגיית הלוגיסטיקה - ואכן, תחום התחבורה והלוגיסטיקה זוכה לתמיכה והשקעות רחבות היקף מצד הממשל המרכזי והאזורי כאחד.

השקעות נרחבות הופנו במהלך השנים להרחבת התשתיות הלוגיסטיות במגוון תחומים: שדות תעופה, מסילות רכבת, כבישים, נתיבי מים, נמלים ועוד. זאת במטרה לבסס ולהרחיב את התשתית לצמיחה הכלכלית, לענות על הצרכים הגדלים במהירות של התעשייה והאוכלוסייה, ולצמצם את המרחקים (והפערים) בין חלקי המדינה. תכנית החומש ה-13 כוללת תכנית השקעות נרחבת בתחום התשתית התחבורתית ובמסגרתה יושקעו עד סוף שנת 2020 כשני טריליון דולר בפיתוח התשתיות⁹².

התקציב הגדול ביותר בתחום תשתיות התחבורה - 1.13 טריליון דולר יושקע בפיתוח מערכת הכבישים במדינה, שיקיפו 5 מיליון ק"מ.

השקעה מיוחדת מופנית לפיתוח תשתית הרכבות, שלה תפקיד מרכזי בתחבורה היבשתית. 510 מיליארד דולר יושקעו בהרחבת ושדרוג מערך מסילות הברזל שיגדל ויקיף 150,000 ק"מ של מסילות, מתוכן 30,000 ק"מ של מסילות לרכבות המהירות שיכסו עד לתום העשור 80% מהערים בסין, בהן מתגוררים מעל מיליון תושבים.

בתחום המטרו העירוני, שנהנה מתנופת בניה משמעותית נמצאות בשלבי פיתוח כארבעים מערכות מטרו ושישים מערכות נוספות נמצאות בשלבי תכנון. 148 מיליארד דולר יושקעו בתחום המטרו עד סוף העשור.

הפיתוח הכלכלי, קצב הצמיחה והתיעוש הגבירו את רמת הביקוש לשירותי לוגיסטיקה ועבודות התשתית, וספקי השירותים מתקשים לעמוד בביקוש הרב. סקטור הלוגיסטיקה ייצר הכנסות בהיקף של 1.2 טריליון דולר בשנת 2016, תוך גידול 4.6% ביחס לשנה הקודמת⁹³.

הממשל המרכזי חותר לעידוד המשך הצמיחה בענף הלוגיסטיקה ועבודות התשתית, ובמסגרת זו מאמץ בהדרגה סדרת צעדים ובהם הפחתות מס, הפחתת תשלום אגרות דרך בכבישים, ייעול הביורוקרטיה בענף, ועוד. במקביל חותר הממשל להתייעלות בענף שתכלול קונסולידציה והפחתת מספר החברות הפעילות בו, כמו גם הורדת עלויות הפעילות ושיפור ההתארגנות והרווחיות בענף.

התעופה האזרחית בסין תזכה אף היא להשקעות נרחבות בהיקף של 94 מיליארד דולר ובמסגרת זו תושלם בנייתם ו/או שדרוגם של כחמישים שדות תעופה ועם תום העשור יפעלו בסין 260 שדות תעופה.

ההשקעה בתחום זה תשרת את קהל הנוסעים הגדל בקצב מהיר: מספרם של הנוסעים בסין צפוי לעמוד בשנת 2017 על 536 מיליון איש (בהשוואה ל-488 מיליון בשנת 2016). על פי תחזית IATA תצמח תנועת

92 מסקירת שר התחבורה Li XiaoPeng (28/2/17).

93 נתוני NDRC (9/3/17).

הנוסעים בסין בשיעור שנתי של 5.5%, ותעמוד על 1.3 מיליארד בשנת 2034, אז תעבור את ארה"ב ותהיה הגדולה בעולם.⁹⁴

היקף תנועת המטענים האוויריים צומחת אף היא במהירות עם 6.7 מיליון טון בשנת 2016 (גידול של 6%) וצפי של 6.97 מיליון טון בשנת 2017.⁹⁵

התחזית לקצב הצמיחה המהיר בתעופה הסינית, באה לידי ביטוי גם בהערכה שפרסמה חברת בואינג, לפיה צפויות חברות התעופה בסין לרכוש 6,810 מטוסים בשנים 2014-2033, בעלות כוללת של כטריליון דולר והערכת איירבס לפיה ירכשו החברות הסיניות 6,000 מטוסים בעלות של 945 מיליארד דולר. לצד איירבס ובואינג צפויה להתמודד על נתח מרכש המטוסים הסיני גם יצרנית המטוסים הסינית COMAC, עם השקתו, במחצית השנייה של 2017 של מטוס הנוסעים C919 (168 מושבים) שכבר רשם מאות הזמנות.⁹⁶

בתחום התעבורה הימית יושקעו 72 מיליון דולר ויורחבו וישופרו מערכי הנמלים, יבנו רציפים נוספים, על מנת להשלים מערך שיקיף מעל 2,500 רציפים פעילים, בעלי יכולת לטיפול בספינות מעל 10,000 טון מטון.

חשוב לציין כי תמונת המצב של הלוגיסטיקה בסין מגוונת ומשתנה מהותית בין האזורים הגיאוגרפיים השונים של סין. בעוד שחלקים מסוימים בסין (בעיקר אזורי החוף והערים) מרושתים בתשתיות מרשימות (גם אם לעיתים עמוסות ופקוקות) המספקות שירותי לוגיסטיקה ברמה גבוהה, הרי שבמרחב הסיני קיימים גם אזורים שבהם התשתית עודנה בשלבי פיתוח, ואזורים בהם התשתית רעועה ושירותי הלוגיסטיקה מיושנים.

קצב ההשקעות והפיתוח המהירים מחייבים בדיקה של המצב העדכני והערכת האפשרויות להמשך. לא פעם נמצא כי אזור שהיה כמעט מנותק אשתקד (אך קיבל עדיפות בפיתוח), יהיה מחובר לרשת תשתיות איכותית בתוך זמן קצר.

ההיבט הלוגיסטי של הפעילות בסין (בדומה למקומות אחרים) מצריך לימוד מקדים והיערכות מתאימה, שתיקח בחשבון את מיקום הפעילות, מאפייני התחבורה, מצב שירותי הלוגיסטיקה, כמו גם עומסים ואתגרים אחרים.

תקנות יבוא

מדיניות היבוא ותהליכי הכנסת סחורות ומוצרים לסין מייצרים מערכת מורכבת ומחייבת עשיית שיעורי בית מקדימים ומעמיקים. הדבר נכון במיוחד כאשר מדובר בסקטורים מוטי רגולציה, דוגמת רפואה, מדעי החיים, מוצרים ביולוגיים וכו'.

94 תחזית IATA שהתפרסמה באוקטובר 2014.

95 נתוני מינהל תעופה אזרחית של סין CAAC (21/2/17).

96 נתוני איירבס וחברת COMAC (7/2/17) ונתוני בואינג (13/9/16).

- תהליך היבוא מחייב התמודדות עם מספר מרכיבים ורשויות, ובהם:
- מערך המיסוי: מערכת תעריפי המכס בסין מורכבת ומשתנה, ולעתים קשה מאוד לאתר ולנתח את המשמעויות המכסיות של היצוא לסין. ניתן להיעזר בחברות מקומיות המתמחות בבדיקות מסוג זה.
 - מוצרים בתחום מדעי החיים והמזון מצריכים בדרך כלל קבלת אישור רישוי מקדים של מינהל המזון והתרופות הסיני⁹⁷ או מינהל פיקוח האיכות וההסגר של סין⁹⁸. מדובר בתהליכים ארוכים, ורישום בתחום הציוד הרפואי בסיסי צפוי להימשך כשנה וחצי לעתים יותר.
 - בציוד אלקטרוני ומכשור אחר מתחייבת עמידה בתקנים הסיניים וביצוע בדיקה מתאימה, כולל התאמות לתקן המקומי, תרגום התיעוד הדרוש וכו'.
 - בשנים האחרונות נוספות בהדרגה גם דרישות לעמידה בתקינה בתחום איכות הסביבה (דוגמת תקן RoHS שנכנס בשנת 2007 ועוסק בזיהום הנובע ממכשירי אלקטרוניקה).
 - במספר תחומים מוגבל היבוא לעמידה במסגרת מכסות ו/או רישונות יבוא ספציפיים.

חלק מהבעיות בתחום היבוא הן העמימות והמורכבות של המערכת (על אף שזו משתפרת בהדרגה), כמו גם התלות הרבה בשיקול הדעת של המוכס או נציג המערכת הרלוונטית המרכזים בידיהם סמכות נרחבת, ובחלק מהמקרים אינם נגישים עבור החברה הזרה.

מיסוד נוכחות פיזית בסין - המסגרות המשפטיות העיקריות⁹⁹

- חברות ואנשי עסקים זרים המעוניינים לפעול בסין, יכולים כיום לבחור בין מספר מסגרות משפטיות אפשריות, שהעיקריות בהן הינן:
 - משרד ייצוג (Representative Office)
 - חברת בת בבעלות זרה מלאה (WFOE)
 - מיזם משותף עם חברה סינית (Joint Venture) - בדרך של השקעה בחברה סינית קיימת או בדרך של הקמת חברה משותפת חדשה או שותפויות
 - פעילות באמצעות צדדים שלישיים מקומיים דוגמת נציג, סוכן או מפיץ

משרד ייצוג: חברות זרות, שנוכחותן בשוק הסיני אינה מצדיקה או מחייבת (עדיין) השקעה בדמות הקמת חברה בת או מיזם משותף, יכולות להקים משרד ייצוג. המשרד ישמש לצורך קידום ופיקוח על עסקי חברת האם בסין, לרבות ביצוע בדיקות איכות, עריכת מחקרי שוק, פיקוח ומעקב אחר סוכנים ומפיצים מקומיים, פיתוח וסיוע במכירות, פיתוח קשרים עם לקוחות, ספקים וגופים ממשלתיים, עריכת סמינרים ופרסום של מוצרים.

בחלק מהמקרים משתמשים במשרד ייצוג בכדי לבסס נוכחות בסין בסקטורים הנתונים להגבלות, כגון תחומי הביטוח, הטלקומוניקציה או הרכב. בסקטורים מסוימים נדרשת הקמת ותפעול משרד ייצוג לתקופה מינימאלית לפני קבלת האישור להקמה של חברה בת.

97 (CFDA) China Food & Drug Administration

98 (AQSIQ) General Administration of Quality Supervision, Inspection and Quarantine

99 הפרק נכתב בסיוע משרד מיתר ליקוורניק גבע לשם טל, עורכי דין.

על פי הדין הסיני, תחום הפעילות המותר של משרדי ייצוג אינו מאפשר להם לייצר רווחים, לבצע עסקים או לכרות חוזים באופן ישיר, למעט בכל הנוגע לנושאים שוטפים כגון שכירות והעסקת כוח אדם. לאור העובדה, כי משרד ייצוג אינו יכול לחייב לקוח באופן ישיר, חתימת ההסכמים נעשית ישירות בין חברת האם לבין לקוחותיה/ספקיה בסין.

משרדי ייצוג מעסיקים (באמצעות סוכנויות כוח אדם מורשות) שלושה סוגי עובדים: הנציג הראשי (סיני או זר); נציגים רגילים (רק זרים); עובדים שאינם נציגים (רק סינים). החוק הסיני מגביל את מספר העובדים הזרים במשרדי ייצוג לארבעה בלבד, כולל הנציג הראשי, ולפיכך חברות זרות אשר זקוקות למספר רב יותר של עובדים זרים נדרשות כיום לשקול אלטרנטיבות אחרות, דוגמת הקמת חברה בת.

יש לציין, כי בעבר משרדי ייצוג נהנו מעדיפות בתחום המיסוי לעומת מבנים משפטים אחרים. אולם בעקבות שינויים שנעשו בשנים האחרונות באופן המיסוי של פעילותו של משרד הייצוג, עלות האחזקה של משרדי ייצוג בסין עלתה וכיום חברות זרות מעדיפות לרוב להקים חברה בבעלות זרה מלאה על פני משרד הייצוג. חברות זרות לא מעטות מבקשות כיום לסגור את משרדי הייצוג שלהן או לכל הפחות להקטין את פעילותן.

חברה בת: כאשר חברה מעוניינת להרחיב את פעילותה על ידי הקמת מערך ייצור בסין או על ידי מכירת סחורות ושירותים במטבע מקומי, ולבצע העסקת עובדים באופן ישיר,

עליה לשקול הקמה של חברה בת בבעלות זרה מלאה (WOFE) או מיזם משותף (JV).

התנאים להקמת חברה בת בבעלות זרה מלאה (של משקיע זר אחד או יותר) משתנים בהתאם לתחום הפעילות של החברה, וקיימים סקטורים שבהם כלל לא ניתן להקים חברה בת בבעלות זרה מלאה. היתרון בהקמתה של חברה בת בבעלות זרה מלאה, בהשוואה להקמתו של מיזם משותף, הינה היכולת של החברה הזרה לנהל ולשלוט בחברת הבת באופן בלעדי, לרבות הגנה על קניינה הרוחני וסודותיה המסחריים ולשלוט בפירוקה.

חברות המעוניינות לייצר בסין אך ורק לצורך יצוא, יכולות לעשות זאת גם במסגרת של הסכמי ייצור (Processing Trade Agreement) הנהנים מיתרונות מס (פטור ממכס וממע"מ) ויתרונות אחרים, דוגמת העדר דרישה להשקעת הון מינימלי, כמו במקרה של הקמת חברה בת.

מיזם משותף: על אף האמור לעיל, בחלק מהמקרים תעדיף החברה הזרה להיכנס לשוק הסיני באמצעות הקמה של מיזם משותף עם שותף סיני, לרבות בדרך של השקעה בחברה סינית קיימת. לעיתים מדובר רק בשלב ראשון, אשר לאחריו רוכשת החברה הזרה את כל אחזקותיו של השותף הסיני במיזם המשותף.

לאחרונה, עם הגידול המשמעותי בהשקעות סיניות בארץ, במקרים רבים הדרישה להקמת מיזם משותף מגיעה מהמשקיע הסיני כחלק מתנאי להשקעה בחברת האם הישראלית.

יתרונות המיזם המשותף בהשוואה לחברה בת הם: אפשרות לפעילות בתחומים הסגורים בפני חברת בת בבעלות זרה מלאה; קיצור משמעותי של זמן הכניסה לשוק הסיני בתחומים הכפופים לרגולציה מורכבת והדורשים זמן רב בהשגת רישיונות תפעול; גישה לתשתיות (למשל: מפעל) שאפשר להיכנות עליהן; כוח אדם מקצועי ומיומן של השותף הסיני; גישה לערוצי שיווק והפצה של השותף הסיני אשר מקלים על החדירה לשוק הסיני.

למרות הדעה הרווחת המתייחסת בחשדנות (שלא פעם היתה מוצדקת), ישנם מיזמים משותפים רבים המצליחים בסין. בדרך כלל מדובר במיזמים בהם יש התאמה בין הציפיות של הצדדים ובין שווי הנכסים והיתרונות שכל צד מביא למיזם. פעמים רבות מדובר בשותפים אשר הכירו זה את זה תקופה ארוכה ויצרו יחסי אמון לפני הקמת המיזם (למשל במסגרת של יחסי ספק-קונה).

מסגרת ה-VIE (Variable Interest Entity): מבנה תאגידי ייחודי לסין, המאפשר לחברות זרות לפעול בתחומים החסומים בפני השקעה ישירה של גורמים זרים בסין. במסגרת מבנה זה, החברה הסינית (חברת ה-VIE) שהינה בבעלות סינית מלאה, מחזיקה בנכסים וברישיונות ופועלת בתחומי עיסוק אשר חסומים בפני משקיעים זרים. חברת ה-VIE נשלטת הלכה למעשה על-ידי חברה בבעלות זרה מלאה (WFOE) באמצעות מערכת של חוזים. החברה בבעלות זרה מלאה נשלטת בעצמה על-ידי חברת החזקות המאוגדת במקלט מס מחוץ לסין, לרוב בהונג-קונג, איי קיימן או ברמודה.

חברת ההחזקות מוחזקת במשותף על-ידי המשקיע הזר והשותף הסיני, שהוא גם הבעלים של חברת ה-VIE. חברת ה-VIE מפיקה הכנסות בסין באמצעות שימוש בנכסים והרישיונות המוחזקים על ידה בסין, בתחומי עיסוק אשר חסומים בפני המשקיע הזר. הרווחים המופקים מפעילות חברת ה-VIE מוזרמים, באמצעות מערכת של הסכמי שירותים וייעוץ, אל תוך החברה בבעלות זרה מלאה, ומשם מוזרמים כתשלומים עבור שירותים וכדיבידנדים אל חברת ההחזקות. חברת ההחזקות מנצלת את כללי החשבונאות המקובלים (GAAP), הקובעים כי שליטה חוזית אפקטיבית בנכס כמוה בבעלות, על מנת לרשום את פעילות חברת ה-VIE כחלק ממצבת הנכסים שלה בדוחותיה הכספיים.

יש לציין כי בשנים האחרונות גובר החשש כי מבנה ה-VIE מהווה סכנה של ממש מבחינת המשקיע הזר, עד כדי איבוד ההשקעה כולה. הסכנה העיקרית מגיעה מכיוון הרגולטורים. מכיוון שהמבנה נוצל עד כה על מנת לעקוף את האיסור על השקעות זרות בענפים מסוימים בסין ואת חוקי המיזוגים והרכישות, תוך עצימת עיניים של הרגולטור והסכמה שבשתיקה, מתעוררת השאלה - האם ומתי יחליטו הסינים כי הגיעה העת לאכוף את ההגבלות על השקעות זרות בסין על מבנים מסוג VIE.

רכישות ומיזוגים: בשנים האחרונות, לאחר פרסום תקנות חדשות המסדירות באופן מפורט ומקיף את העקרונות, הפרוצדורות והדרישות הנוגעות לרכישת חברות סיניות מקומיות (ללא השקעה זרה), ניכרת מגמת עלייה בעסקאות של רכישת חברות פרטיות וממשלתיות בסין ע"י משקיעים זרים.

תהליך הרכישה יכול להתבצע בדרך של רכישת מניות או של רכישת נכסים. בעסקאות רכישה, שכתוצאה מהן נשאר המשקיע הזר עם שותף סיני, חשוב להסדיר באופן נאות את כל אותם עניינים הנוגעים להקמה של מיזמים משותפים, לרבות בכל הנוגע לשליטה, שמירה על זכויות קניין רוחני ואסטרטגיית יציאה.

שותפויות (Foreign Invested Partnership Enterprise): במרץ 2010 נכנסו לתוקף תקנות ביצוע בנוגע להקמה של שותפויות על ידי תאגידים ו/או אנשים פרטיים זרים בסין. תקנות אלו אמורות היו להשלים את חוק השותפויות הסיני המתוקן משנת 2006, אשר אפשר לראשונה להקים בסין שותפויות מהסוג האמור לעיל, לרבות שותפויות מוגבלות באחריות.

בהתאם לתקנות הנ"ל, הקמת שותפויות כאמור לעיל יכולה להיעשות בדרך של הקמת שותפויות בסין על ידי לפחות שתי חברות או יחידים זרים או הקמה של שותפויות בסין בין תאגידים או יחידים זרים לבין תאגידים או יחידים סינים.

מחד מדובר במסגרת שהינה גמישה יותר מהמסגרות הקיימות האחרות, שהוזכרו לעיל. היא טומנת בחובה מספר יתרונות, בעיקר בכל הנוגע להעדר דרישות הון מינימאלי, למנגנון חלוקת הרווחים, לאפשרות להקטנת הון, למנגנוני השליטה, לברירת הדין החל, ולאפשרויות תכנון מס שונות.

מאידך גיסא, מדובר במסגרת שהשימוש בה מוגבל יותר, לרבות מבחינת התעשיות בהן ניתן לעשות שימוש במסגרת זו והמגבלות המוטלות על גופים סיניים שונים מלשמש כשותפים כלליים בשותפות. מדובר במסגרת בעייתית, הן במישור התיאורטי (העדר חקיקה מפורטת דיה) והן במישור הפרקטי, אך בהחלט ראוי לבחינה בהתאם לתנאים והדרישות הספציפיות של כל מקרה.

חקיקה חדשה (כתוקף מאוקטובר 2017) בנוגע להקמת מיזמים בהשקעה זרה (FIEs) בסין (לרבות חברות בבעלות זרה מלאה ומיזמים משותפים) עוסקת במעבר משיטה מבוססת קבלת אישורים לשיטה של "Registration and Filing". בהתאם לשיטה החדשה לא נדרש יותר אישור של משרד המסחר (MOFCOM) או שלוחותיו האזוריות (למעט בקטגוריות ותעשיות מסוימות), להקמת המיזם, אך עדיין נדרש אישור של Industry and Commerce המקומי אשר בודק את המסמכים המוגשים לרישום לפני הוצאת רישיון עסק.

התוצאה היא מחד הליך הרישום מהיר יותר (ההגשה לרישום והדיווחים על שינויים נעשים היום דרך האינטרנט) ומאידך נדרשת תשומת לב רבה יותר בהכנת המסמכים לרישום על מנת למנוע סירוב וצורך בתיקון המסמכים להגשה מחדש.

פטנטים, זכויות יוצרים וקניין רוחני אחר¹⁰⁰

החשש מהעתקות ופגיעה בזכויות הקניין הרוחני עובר כחוט השני כמעט בכל מפגש עם חברה ישראלית (ולא רק ישראלית) השוקלת או מתעתדת לפעול בסין. נושא זה מהווה חסם חשוב ומהותי בפני רצון ונכונותן של החברות לפעול בשוק הסיני.

החשדות והחששות אינם נטולי בסיס. חברות זרות רבות, כמו גם מספר חברות ישראליות, אכן נכוו בתחום זה ונפגעו מהעתקות של טכנולוגיה ומוצרים מצד חברות סיניות. גם אם החברות הסיניות אינן היחידות שעושות כך, הרי שכמהלך השנים הן בהחלט צברו מוניטין שלילי בתחום זה.

100 הפרק נכתב בסיוע קבוצת לוצאטו את לוצאטו.

הצמיחה הכלכלית המואצת שידעה סין בעשור האחרון, בשילוב עם תהליך ההיפתחות ההדרגתי של הכלכלה והתעשייה הסינית כלפי הכלכלה העולמית, הביאו עימם שינויים רבים בחברה ובכלכלה הסינית ובכלל זה גם בתחום הגנת הקניין הרוחני - הן בנושא הפטנטים והן בנושא זכויות היוצרים - העובר תהליך של שינוי והתפתחות חיובית מאז ראשית העשור הנוכחי.

המדיניות הממשלתית - מעבר לאקטיביזם

כחלק מהשאיפה למיצובה של סין ככלכלה מודרנית ובינ"ל, מאמצת המדינה בהדרגה את נורמות ההתנהלות המקובלות בעולם המערבי. הצעד הראשון בתחום זכויות הייצור היה חקיקת חוק הגנת זכויות יוצרים בשנת 1984, ותחילת הקמת מערכות המעקב והאכיפה בתחום. אך ההתקדמות בעקבות החקיקה הייתה איטית מאוד, וההתפתחות המשמעותית הגיעה רק עם הצטרפות סין לארגון הסחר העולמי בשנת 2001, דבר שהיווה אכן דרך משמעותית בתחום זה.

מאז ראשית העשור ניכרת עליה מתמדת בהיקף ובעוצמת פעילות זרועות המסד הסיני לצמצום תופעת ההפרות של זכויות היוצרים. הנהלים מתעדכנים ומשופרים בהדרגה, האכיפה גוברת, העונשים מוחמרים, מוגבר שיתוף הפעולה הבינ"ל בתחום זה, וכך גם החשיפה בתקשורת ובהסברה הפנימית הסינית. כאשר בכירי הממשל משמיעים אמירות ברורות יותר, פומביות יותר ותכופות יותר, בגנות התופעה והמחויבות לצמצומה. הגדיל לעשות רה"מ Wen שהצהיר¹⁰¹ כי "הגנת זכויות יוצרים הינה חלק חשוב מפיתוח הכלכלי והחברתי של סין".

כפועל יוצא מכך, בשנים האחרונות אמצה מערכת המשפט הסינית עדכוני חקיקה לא מעטים, אשר תרמו רבות להתפתחות המצב המשפטי בכל הנוגע להגנה על זכויות קניין רוחני בסין, ואכיפתן. למעשה, המהלכים שהוביל השלטון בסין הובילו למהפכה של ממש בחקיקה הנוגעת לקניין רוחני, אשר מספקת כיום הגנה ראויה על פטנטים, סימני מסחר ומדגמים, וזכויות יוצרים.

על קידום הנושא בסין מופקד המשרד לקניין רוחני (State Intellectual Property Office), שהוקם בשנת 1998 ומעמדו הולך ומתחזק בשנים האחרונות, כאשר זרועותיו פרוסות כיום בכל הפרובינציות והערים בסין.

המעבר ממדיניות פסיבית לאקטיביזם בתחום ההגנה על זכויות יוצרים בא לידי ביטוי בגידול המתמיד במספרם של התביעות המוגשות בסין בתחום הקניין הרוחני, הגבוה יותר מבכל מדינה אחרת בעולם, כאשר חלק משמעותי מהתביעות הנ"ל מוגש ע"י זרים, ולא דווקא ע"י אזרחים / חברות מסין עצמה.

כך למשל, בשנת 2016 נדונו 147,000 תיקים בתחום זכויות יוצרים בערכאה הראשונה של בתי המשפט בסין¹⁰² - פי 25 ממספר התיקים שנדונו בשנת 2001.

המספרים הגבוהים מעידים אמנם על היקף הבעיה, אך גם על האמון ההולך והנבנה במערכת המשפט הסינית ובהתמודדות הממסדית עם התופעה.

101 כנאומו בפני כינוס בנושא הגנת ואכיפת זכויות יוצרים, שנערך בכיי"נג בחסות מועצת המדינה הסינית (נובמבר 2011).

102 דיווח China IP News (29/03/17).

בראשית חודש נובמבר 2014 אושרה הקמתו של בית משפט ייעודי ראשון בעיר בייג'ינג, שיעסוק בתיקים בתחום הגנת זכויות יוצרים. מוסדות דומים הוקמו מאז בשנגחאי, בגוואנגדז' ובקבותיהן במספר ערים אחרות, כאשר השופטים אשר דנים בבתי דין אלו הם מהמנוסים ביותר בסין בתחום זה.

אחד ממקרי המבחן הראשונים שמילאו תפקיד בבניית האמון (גם אם עודנו חלקי) במערכת המשפטית הסינית בתחום הקניין הרוחני, היה זכייתה של חברת הונדה היפנית בשנת 2004, בתביעתה

כנגד יצרנית סינית שצוותה לכבד את ההגנה על הסימן המסחרי של הונדה, להפסיק את השימוש במותג "Hongda" ולשלם פיצויי נזיקין בהיקף של 250,000 דולר¹⁰³.

דוגמה נוספת היא זכייתה של יצרנית השוקולד האירופאית "Ferrero Rocher" במרץ 2008, בתביעה נגד יצרנית סינית ששיווקה מוצר דומה (שוקולד אגוזים כעטיפת זהב). היצרנית האירופאית רשמה את שמה בסין, אך החברה הסינית הקדימה אותה והחזיקה ברישום הסיני של הסימן המסחרי. התביעה, שהתבררה במשך כחמש שנים, התבססה לכן על החוק האוסר על תחרות לא הוגנת ולא על חוק הפטנטים וסימני המסחר.

חברת מיקרוסופט השיגה אף היא הישג מרשים כאשר זכתה, בנובמבר 2010, בתביעה בגובה 200,000 דולר, שהגישה נגד רשת בתי קפה אינטרנטיים בגין שימוש לא חוקי בתוכנה.

בראשית 2008 הנחה ביהמ"ש העליון את כל בתי המשפט במדינה ליישם את "עיקרון הפיצוי המלא" בכל מקרה של הפרת זכויות יוצרים, צעד שתרם לחידוד המחויבות של המערכת הסינית לנושא.

כך לדוגמה, קבע בית המשפט, בדצמבר 2016, בתביעה שהגישה חברת Siemens הגרמנית, כי על חברת Siemens הסינית להפסיק ביצוע עבירה של הפרת סימן מסחר, ואף לשנות את שמה ואת מסע הפרסום שלה בכלי התקשורת, כדי לנקות את האפקט השלילי שיצרה כנגד חברת Siemens הגרמנית. עוד קבע בית המשפט, כי חברת Siemens הסינית תשלם פיצויים בסך של 150,000 דולר וכל אחד מבעלי מניותיה, ישלם פיצויים בסך של 10,000 דולר לחברה הגרמנית.

מעניין להוסיף כי בשנים האחרונות אנו עדים גם לתופעה של הגשת תביעות מצד חברות סיניות כנגד חברות זרות בגין הפרת זכויות של קניין רוחני. חלק מהמקרים היו גם בגין הפרות של פטנטים מצד שותפים סינים של החברות הזרות. בחודש דצמבר 2008 זכתה חברת Holleycomm הסינית בתביעה

103 דיווח משרד Beijing East IP Ltd (29/4/2014) + נתוני דוברות ביהמ"ש העליון של סין (20/12/11).

שהגישה נגד חברת סמסונג, בגין הפרת פטנט שהיה בבעלות החברה הסינית בתחום השימוש בטלפון סלולארי משולב (CDMA/GSM). סמסונג צפויה לשלם לחברה הסינית 7.3 מיליון דולר. בפברואר 2012 הורדו מהמדפים בסין מכשירי iPad לאחר שחברת Proview הסינית זכתה בתביעה כנגד אפל, בגין הפרת הסימן המסחרי הרשום של הראשונה.

גם סיני הבא לרומא - יתנהג כרומאי

במשך עשורים ארוכים התמקדו החברות הסיניות בפעילות בשוק המקומי והיקף הפעילות בחו"ל היה בדרך כלל מצומצם והתרכז במדינות העולם השלישי. בעשור האחרון ניכר תהליך גובר והולך של הרחבת פעילותן הבינ"ל של החברות הסיניות, הנתמך בסיוע אינטנסיבי של הממשל הסיני.

היציאה לשווקים הבינ"ל חייבה יצרניות וחברות סיניות להתאים את פעילותן למסגרת של כללי המשחק הבינ"ל. כך מצאה עצמה יצרנית טלקום סינית, שהשיקה מוצר בארה"ב, נאלצת למשוך אותו בחזרה ולהגיע לפשרה עם מתחרתה האמריקאית שטענה כי רכיב במערכת הועתק ממנה.

החשיפה ההדדית והדיאלוג המתרחב בין החברות ואנשי העסקים הסינים והזרים תרמה תרומה מהותית להגברת המודעות הסינית לנושא הפרת זכויות קניין רוחני. זאת, לצד התנועה הערה של אנשי עסקים סיניים המבקרים בחו"ל, עושים עסקים בחו"ל, עובדים ולומדים בחו"ל.

המוח הסיני עושה לנו פטנטים

אחד ממרכיביה הבולטים של ההתפתחות הכלכלית הסינית הוא ההשקעה הגוברת והולכת מצד הממסד והתעשייה הסינית כאחד, בפעילות מחקר ופיתוח של טכנולוגיות ומוצרים לשוק הסיני והבינ"ל.

על הגידול בפעילות המחקר הבסיסי, בדגש על תחומי המתמטיקה, פיזיקה והנדסה, מעידה העובדה שסין ממוקמת כיום במקום השני בעולם בהיקף המחקרים האקדמיים המתפרסמים¹⁰⁴ (גם אם היא מדורגת נמוך יותר בשיעור הציטוטים בעולם).

סין מייחסת חשיבות רבה לתרומתן של טכנולוגיות זרות לפיתוח התעשייה והכלכלה הסינית. הרצון למשוך טכנולוגיות זרות לסין מחייב את המשך השיפור בהבטחת טיפול הולם והגנה משפטית מתאימה מפני ההעתקות.

עם התפתחות יכולות המו"פ והגידול במספרם של המוסדות, הארגונים, והחברות הפעילים בתחומים אלו, גוברת גם המודעות לנושא רישום והגנת על קניין רוחני. מספר הבקשות לרישום פטנטים בסין גדל בקצב מהיר.

104 דו"ח האתר להערכת מגזינים ומצינויות מדעית SCImago Journal & Country (2016).

היכולת לפתח מוצרים באופן עצמאי (גם אם בחלק נכבד מהמקרים על בסיס דורות קודמים שהועתקו) מקנה לחברות את היכולת להתפתח ולהתרחב, בהתבסס על טכנולוגיה מקומית. כמה מהחברות המובילות בסין, שהיו מוכרות בחו"ל כ"מעתיקות מועדות", שינו בשנים האחרונות את התנהלותן בתחום זה.

מרכיבי ההגנה החוקית על קניין רוחני בסין

ההגנה החוקית על קניין רוחני מורכבת בדר"כ משלושה מרכיבים עיקריים:

- **רישום סימן מסחרי:** סין מכירה בסימן מסחרי רשום של חברה זרה, ובתנאי שהסימן נרשם כבר בחמישה אזורי רישום אחרים ולא רק בארץ המקור של החברה. עם זאת, ביצוע רישום של סימן רשום גם בסין (תהליך שאורך 12-18 חודשים ותקף לעשר שנים) יקל על טיפול משפטי בנושא במידה ויעלה הצורך. רישום בסין חיוני במיוחד לגבי חברות שאינן נהנות מהגנה בתוקף הרישום הבינ"ל וראוי לבצעו בהקדם, בטרם תוגש בקשה לרישום של הסימן ע"י חברה מתחרה (הזכות נקבעת על פי מועד ההגשה המוקדם יותר).

בעניין זה ראוי לציין פסיקה של ביהמ"ש בסין, מנובמבר 2015, בנושא הפרת סימני מסחר, שקבע פיצוי כספי מקסימאלי המותר בחוק, בסך 480,000 דולר ארה"ב, לחברת Moncler, השווייצרית, אשר תבעה חברה סינית בשם Nuoyakate, בגין הפרת סימן מסחר שלה. פסיקה זו עודדה יצרנים זרים להמשיך ולייצר מוצרים שונים בסין, אשר מיועדים ליצוא מחוץ לסין בלבד, ללא שיווק או פרסום לשוק הסיני, וללא כל חשש מהפרת סימני מסחר סיניים.

- **רישום פטנט:** מדובר במרכיב מרכזי בבניין ההגנה על זכויות היוצרים בסין ומקנה לבעליו זכות בלעדית למסחור הפטנט בסין. החוק הסיני מכיר בשני סוגי רישום פטנטים: רישום פטנט על "המצאה" (שתוקפו 20 שנה) ורישום פטנט על מודל שירות או עיצוב (שתוקפו 10 שנים). חברות רבות הרושמות פטנטים בחו"ל דוחות את הגשת הפטנט בסין ומאבדות את היכולת להיעזר ברישום הזר להקלת תהליך הרישום בסין, אשר מתאפשר במשך שנה ממועד הגשת הבקשה הראשונה בחו"ל על המצאה, או חצי שנה ממועד הגשת בקשה לרישום ראשון בחו"ל של מודל עסקי או עיצוב (בקשה לרישום מדגם).

- **הגנה בפני העתקה:** בניגוד לשני המרכיבים הקודמים, המחייבים פעולת רישום יזומה, הרי שההגנה מפני הפרת זכויות יוצרים (Copyright) מוקנית לכל חברה יחיד מתוקף חתימת ארץ המקור ממנה הגיעו על האמנה הבינ"ל למניעת העתקות ו/או קיום אמנה בילטרלית בתחום זה בין סין והמדינה הרלוונטית. חברות הפועלות בתחום שהינו "מועד" להעתקה, דוגמת תוכנה, הדרכה והפקה של חומרים וכו', יכולות להקדים תרופה למכה ולהירשם מבעוד מועד במינהל לרישום זכויות יוצרים של סין (National Copyright Administration), דבר שיקל עליהן במידה ויזדקקו לפנות לערכאות משפטיות.

כמו כן, הושק לפני כמה שנים בסין קמפיין רחב להתמודדות כנגד מכירת מוצרים מזויפים ע"י מסחר אלקטרוני. הקמפיין הושק לאחר הכישלון הפומבי של אתר המכירות המפורסם Alibaba לבחון ולמנוע זיופים הנמכרים דרך אתר האינטרנט. קמפיין זה מאפשר זיהוי קל יותר של מפרים כך שבחנות מקוונת, המוכרים נדרשים להציג מידע לגבי רישיון העסק שלהם באינטרנט. באותו קמפיין מצוינת גם אכיפה מוגברת ויעילה של זכויות קניין רוחני באמצעות תלונות מינהלתיות, ושדרוג הבדיקה והבקרה על מוכרים בחנויות מקוונות והרתעה מוגברת (רשויות המינהל תפרסמנה את זהותם של מפירים ופרטים על החלטות ופסיקות ענישה בתוך 20 ימי עסקים מיום ההחלטה).

בנוסף למערך ההגנה החוקית הנ"ל, ניתן במקרים מסוימים להיעזר בהגנת החוק נגד תחרות לא הוגנת (Unfair Competition Law), בעיקר לגבי שמות, סימנים וסודות מסחריים. על יישום החוק מופקדת הלשכה לסחר הוגן (Fair Trade Bureau) של מינהל התעשייה והמסחר.

חקיקה משפרת מצב

באוגוסט 2015, נכנסו לתוקף תקנות חדשות, המהוות למעשה, חקיקת קניין רוחני ראשונה, כנגד ההגבלים העסקיים והמונופוליות בסין. תקנות אלה תוקננו כדי לאסור על עסקים בעמדה דומיננטית בשוק מלפגוע בתחרות בשוק החופשי. כדי להשיג מטרה זו, הרגולציה מציגה, בין השאר, את ההגבלות הבאות: בעלי זכויות קניין רוחני רשומות (פטנטים, סימני מסחר, מדגמים, זכויות יוצרים) נדרשים להעניק רישיונות שימוש של זכויות הקניין הרוחני שלהם בתנאים סבירים, אם הזכות שלהם היא "חיונית", בהתחשב בשלושה גורמים: היעדר תחליפים סבירים והזכות היא הכרחית עבור קונה הרישיון כדי להתחרות בשוק הרלוונטי; לסירוב הענקת הרישיון יש השפעה שלילית על התחרות או החדשנות בשוק הרלוונטי; וכן, הרישיון לא יפגע פגיעה בלתי סבירה למעניק הרישיון.

רגולציה זו מחמיאה למשטר הקניין הרוחני בסין, מצביעה על שדרוג משמעותי ועל מגמות בכיוון זה בהווה ובעתיד, ומשקפת חקיקה דומה במדינות אחרות, שכולן שואפות להציב מגבלות על השימוש והניצול לרעה של זכויות קניין רוחני, ע"י מונופולים ודומיהם בשווקים סיניים, וכל זאת, על מנת לעודד ולהגביר את התחרות.

לסיכום, ניתן לראות מגמות ברורות של חיזוק והגברת ההגנה והאכיפה על הקניין הרוחני בסין, וזאת לאורך ולרוחב כל שדרות השלטון, ע"י השימוש המושכל והיעיל של אמצעים שונים ורבים, הן בפן המשפטי והן בפן הכלכלי מסחרי, ואף הבינלאומי (המולטילטרלי והבילטרלי), מה שמתבטא בהיבטים רבים ומגוונים, ולאחרונה, גם ע"י משרד המשפטים הישראלי, הידוע במוניטין המעולה שלו בכלל, ובנושאי הקניין הרוחני בפרט.

אז מה כל זה אומר לנו?

החשש של חברה מפגיעה בזכויות היוצרים שלה ראוי שייבחן במסגרת תהליך הבחינה והתכנון של פעילותה בסין, כמו במקומות אחרים בעולם. עם זאת, אין ספק שהשינויים בתחום זה בסין מפחיתים את רמת האיום ומגבירים את היכולת להתמודד עם הסיכון, מבלי למנוע מהחברה את הגישה לשוק בעל פוטנציאל רב זה.

עוצמת הרגישות ורמת החשיפה לפגיעה בקניין רוחני משתנה כמובן בהתאם למאפייני החברה, מורכבות וייחודיות המוצר, והיכולת הקיימת בתחום זה בסין. אין דין חברה המייצרת כלי פשוט מפלסטיק, אותו ניתן להעתיק במאמץ מינימאלי, כדין יצרנית של מוצר מתוחכם, המחייב השקעת מאמץ, כסף וזמן. אין דין חברה המשיקה מדי חצי שנה מוצר חדש, או דור חדש של המוצר הקיים, כדין חברה של מוצר / דור אחד.

כיוון שכך, יהיה זה מוטעה ואף שרלטני להציע "פתרון בית ספר" לסוגיית ההגנה על קניין רוחני בסין (ובכלל) הרלוונטי לכלל הקוראים, כך שנסתפק בכמה הערות/התייחסויות שראוי לזכור:

- חברה הרושמת פטנט/סימן מסחרי בחו"ל ראוי שתשקול מבעוד מועד את האפשרות לבצע רישום מקביל גם בסין, גם אם כהכנה לכניסה לפעילות שם במועד מאוחר יותר.

- מרכיב ההגנה על קניין רוחני, על היבטיו החוקיים והעסקיים, חייב לתפוס מקום הולם בתכנון תהליך הכניסה לשוק הסיני.
- מעבר לביצוע תהליכי הרישום והבטחת ההגנה החוקית, חשוב לכלול התייחסות ברורה לקניין הרוחני במסגרת הסכמים וחוזים, לטובת הפעילות השוטפת, אך גם למקרה של כישלון וסיום הפעילות.
- בחלק מהמקרים ראוי לבחון גם שימוש בהגנה "אקטיבית" (דוגמת בחירת שותף חזק שירתיע העתקות, מעורבות ופיקוח שוטף על הפעילות, וכו').
- התייחסותם של שותפים עתידיים לנושא הגנת הקניין הרוחני (כולל הרקורד שלהם בתחום זה, אם קיים) ראוי שתיכלל בתהליך הערכת השותף הפוטנציאלי.
- חברות החולקות את פעילותן בסין עם שחקנים מקומיים חייבות לוודא כי לא יכשלו בהפרת זכויות קניין רוחני בגין פעילות השותפים ו/או המיזם המשותף.
- חשוב להקצות משאבים מתאימים לביצוע מעקב שוטף אחר נושא ההגנה על קניין רוחני במסגרת פעילות החברה בסין ואחר הפרות/העתקות אפשריות ע"י מתחרים.

חתימת מזכר הבנות בנושא הגנת קניין רוחני בין ישראל לסין

במרץ 2017, חתמו משרד המשפטים הישראלי והמשרד לקניין רוחני בסין, על מזכר הבנות משותף, שמטרתו לחזק ולעגן את שיתוף הפעולה ההדדי בנושאי הגנה על הקניין הרוחני בשתי המדינות. חתימה זו, מהווה גושפנקא רשמית והדדית, להכרה המשותפת של שתי המדינות, באיכות הבחינה והרישום ההדדי של זכויות שונות בתחומי הקניין הרוחני בשתייהן, ומעודדת חברות ויזמים גלובאליים בכלל, וישראליים בפרט, להרחיב ולמנף את עסקיהם בסין, כמובן תוך תשומת לב מלאה לנושא ההגנה על הקניין הרוחני.

מזכר הבנות זה תקף לחמש שנים ויתחדש אוטומטית בסיומן, ומטרתו העיקרית הן:

- שיתוף הדדי במידע, ניסיון מצטבר ותובנות בנושאי קניין רוחני, חקיקה, ונושאים רלבנטיים נוספים, כולל בחינה ורישום פטנטים וקניין רוחני;
- שיתוף הדדי במידע ותובנות בנושאי הכשרת כוחני פטנטים וקניין רוחני;
- שיתוף הדדי בתחומי ניהול ותחזוקת מאגרי מידע וניהולם;
- שיתוף פעולה הדדי בתחומי ההגנה והאכיפה של זכויות קניין רוחני.

במעמד החתימה על המזכר הנ"ל, ציינה מנכ"לית משרד המשפטים הישראלית, עו"ד אמי פלמור, כי ישראל מעריכה מאוד את שיתוף הפעולה עם המשרד לקניין רוחני בסין, ומצפה להרחיבו לתחומים נוספים בתחומי ההגנה על הקניין הרוחני. אין ספק כי מזכר הבנות זה, יתרום רבות בעתיד הקרוב, לחיזוק נושאי ההגנה והאכיפה של הקניין הרוחני בסין, אשר ממילא שודרגו בצורה משמעותית ביותר בשנים האחרונות.

חדשות חקיקה אחרונות, על קצה המזלג

- באפריל 2017 פרסם המשרד לקניין רוחני בסין את התיקון להנחיות לבחינת בקשות לרישום פטנטים, כאשר עיקרי התיקון כוללים, בין היתר:
- זכאות של תכנות מחשב ושיטות פטנט עסקיות להגנה חוקית;

- בחינות חדשות לעניין השלמת נתוני ניסויים בהמצאות כימיות;
- תיקונים מותרים לטענות במהלך הגשת הבקשות לפטנט;
- נגישות הציבור למסמכי בקשות ברשת, ובכלל;
- מגבלת הזמן לשימור הזכות המוגנת.

בנוסף לכך, בצד התמודדותה של סין עם שינויים תחיקתיים בהגנה על זכויות היוצרים, אל מול מודעות הציבור להגנה המוקנית להם מכוח חוק זכויות יוצרים, פרסם המשרד לקניין רוחני בסין את התיקון השלישי לחוק זכויות יוצרים, שעיקריו, בין השאר, הגנה על זכויות יוצרים של פולקלור, הגנה על זכות ההרשעה באמצעות רשת מידע, והגנה על זכויות יוצרים קולקטיביות.

תכנית החומש ה-13 מתייחסת באורח ברור ועוצמתי להמשך הדרך בתחום ההגנה על הקניין הרוחני ומבהירה כי סין תמשיך ותפעל לחיזוק האכיפה בתחום הפרות זכויות יוצרים ותלחם כנגד ייצור ומכירת מוצרים מועתקים.

לסיכום:

השיפור המהותי בתחום ההגנה על זכויות הקניין הרוחני בסין מחייבת, כמו במרבית התחומים, ערבות והכנת "שיעורי בית" - כראוי - תכנון, הסתייעות בגורמי יעוץ מקצועיים, יישום אמצעי הגנה נכונים ומעקב שוטף - יכולים לצמצם משמעותית את הסיכון להפרת זכויות הקניין הרוחני בסין, ולהקל על ההחלטה לפעול בשוק יעד חשוב זה. נדגיש כי סוגיה זו צריכה להבחן כחלק מובנה באסטרטגיה העסקית.

פארקי תעשייה ואזורי סחר חופשי

אזורי התעשייה והפיתוח בסין מהווים מוקדי פעילות ומנועי צמיחה חשובים בתהליך הפיתוח הכלכלי של המדינה. הפארקים והאזורים השונים היוו ומהווים גם כיום מוקד משיכה להשקעות זרות, מרכזי פיתוח לתעשיות מוטות יצוא ומרכזי פעילות ענפיים.

מערך פארקי התעשייה ואזורי הפיתוח בסין מורכב ממספר רבדים - כאשר לפארקים השונים הסמכות ומעמד ברמות משתנות, החל מפארקים המקבילים מעמד לאומי, דרך פארקים בדרג הפרובינציה וכלה בפארקים ברמת העיר והמחוז, זאת לצד אזורי הסחר החופשי ואזורי העיבוד ליצוא

שפועלים במסגרת הדרג הארצי. כיום פועלים בסין אלפי פארקים ואזורי פיתוח ברמות השונות, כולל מעל 300 פארקים ואזורי פיתוח ברמה לאומית¹⁰⁵.

105 נתונים מתוך דו"ח UNDP בסין והמרכז הבינ"ל להפחתת העוני בסין (17/12/15).

חשוב לזכור כי אין פארק או אזור אחד דומה לרעהו ולאתרים האחרים באזור, גם אם הם באותה פרובינציה (ולעיתים אף באותה עיר). לכל אחד מעמד שונה, תנאי פעילות שונים, סמכויות רישוי, הטבות שונות וכו'.

במקרים רבים ניתן למצוא מספר סוגי אזורים שמשולבים במיקום אחד. כך, רבים מאזורי העיבוד ליצוא פועלים כחלק (שהינו מופרד פיזית ותפעולית) מפארק תעשייה ו/או אזור פיתוח וכו'.

אזורי פיתוח כלכלי וטכנולוגי (Economic and Technological Development Zones):
אזורי הפיתוח מהווים כלי חשוב בקידום של ריכוזי תעשייה מתקדמים בסין. מעל 130 אזורי פיתוח ברמה הארצית פרושים כיום ברחבי סין¹⁰⁶.

אזור סחר חופשי (Free Trade Zone):
אזורי הסחר החופשי (אס"ח) מאפשרים כניסת סחורות לתחומם ללא תשלום מיסי יבוא ומע"מ ובהתאם למדיניות הרלוונטית גם החזר מס על יצוא. הפעילות במסגרת האס"חים מתמקדת בשלושה אפיקים עיקריים: עיבוד מוצרים ליצוא, סחר חוץ ולוגיסטיקה ומרכזי אחסון. יתרונם בכך שמאפשרים להביא ציוד וסחורות לתוך סין ואכסונם במקום, ללא תשלום המס עד למועד מכירתם/אספקתם, אז הם מועברים מהאס"ח והמסים הנדרשים בגינם משולמים. אזור WaiGiaoQiao בשנגחאי היה אזור הסחר החופשי הראשון שאושר בסין ונמנה על שלושת הגדולים ביותר בסין. מרבית האס"חים פועלים באזור החוף. מודל משופר של אס"ח הושק, בספטמבר 2013, בשנגחאי (PFTZ) ובמסגרתו ניתנים הטבות נוספות, דוגמת הרחבת התעשיות המורשות לפעול וכניסה לתחומים שהיו מוגבלים בעבר (בנקאות, משחקי מחשב, וכו') ועוד.

אזור עיבוד ליצוא (Export Processing Zone):
אזורי העיבוד ליצוא נוצרו על מנת לפתח את התעשייה מוטת היצוא בסין, באמצעות מתן הקלות ליצרניות זרות המבקשות להקים מערך ייצור בסין, ששוק היעד שלו הוא מחוץ לתחומה. הציוד והחומרים המוכנסים לאזור פטורים ממסי יבוא וממע"מ. אזור העיבוד ליצוא הראשון בסין הוקם באפריל 2000 בעיר Kunshan (שבפרובינציית Jiangsu), בעקבותיו הוקמו 15 אזורים כאלה, רובם מרוכזים במזרח סין.

אזור פיתוח תעשיית היי-טק (High-tech Industrial Development Zone):
מודל נפוץ של פארקי התעשייה בסין הוא אזור פיתוח לתעשיית ההיי-טק. המטרה העיקרית להקמת אזורי HIDZ הייתה קידום המו"פ התעשייתי והטכנולוגי, כמו גם ניצול משאבי הידע והפיתוחים שמגיעים ממערכת המחקר והאקדמיה הסינית¹⁰⁷. בפועל, חלק ניכר מאזורי HIDZ פועלים במתכונת דומה לזו של אזורי הפיתוח הכלכלי והטכנולוגי, למעט נוכחות מוגברת של חממות, מרכזי יזמות וכו'¹⁰⁸. מעל 100 פארקים ברמה הלאומית פועלים במתווה זה בסין.

¹⁰⁶ קיימים כמובן גם אזורי פיתוח מקבילים רבים מאוד ברמת המחוז והעיר.
¹⁰⁷ תכנית Torch של משרד המדע והטכנולוגיה הסיני (MOST) היוותה מנוע צמיחה מרכזי של פארקי HIDZ.
¹⁰⁸ חמשת פארקי ה-HIDZ המובילים בסין הם: פארק Zhongguancun בכייג'ינג, פארק Zhangjiang בשנגחאי, והפארקים בערים Nanjing, Wuxi, Shenzhen.

השקעות בסין

המשקיע הזר היה ועודנו גורם רצוי וראוי בכל פרוכניציה ועיר בסין. מערך הטיפול ועידוד ההשקעות בסין ממוסד ובמרבית המקרים יעיל ואקטיבי, כאשר רמת הסיוע והתמיכה שמקבל משקיע זר מושפעת כמוכח ישירות מהערכתם של הגורמים הרלוונטיים את תרומת המיזם ליעדיהם. גורם המשיכה המוביל כיום הוא כדור"כ החדשנות והפיתוח טכנולוגי, לצד יצירת מקומות עבודה איכותיים.

מרבית הפרוכניציות והערים, כמו גם המחוזות והפארקים התעשייתיים, פיתחו (על בסיס המדיניות הלאומית לעידוד השקעות) דגשים מקומיים לגבי ענפים ותחומי פעילות, ובמסגרת זאת הקימו מערכים מקומיים המספקים תמיכות משתנות - החל מקיצור תהליכים ומסלולי טיפול ייחודיים, דרך סיוע בתהליכי ההקמה (מאיתור שותף ועד הכשרת כ"א) וכלה בהטבות שונות ומגוונות (הקלות בתשלומי מיסוי והחזרים, העמדת אשראי, סיוע בגיוס הלוואות והשקעות משלימות, ועוד).

ראוי לציין כי על אף הסיוע והגישה החיובית בעיקרה של הממשל והתעשייה הסינית להשקעות הזרות, הרי שבפני המשקיע הזר עומדים מספר אתגרים וקשיים המחייבים היערכות ובחינה יסודית.

סקרים שנערכו בשנים האחרונות העלו כי הנושאים העיקריים המטרידים את המשקיעים הזרים הינם: סוגיית גיוס ושימור משאבי האנוש, הטיפול ברישיונות וקבלת אישורים, תחרות מצד החברות הממשלתיות, הגנה על קניין רוחני, עלויות התפעול הגדולות והולכות, כמו גם נושא הוצאת הון מסין (רווחים, דיווידנד).

הממשל הסיני מפרסם ומעדכן קטלוג תחומי השקעות, הממין את תחומי ההשקעות זרות לארבע קטגוריות:

- ענפים בהם הממשל מעודד השקעה זרה
- ענפים בהם ההשקעה הזרה מותרת
- ענפים בהם ההשקעה הזרה מוגבלת
- ענפים בהם ההשקעה הזרה אסורה.

השתייכותה של ההשקעה לקטגוריה הרלוונטית הינה בעלת השפעה ישירה - על ההתייחסות הממשדית לפרויקט, על תהליכי ורמת האישור הנדרשת להשקעה, ועל סיכויי ההצלחה שלה בסין. מומלץ על כן להתמקד בשתי הקטגוריות הראשונות, למעט במקרים חריגים.

קטלוג תחומי ההשקעות מתעדכן לפרקים¹⁰⁹ בהתאם לשינויים בסדרי העדיפות של הממשל. כך לדוגמא, יתקשו המשקיעים לקבל כיום אישורים

109 הקטלוג המעודכן האחרון נכנס לתוקף בדצמבר 2016.

לפרויקטים בתחום ייצור פלדה, כמו גם מפעלים לייצור רכב, בעוד שפעילות בתחום רכב בהנעה חלופית תזכה לעידוד.

ההשתייכות לקטגוריות הרלוונטיות, כמו גם היקף ההשקעה, מהווים קריטריון עיקרי באשר לדרג קבלת ההחלטות לגביה, כאשר לכל אחד מרבדי הממשל מוגדר היקף השקעה שבסמכותו לאשר - השקעות קטנות מאושרות ברמת העיר, השקעות גדולות יותר מועברות לאישור ברמת הפרובינציה, והשקעות בהיקף גדול במיוחד מחייבות אישור ברמת הממשל

המרכזי. כך, במטרה להקל על תהליכי האישור, הוסמכו ממשלות הפרובינציות לאשר השקעות זרות בהיקף של עד 300 מיליון דולר ובתנאי שאינן בקטגוריה של תחומים אסורים להשקעה זרה¹¹⁰.

כחלק מהמאמץ לעודד השקעות זרות יצרניות בסין, הודיע משרד המסחר הסיני כי חברות בינ"ל יורשו לגשת למרכזי רכש ממשלתיים בסין ובלכד שמוצריהן מיוצרים בסין¹¹¹.

עד סוף שנות התשעים היה המשקיע הזר מחויב לרוב לפעול בסין במסגרת שותפות עם שחקן מקומי, אילוץ שהניב קשיים ותקלות לא מעטות והוציא למושג "מיזם משותף" שם רע בקרב חברות זרות בסין. מדיניות זו התעדכנה בשנים האחרונות ובמרבית התחומים יכול המשקיע הזר להקים פעילות עצמאית בבעלותו המלאה או בשליטתו, אולם גם כיום ישנם מספר תחומים בהם לא יוכל משקיע זר להקים פעילות עצמאית (או אפילו להחזיק בשליטה בשותפות).

הצמיחה הכלכלית והעלייה ברמת החיים בסין, לצד התגבשות רגולציה וחקיקה בנושאי יחסי עבודה ואיכות סביבה, מניבים תהליך של שינוי מתמשך בסביבה העסקית של משקיע זר פוטנציאלי:

- עלויות הפעילות בסין גדלות בהתמדה, על כל מרכיביהן: מחיר הקרקע, עלות השכר, עלות המחיה של הצוות, עמידה בתקני איכות הסביבה, וכו'.
- הצמיחה וזרימת ההשקעות גורמת למחסור במשאבים, במיוחד באזורים שהפכו למוקדי ההשקעות מובילים (דוגמת שנגחאי והערים הגדולות במזרח סין). להלן כמה דוגמאות:
- גיוס ושימור עובדים מהווה אתגר מהותי לחברות במרכזי היי-טק מובילים, כמו גם בתחומים נוספים.
- הביקוש הגובר לאנרגיה מקשה על אישור פרויקטים עתירי אנרגיה.
- בחלק מהפארקים התעשייתיים המובילים מסננים בקפדנות את ההשקעות בשל מחסור בשטחים פנויים, ובמיוחד קרקעות לתעשייה.
- כחינת הפגיעה האפשרית באיכות הסביבה מהווה כיום מרכיב ממשי בתהליך האישור של פרויקטים חדשים (הן בעצם האישור והן במיקום).

110 החלטת המועצה לפיתוח ורפורמה לאומית NDRC, דיווח העיתון China Daily ואתר מועצת המדינה (20/02/17).

111 הודעת ס/שר המסחר Wang Shouwen, דיווח China Daily ואתר מועצת המדינה (7/01/17).

גיבוש המדיניות ויישומה משתנים כאמור ממקום למקום, לפעמים אף נמצא הבדלים בין פארקים תעשייתיים ורבעים שונים באותה העיר, דבר המחייב משקיע פוטנציאלי לבצע חריש עמוק ונרחב על מנת לאתר את היעד המיטבי לפעילותו.

מיסוי

מזה כעשור שהממשל המרכזי בסין שוקד על תהליך הדרגתי של התאמת מערכת המיסוי במדינה לכלכלת השוק המתפתחת בה, לטובת יצירת מערכת מיסוי ארצית אחידה. כך הועבר חוק מיסוי החברות (שהשווה את המיסוי בין חברות מקומיות וזרות), ומופעלים לחצים משמעותיים על הממשלים המקומיים, ברמות השונות, לפעול במסגרת כללי המיסוי הארציים.

האחריות לנושא החקיקה והיישום של נושא המס נתון בידי שתי רשויות: משרד האוצר ומינהל המיסוי הארצי (SAT), כאשר המינהל הוא שמופקד בפועל, תוך התבססות על לשכות המס המקומיות, על הגבייה והאכיפה. מרכיבי המס העיקריים הם¹¹²:

מס חברות - שיעור המס המשולם על רווחי חברות עומד על 25%, אולם כתנאים ובאזורים מסוימים, ניתן לקבל הקלות במיסוי, לתקופות קצובות בדרך כלל עד לרמה של 15%. חברה שבסיסה בסין (Resident enterprise) חייבת במס על הכנסותיה הגלובאליות. חברה הרשומה בסין אך בסיסה מחוץ לסין (Non-resident enterprise) מחויבת במס רק בגין הכנסותיה בסין והכנסות הקשורות ישירות בבסיס הפעילות בסין.

מס רווחי הון - רווחי הון מצורפים כיום לחישוב כלל ההכנסות והרווחים וחייבים במס חברות.

מס ערך מוסף - שיעור המע"מ הבסיסי עומד על 17%. שיעורי מע"מ נמוכים יותר מוטלים בהתאם לתחומי הפעילות (לדוגמה: 13% על מוצרי מזון מסויימים, 11% בתחום התחבורה), כמו גם לגודל החברה.

מס הכנסה - יחידים, כולל זרים, חייבים בתשלום מס מדורג המגיע לשיעור של עד 45%. בשנים האחרונות הרחיבו הרשויות את המאמץ לגביית מס מלא מאזרחי סין, כמו גם מזרים בעלי הכנסה בסין, כולל קישור בין הרשויות השונות.

מחירי העברה - החקיקה הסינית התעדכנה בשנים האחרונות על מנת לסגור פרצות משמעותיות שאפשרו תכנון מס יצירתי והימנעות מתשלום מס. התחשבות, בדגש על תמחור שירותים ומוצרים בין חברות קשורות (אחזקות ישירות ו/או עקיפות בהיקף של 25% ויותר, כמו גם הרחבה על בסיס יכולת שליטה על בעלי מניות, והתנהלות, וכו').

ישראל וסין חתומות על אמנה למניעת כפל מס, ונכון יהיה לחברות ולישראלים המתעתדים לייצר הכנסה בסין לבצע תכנון מס מקדים.

ראוי לציין כי גם כיום ניתן לזהות הבדלים בין פרובינציות, ערים ואזורים, בכל הנוגע ליכולת להעמיד הנחות במיסוי לחברות המקיימות פעילות בשטחן, בין אם ישירות ובין אם באמצעות החזרים או הטבות שוות ערך אחרות.

112 המידע במסמך בכלל ובתחום המס בפרט נועד לרקע כללי ואינו חלופה לבדיקה של כל היבטי המיסוי, לפני כניסה לפעילות בסין.

חשוב גם לזכור כי תחום המיסוי נמצא (כמו מרכיבים אחרים) בתהליך מתמיד של שינויים והתאמות, ועל כן קיים בו תחום "אפור" נרחב. ראוי ונכון להתייעץ עם גורם מקצועי בעת תכנון היבטי המיסוי של הפעילות בסין.

הרשויות מודעות היטב לעובדה שגביית המיסים בסין לוקה בחסר. סקר שפורסם¹¹³ במרץ 2017 מיקם את סין במקום השני בעולם (אחרי ארה"ב) בהיקף של הפסד הנובע מאי גביית מיסים עם 66.8 מיליארד דולר. כיוון שכך סביר כי מאמצי הממשל להגביר את אכיפת גביית המיסים ימשך ואף יגבר בעתיד.

פיקוח על מטבע זר

מדיניות הפיקוח על תנועת מטבע זר בסין מופקד בידי מינהל מטבע חוץ הסיני. תחום מטבע חוץ אמנם עובר שינויים וליברליזציה בשנים האחרונות, אך נתון גם כיום למגבלות לא מעטות.

חברות סיניות מחויבות בקבלת אישור הרשויות לפעילות במטבע חוץ. בהיעדר אישור זה, חברה לא תוכל לשלם או לקבל מטבע זר. החברה הזרה המבקשת לעבוד מול חברות מקומיות נטולות אישורים לפעילות במט"ח תצטרך לפעול באמצעות נציגות מקומית ו/או דרך חברות סחר מקומית. בדיקה מוקדמת של נושא זה תחסוך עיכובים ותקלות במועד התשלום.

בשל מדיניות המטבע והמיסוי בסין חשוב לתכנן מראש את אופן הוצאתם של הכנסות ורווחים שיתקבלו בסין במטבע מקומי.

עבודה ושכר

העלייה ברמת החיים וההתפתחות הכלכלית בסין הביאו עמן תהליך של שינוי הדרגתי בשוק העבודה הסיני. רמות השכר, בעיקר באזורים העירוניים, עלו בהתמדה. במספר אזורים (במיוחד אלה בהם קיימת פעילות נרחבת של חברות בינ"ל גדולות) נוצרו מחסור בכ"א ותחלופה גבוהה ומהירה בקרב החברות - בדגש על החברות הזרות.

סקר שערכה לשכת המסחר האמריקאית¹¹⁴ 45 בסין העלה כי הקושי באיתור, הכשרה, ושימור מנהלים מהווה בעיה תפעולית חמורה עבור החברות הזרות בסין.

ראוי לזכור שמשאבי כ"א (השכלה, מיומנות, שליטה באנגלית וכו') כמו גם רמות השכר משתנים בצורה מהותית בהתאם למיקומים השונים בסין, ברמת הפרובינציה ואף העיר הספציפית.

מדי שנה מצטרפים לשוק העבודה כעשרים מיליון איש. עם זאת עדיין קיים באזורים ובתחומים שונים מחסור בכ"א מתאים (בעיקר מיומן ואיכותי).

113 דו"ח UNU-Wider, אתר Statista.com (24/03/17).

114 נתוני סקר משולב של 3 לשכות (AmCham) American Chamber of Commerce.

הממשל הסיני מקדיש בשנים האחרונות מאמצים להרחבת מערך ההכשרה המקצועית במדינה. כך השיק משרד החינוך הסיני, ביוני 2014, רפורמה במסגרתה הפכו 600 מכללות ברחבי המדינה למוסדות להשכלה מקצועית¹¹⁵.

בראשית שנת 2008 נכנסו לתוקף החוק והתקנות החדשות בתחום התעסוקה, שהגבירו משמעותית את ההגנה על זכויות העובדים ושיפרו את תנאי עבודתם (הפרשות סוציאליות, שעות עבודה, חופשות, פיטורין וכו'). כל אלה מגדרים את חופש הפעולה של המעבידים (שהיה כמעט בלתי מוגבל בעבר) ומעלים את עלויות העבודה. במטרה לשפר את ההגנה על העובדים בתקופת המשבר, נכנסו לתוקף תקנות נוספות, כולל מגבלות המקשות עוד יותר על פיטורים של מספר עובדים (10% ו/או 20 איש).

גיוס והעסקת צוות עובדים בסין מחייב הערכות ולימוד של מאפייני הזירה ויישום מערכי פעילות מתאימים, החל מתקנון החברה ומחויבויות ההנהלה והעובדים, דרך גיבוש מבנה שכר המותאם לחקיקה ולנהגים המקובלים בסין וכלה (אם וכאשר עולה הצורך) בהכנה נכונה של סיום עבודתכם של עובדים.

העסקת עובדים מקומיים בסין הוא תהליך מורכב וכתוצאה מכך מעדיפים רבים מהגורמים הזרים להעסיק את עובדיהן באמצעות חברות כח אדם ובראשן החברה הממשלתית (FESCO) המבצעת את כל התהליכים המינהליים הדרושים.

בנקים ושירותים פיננסיים

המערכת הפיננסית הסינית ידועה כשמרנית, ביורוקרטית, איטית באימוץ שינויים, בלתי גמישה ומסויגת ביחסה לחברות קטנות ובינוניות וללקוחות פרטיים וכו'.

קבלת אשראי, אישור הלוואות וגיוס חוב הן משימות מורכבות בסביבת העבודה הסינית. מדיניות הבנקים הסיניים בנוגע לשעבודים ולביטחונות מחמירה יותר מהמקובל בארץ, כך למשל במרבית המקרים לא יוכרו ביטחונות שאינם קרקע / מבנים, לא תתאפשר רכישת קרקע במינוף, ועוד.

כמו כן, עבור בנק סיני אין זה פשוט לקבל בטחונות מבנקים זרים (מסובך גם בשל תקנות מטבע החוץ), אך קיימים מספר דרכים להתמודד עם כך ומחייבים הכנה מתאימה.

פרק ד' למה סין?

קשרי ישראל-סין: רקע כללי

מערכת היחסים הרשמית בין ישראל וסין כוננה אמנם רק בראשית שנת 1992, אך קדמה לה היסטוריה ארוכה של יחסי ידידות בין העם הסיני והעם היהודי. ראשיתה בהתיישבות קהילות יהודיות באתרים שונים בסין (מקאיפנג ודרך המשי ועד חרבין ודאליאן), ושיאה במסתור שמצאו 30,000 מיהודי אירופה בשנגחאי בימי מלחמת העולם השנייה.

המאפיין המייצג יותר מכל דבר אחר את הנוכחות היהודית בסין, הוא ההיעדר הכמעט מוחלט של אנטישמיות ורדיפת יהודים. בקרב ההנהגה והציבור הסיני השתרשו במקום זאת הערכה לעם היהודי, ובעיקר לתרבותו ולהיסטוריה העשירה ממנה הוא שואב את כוחו ועמידותו. גישה זו היוותה בסיס איתן למערכת היחסים שהתפתחה בין ישראל וסין.

מדינת ישראל הייתה בין המדינות הראשונות בעולם (והראשונה במזה"ת) שהכירו בסין העממית, כבר בינואר 1950. אולם הקשר הראשוני בין שני הצדדים לא התפתח למערכת יחסים ממוסדת. גורמים שונים ומגוונים, ובהם: התייצבותה של ישראל לצד ארה"ב במלחמת קוריאה, התקרבות סין לעולם הערבי, וההתמסדות של המערך הבינ"ל הדו-קוטבי בה סין וישראל מצויות בקטבים מנוגדים - מנעו את התפתחות היחסים, שהצטמצמו לקשרים א-פורמליים ובלתי רציפים.

בראשית שנות התשעים הניבו השינויים בזירה הבינ"ל וההתפתחות במדיניות החוץ הסינית, לצד העניין הסיני ביחסי ישראל-ארה"ב ובהשפעת הלובי היהודי בארה"ב, וכמובן - ההתקדמות בתהליך השלום, שינוי מהותי במערכת היחסים בין שתי המדינות.

תהליך ההידברות בין שתי המדינות החל באמצע שנות השמונים, וכלל מפגש חשאי ראשון בין שני שרי החוץ בעצרת האו"ם (1987), שהכין את השטח להקמת נציגויות לא רשמיות: משרד הייצוג של China International Travel Service בת"א (1989), ומשרד הייצוג של האקדמיה הישראלית למדעים בבייג'ינג (1990).

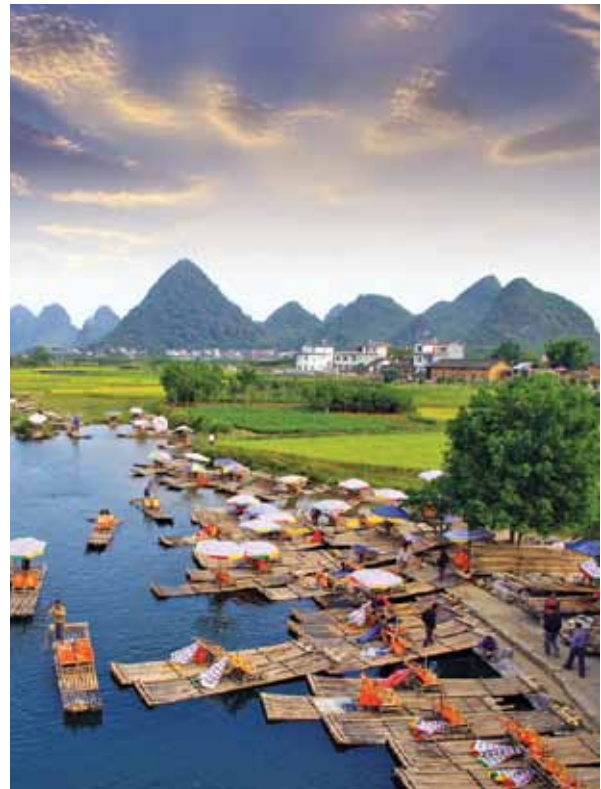
בתאריך 24 בינואר 1992 חתמו שרי החוץ של ישראל וסין על ההסכם לכינון יחסים דיפלומטיים בין המדינות, ועידן חדש נפתח ביחסים בין העמים והמדינות.

הסקרנות וההערכה ההדדית, כמו גם הרצון "לפצות" על העיכוב בכינון היחסים, הניבו מערכת יחסים בילטרלית חמה וידידותית שהתפתחה בקצב מהיר במיוחד, כפי שמעידים חילופי הביקורים האינטנסיביים שהתקיימו במרוצת השנים. גולת הכותרת הייתה הביקור הרשמי של נשיא סין Jiang, ששהה בישראל כשבוע (אפריל 2000), פרק זמן ממושך בהרבה מהמקובל בביקוריו של נשיא סין בחו"ל.

סוגיות בילטרליות שנמצאות במחלוקת, ובראשן שאלת היצוא הביטחוני (ראה ערך: פאלקון, הארפי וכו'), כמו גם הסוגיה האיראנית, תהליך השלום, וכו', הערימו מכשולים בשימור ופיתוח היחסים בין המדינות והניבו התקררות משמעותית ביחסים בראשית העשור.

בשנים האחרונות ניכרת התחממות מחודשת בקשרים, דבר הבא לידי ביטוי גם בביקוריהם בישראל של ס.רה"מ סין Liu Yandong (מרץ 2016), ס.י"ר הוועדה לפיתוח ולרפורמה לאומית Wang XiaoTao (NDRC) (נובמבר 2016), וי"ר קונגרס העם הסיני Zhang Dejiang (ספטמבר 2016), וביקורם בסין של נשיא המדינה ריבלין (נובמבר 2016) ורה"מ נתניהו בסין (מרץ 2017), כמו גם ביקורים רבים נוספים של גורמי ממשל מכל הדרגים משני הצדדים.

צוות המשימה המשותף לישראל ולסין, שהוקם לאחר ביקורו הקודם של רה"מ בסין, בשנת 2013, זוכה אף

הוא לתנופה מחודשת ובמהלך ביקור ס.י"ר NDRC בישראל, בנובמבר 2016, נחתם מזכר הבנות שממסד את פעילות הצוות, שאותו מוביל בישראל מנכ"ל משרד רה"מ, בתמיכת משרדי החוץ, הכלכלה והתעשייה והאוצר.

בפרספקטיבה של שני העשורים הראשונים ליחסים, ניתן להעריך כי מערכת היחסים בין המדינות אמנם אינה בגדר "ירח הדבש" של העשור הראשון, אך הינה בהחלט טובה וידידותית.

למערכת היחסים בין הממשלות, ובכלל זה בין הממסדים והארגונים הכלכליים, משמעות רבה בכל הנוגע להתפתחות מערכת הקשרים בין התעשייה והחברות הישראליות, ובין מקביליהן בסין, שכלכלתה מושפעת ישירות ובעקיפין מעמדות ויעדי הממשל והממסד הכלכלי.

קשרי ישראל-סין: על כלכלה, מסחר והשקעות

במהלך שלושת העשורים האחרונים, ועוד קודם לכינון היחסים הרשמיים בין המדינות, עוררה סין העממת את סקרנותם ועניינם של אנשי עסקים וחברות מישראל. חלקם אף הצליחו לפתח קשרים עסקיים (בין אם באופן ישיר או דרך חברות בה"ק, טייוואן, ומתווכים אחרים) תוך שהם נהנים מהאדה וההערכה שרוכשים ההנהגה והציבור בסין, כלפי העם היהודי (וכנגזר מכך, גם כלפי ישראל).

היעדר יחסים דיפלומטיים בין המדינות היווה מכשול מלאכותי שחסם את פיתוח היחסים הכלכליים עד לראשית שנות התשעים. עם כינון היחסים החל תהליך מהיר של צמיחה בקשרי הכלכלה והמסחר בין סין וישראל. הודות לרצון הטוב שגילו שתי הממשלות, נבנתה תוך זמן קצר תשתית פורמאלית לקשרים ונחתמה סדרה ארוכה של הסכמים (מניעת כפל מס, השקעות, מו"פ ועוד).

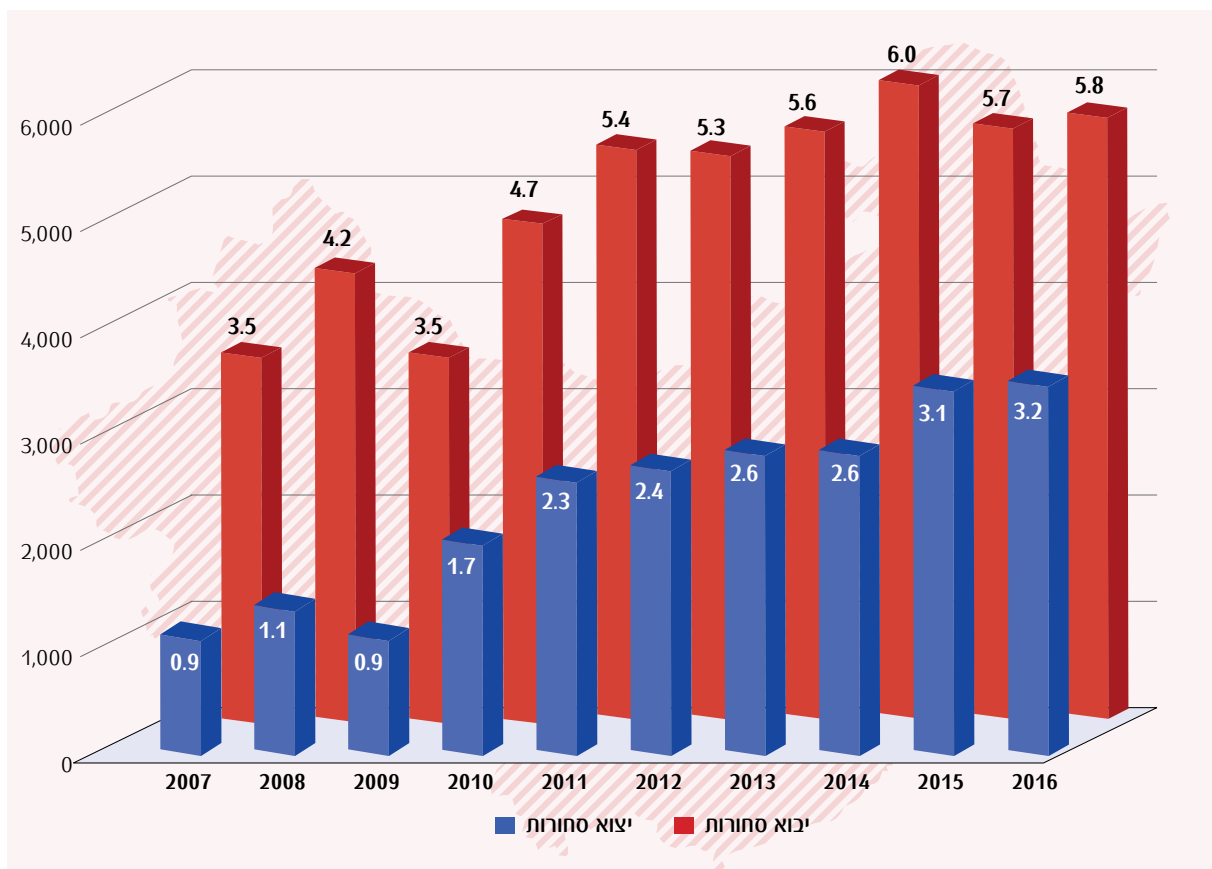
הצמיחה הכלכלית, הפיתוח הטכנולוגי והעלייה המתמדת ברמת החיים בסין הפכו אותה ליעד חשוב עבור התעשייה הישראלית. מאות חברות ישראליות פועלות כיום בכל רחבי סין.

פעילות הסחר

היקף הסחר בין ישראל וסין נהנה מקצב צמיחה מרשים מאז כינון היחסים וגדל מ-54 מיליון דולר בשנת 1992, לשיא של 9 מיליארד דולר בשנת 2016.

הסחר הבילטרלי, שהתמקד בראשית הדרך בעיקר בתחומי החקלאות והכימיקלים, התרחב גם למגוון תחומים ובראשם היי-טק, מדעי החיים ויהלומים.

התפתחות הסחר ישראל-סין (במיליארדי דולרים)¹¹⁶

סין הינה כיום יעד היצוא השני בחשיבותו עבור ישראל. היצוא הישראלי רשם בשנת 2016 גידול צנוע של 3% ועמד על 3.2 מיליארד דולר.

מרכיב הרכיבים האלקטרוניים מהווה כיום את המרכיב העיקרי (51%) ביצוא הישראלי לסין ובעיקרו נובע מיצוא שמבצעת חברת אינטל מישראל.

116 מבוסס על נתוני היחידה הכלכלית של מכון היצוא.

ענפי היצוא העיקריים של ישראל לסין (במיליוני דולרים)¹¹⁷

תיאור הענף	2015	2016	שינוי	משקל
רכיבים אלקטרוניים	1,623	1,637	1%	51%
תעשיות כימיות ותזקיית נפט	182	245	35%	8%
מיכשור רפואי וכירורגי	261	242	-7%	8%
מכשירים למדידה, לבדיקה ולניווט	131	213	63%	7%
כרייה, חציבה ומינרלים	347	213	-39%	7%
מכונות וציוד	169	183	9%	6%
אחר	398	464	17%	15%
סה"כ יצוא	3,111	3,197	3%	100.0%

סין היא מקור היבוא השני בגודלו לישראל. בשנת 2016 רשם היבוא מסין גידול צנוע של 2.5% ועמד על 5.8 מיליארד דולר.

המרכיב המרכזי ביבוא הישראלי מסין הוא מכונות וציוד חשמלי (28%) והצמיחה העיקרית ביבוא הגיעה בשנת 2016 מגידול של 23% ביבוא כלי רכב, כלי טיס ושייט, שהסתכם ב-234 מיליון דולר.

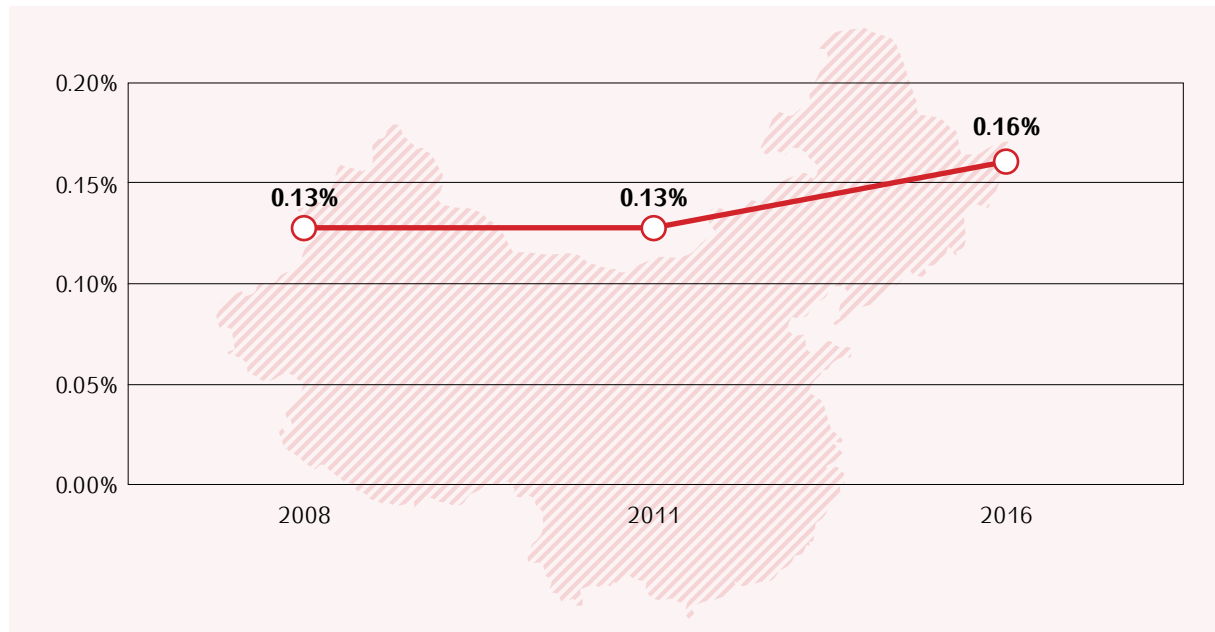
ענפי יבוא עיקריים של ישראל מסין (במיליוני דולרים)¹¹⁸

תיאור הענף	2015	2016	שינוי	משקל
מכונות וציוד חשמלי	1,513	1,635	8%	28%
טקסטיל	1,016	975	-4%	17%
מתכות פשוטות	573	589	3%	10%
כימיקלים	578	520	-10%	9%
פריטים מיוצרים שונים	418	458	10%	8%
פלסטיקה וגומי	354	362	2%	6%
אחרים	1,243	1,296	4%	22%
סה"כ יבוא	5,695	5,835	2.5%	100.0%

על אף הצמיחה בסחר בין המדינות במהלך השנים, אין ספק כי גם כיום אנו רחוקים ממיצוי הפוטנציאל של הקשרים.

משקל יצוא הסחורות הישראלי ביחס לסך יבוא הסחורות של סין, אמנם רשם שיפור בשנים האחרונות ועומד על רמה של 0.16% - אך עדיין מדובר בשיעור נמוך ובוודאי ביחס לפוטנציאל הישראלי.

117 מבוסס על נתוני היחידה הכלכלית של מכון היצוא.
118 מבוסס על נתוני היחידה הכלכלית של מכון היצוא.

משקל היצוא הישראלי לסין מהיבוא הסיני¹¹⁹

התיירים הסינים מתחילים להגיע

תחום נוסף בו נרשמת התפתחות בין שתי המדינות בשנים האחרונות הוא התיירות הנכנסת מסין. 80,000 תיירים סיניים הגיעו לישראל, בשנת 2016 (גידול של 69% ביחס לשנה הקודמת)¹²⁰. הגידול בפעילות העסקית בין המדינות, פתיחת קווי תעופה נוספים, כמו גם פעילות אינטנסיבית של משרד התיירות¹²¹ וגורמי התיירות האחרים בישראל צפויים לתרום להמשך הגידול בתיירות הנכנסת לישראל, שהניבה הכנסות של כ-150 מיליון דולר¹²², בשנת 2016.

תשתיות ובניה

בשנים האחרונות ניכרת התרחבות משמעותית גם בכניסתן של חברות סיניות גדולות בתחום התשתיות לפעילות אינטנסיבית בישראל. כך ביצעה קבוצת CCECC את כריית מהרות הרכמל ולאחר מכן את כריית מנהרות הרכבת בקו עכו - כרמיאל, קבוצת China Harbor הופקדה על בניית נמל אשדוד וקבוצת SIPG תתפעל את הנמל החדש החיפה. קבוצת CRTG כבר עובדת על פרויקט הרכבת הקלה בתל אביב וחברת CNR צפויה לספק את הקטרים שינועו על הפסים.

בסוף שנת 2016 אישרה הממשלה כניסת לפעילות בישראל של חמש חברות בניה סיניות, במסגרת רישיון המחייב כניסה לפעילות אינטנסיבית ועמידה ביעדי מינימום של בניית 700,000 מ"ר מגורים בחמש השנים הבאות.

119 מבוסס על נתוני OECD / UN Comtrade / משרד הסחר הסיני ומכון היצוא.

120 נתוני משרד התיירות, מעריב (2/01/17).

121 כך הוכפל תקציב לשכת התיירות, בתוך ארבע שנים, ועומד על 15 מיליון ש"ח, מעריב (2/1/17).

122 על פי נתוני משרד התיירות ההוצאה הממוצעת לתייר סיני בישראל היא 1,947 דולר, דיווח ידיעות אחרונות (11/8/16).

היכולת הסינית להעמיד מערך פעילות המביא ניסיון עשיר בפרויקטים גדולים, יכולת ביצוע איכותית ומהירה, כמו גם מימון לפרויקטים, תתמוך בוודאי בהמשך פעילות החברות הסיניות בעולם התשתיות והבנייה בישראל.

העידן החדש: השקעות ורכישות

לצד קשרי המסחר "המסורתיים" מתפתחת בשנים האחרונות זירה חדשה ומשמעותית ביותר במארג הקשרים הכלכליים בין סין וישראל: השקעות ורכישות סיניות בישראל.

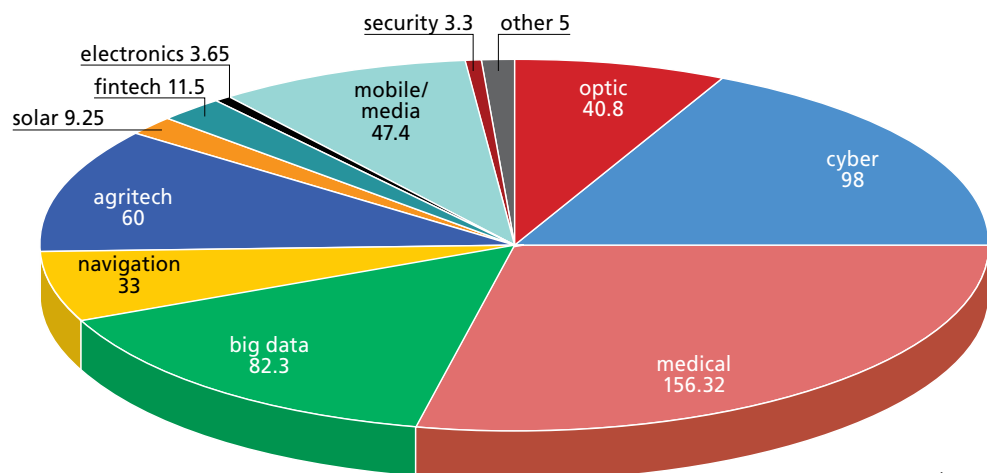
פעילות ההשקעות הסינית בישראל החלה בפרופיל נמוך ובקנה מידה צנוע יחסית (בודאי בהשוואה לפעילות האמריקאית והאירופאית) ועלתה לכותרות בסוף שנת 2011, עם ההכרזה על רכישת השליטה בקבוצת האגרוכימיה אדמה (אז: מכתשים) על ידי קבוצת האגרוכימיה הסינית כמציינה (China National Agrochemical Corporation), בעסקה שהיקפה 2.4 מיליארד דולר.

במהלך השנים 2013-2017 החלה התפתחות מהירה ומרשימה בקצב ובהיקף ההשקעות והרכישות הסיניות בישראל, שכללו מספר מתווים עיקריים¹²³:

השקעות בחברות תעשייתיות גדולות בעלות מותגים חזקים ופעילות עסקית בשלה ונרחבת, דוגמת ההשקעה באדמה, רכישת תנובה ע"י קבוצת Bright Food תמורת כמיליארד וחצי דולר (2015)¹²⁴, כמו גם רכישות בהיקף קטן יותר של חברת לומניס ע"י קרן XIO תמורת 510 מיליון דולר (2015), רכישת אלמה לייזר ע"י קבוצת Fosun תמורת 240 מיליון דולר, ורכישת של חברת סרוטרוניקס ע"י Midea תמורת 136 מיליון דולר (2017).

העניין הסיני הגובר בטכנולוגיות הניב זרם גובר והולך של השקעות ורכישות סיניות בחברות טכנולוגיות צעירות יותר. בין הרכישות וההשקעות הבולטות בתחום זה ראוי לציין את ההשקעה של קרן PingAn בחברת הרשת החברתית eToro, רכישת חברת הטכנולוגיה TravelFusion ע"י חברת התיירות המקוונת הסינית Ctrip, השקעת קבוצת Yuanda בחברת האגרוטכנולוגיה אוטואגרום, השקעת EtangBio בחברת האינסולין אורמד, רכישת השליטה בחברת נטלי ובשח"ל ע"י חברות סיניות ועוד.

השקעות סיניות (לא כולל M&A) בחברות היטק ישראליות בשנים 2010-2016 (במיליוני דולרים):

על פי נתונים גלויים שהתפרסמו בתקשורת.

123 הערה: הנתונים המתפרסמים במסגרת פרק זה מתבססים ברובם המכריע על מידע שהתפרסם בתקשורת ומחייבים אימות בטרם יעשה בהם שימוש בפעילות עסקית עתידית.

124 במסגרת הגילוי הנאות: חברת SHENG יזמה וליוותה את קבוצת Bright Food בתהליך רכישת השליטה בתנובה.

לצד התרחבות ההשקעות הישירות הסיניות בחברות ישראליות נרשמו במהלך השנים האחרונות גם סדרה של השקעות סיניות בקרנות ישראליות. כך הצטרפה קבוצת עליבאבא למשקיעים של JVP, חברת פוסון פארמה וחברת Wuxi Aptec השקיעו בקרן פונטיפקס, כרמל ונטורס גייסה השקעות מהחברות Baidu, PingAn, Qihoo360 ועוד.

כמו מקביליהן בעולם הרחב, מזהות כיום החברות הסיניות המובילות את הפוטנציאל הטמון בהקמת מערכי מו"פ בישראל. חברת הטלקום Huawei היתה החלוצה בתחום זה ואליה מצטרפות בהדרגה חברות נוספות, דוגמת קבוצת הרכב SAIC, ורכות אחרות סביר שיצטרפו בעתיד.

הדגש ששמה כיום סין על הכוונת השקעות בחו"ל לתחומי הטכנולוגיה צפויה לשרת את תעשיית ההיי-טק הישראלית ולמשוך השקעות ורכישות סיניות נוספות בשנים הקרובות.

בחיבור בין ממשל וכלכלה

בפעילות הכלכלית מול סין יש כאמור משמעות רבה למעורבות וליזמות הממסדית הישראלית - החל בפתיחת דלתות, וכלה ביצירת הזדמנויות לקידום פעילות ברמה הענפית וברמת החברות.

ההכרזה המשותפת של נשיא סין ורה"מ ישראל על "שותפות מקיפה ביזמות" ועל הכוונה להרחיב את שיתוף הפעולה האסטרטגי - כלכלי בין המדינות מהווים צעד משמעותי בהתוויית המסלול ושדר לדרגי העבודה ולמגזר הכלכלי לגבי עמדת הממשל בנושא הקשר עם ישראל.

בין היעדים והפעילויות שעל סדר היום הממסדי בתחום הכלכלי ראוי למנות:

- הרחבת שיתוף הפעולה בתחום המו"פ, כולל השלמת והפעלת הסכמי וקרנות מו"פ ברמה הארצית והפרובינציאלית. פעילותן של רשות החדשנות, מתימו"פ והנציגויות בסין הניבו תוצאות מרשימות ומעל 200 פרויקטים כבר אושרו והפוטנציאל בתחום זה עוד גדול בהרבה.
- הרחבת חילופי המשלחות הרשמיות והעסקיות בין המדינות, בדגש על חשיפת החברות הישראליות אל היצרניות וספקיות השירותים המובילות בסין.
- עידוד השקעות סיניות בישראל, בדגש על השקעות בתעשייה ומעורבות בפרויקטים בתחום התשתיות, לצד כניסה של חברות סיניות מובילות נוספות לפעילות מו"פ בישראל, בדומה למקבילותיהן האמריקאיות והאירופאיות.
- הרחבת הפעילות בתחומים הנהנים מצמיחה והשקעות משמעותיות בסין (ובהם יש לישראל יתרון יחסי), דוגמת: טלקום, מדעי החיים, מים, איכות הסביבה ואנרגיה חלופית.
- תמיכה בהשתלבות של חברות וטכנולוגיה ישראליות בתהליכי הפיתוח וההפרטה של חברות ממשלתיות בסין.

להלן רשימת ההסכמים הכלכליים הבילטרליים העיקריים שנחתמו בין ישראל וסין¹²⁵

הסכם סחר (1992): ההסכם הכלכלי הבסיסי המסדיר את מערכת יחסי הסחר בין המדינות, כולל הענקת מעמד מדינה מועדפת (MFN) לישראל.

125 מתבסס על מידע ממשרד החוץ, שגרירות ישראל בבייג'ינג ומקורות נוספים.

הסכם תקינה (1994): הסכם המסדיר הכרה הדדית באישורי תקינה. בהמשך לו נחתם גם הסכם בין מכון התקנים הישראלי ובין שני מכוני התקינה הסיניים (¹²⁷CSBTS & ¹²⁶SACIIEC).

הסכם ספנות (1994): הסכם המסדיר את קשרי הספנות בין המדינות ומאפשר פעילות הדדית של חברות הספנות של ישראל וסין (צים ו-COSCO).

הסכם תעופה (1994): הסכם שאפשר פתיחתו של קו הטיסות ת"א-בייג'ינג. כעשור לאחר חתימתו הושלמו תיקונים שאפשרו פתיחת קו מטענים של אל על בין ת"א לשנגחאי (עם תחנות ביניים).

הסכם מניעת כפל מס (1995): הסכם המאפשר לחברות וליחידים להסדיר את נושא המיסוי על רווחים ולהימנע מתשלום מס כפול.

הסכם לעידוד והבטחת השקעות (1995): הסכם בעל מרכיב הצהרתי ויישומי כאחד, החל בעידוד השקעות הדדיות וכלה בהגנה על השקעות ישראליות בסין ולהיפך (מפני הלאמה, הוצאות מט"ח, טיפול בסכסוכים וכו').

הסכם מו"פ (2000): הסכם המעודד שיתוף פעולה במו"פ בין ישראל וסין ומאפשר תמיכה הדדית בפרויקטים משותפים בתחום המו"פ התעשייתי בין חברות ישראליות וסיניות. על ביצוע ההסכם מופקדים רשות החדשנות ומשרד הסחר הסיני (MOFCOM). בהמשך להסכם זה נחתם גם הסכם יישום (2002) בין מתימו"פ לבין מרכז TORCH הסיני.

הסכם לתמיכה מקבילה במו"פ תעשייתי לא-ממשלתי ברמת הפרובינציות: הסכם המאפשר תמיכה הדדית בפרויקטים משותפים בתחום המו"פ התעשייתי בין חברות ישראליות וחברות מהפרובינציה הרלוונטית. על ביצוע ההסכם מופקדות רשות החדשנות הישראלית והמחלקה למדע וטכנולוגיה של הפרובינציה. הסכם ראשון מסוג זה נחתם עם פרובינציית Jiangsu (2008) ושודרג מאוחר יותר (2011) לרמת קרן מו"פ (קרי הקצאת מימון ייעודי). הסכמים דומים נוספים נחתמו בהמשך עם הערים שנגחאי ושנז'ן, ועם פרובינציות מובילות נוספות והן: Shandong, Sichuan, Zhejiang, Guangdong.

הסכם הכרה בישראל כיעד תיירותי מאושר (2007):¹²⁸ במסגרת ההסכם הכירה סין בישראל כיעד תיירות מאושר לקבוצות תיירים מסין והוסדרו תהליכי ונהלי התיירות הקבוצתית בין המדינות.

הסכם מו"פ פדראלי (2010): ההסכם נחתם מול משרד המדע והטכנולוגיה של סין ואמור להרחיב את השת"פ בתחום המו"פ בין המדינות.

פרוטוקול פיננסי ממוקד מים (2012): פרוטוקול המיועד ליישום בפרויקטים בתחום טכנולוגיות חסכון במים ובתחום החקלאות, בהיקף של 300 מיליון דולר.

¹²⁶ CSBTS = The Chinese State Bureau of Technical Supervision

¹²⁷ SAIIEC = The State Administration of the Inspection of Import and Export Commodities

¹²⁸ ידוע גם בשם ADS (Approved Destination Status).

הסכם על הרחבת סכום הפרוטוקול הפיננסי בין שתי המדינות (2013): ההסכם מרחיב את סכום הפרוטוקול הפיננסי בין שתי המדינות בסך 400 מיליון דולר. עד היום נחתמו בין המדינות 3 פרוטוקולים, במסגרתם בוצעו מעל 300 עסקאות, בהיקף כולל של מעל 1.7 מיליארד דולר.¹²⁹

הסכם תעופה מעודכן (2013 ו-2016): במסגרת ההסכם המעודכן הוגדל מספר הטיסות שיכולות המדינות להפעיל בשני הכיוונים (נוסעים ומטען).

הסכם לשיתוף פעולה בתחום הבריאות (2016): נחתם בין משרדי הבריאות בשתי המדינות וצפוי להתמקד במחקר רפואי, היערכות לחירום, רפואה מרחוק, בריאות דיגיטלית, שירותי בריאות הציבור וגיבוש רפורמות במערכת הבריאות.

הסכם לשיתוף פעולה במחקר ופיתוח טכנולוגיות אנרגיה ומים נקיות (2016): ההסכם נחתם בין משרד האנרגיה ומשרד המדע והטכנולוגיה הסיני ובמסגרתו תגובש תכנית אופרטיבית לשיתוף הפעולה בקידום מו"פ אקדמי ותעשייתי בתחומים: אנרגיות מתחדשות והתייעלות אנרגטית, תחליפי דלקים, אנרגיה ורשת חכמה, הגנה על תשתיות אנרגיה ומים, התפלה, טיפול בשפכים ועוד.

הסכם המסדיר גיוס עובדים סיניים לתעסוקה זמנית בישראל (2017): מאפשר הבאתם באופן חוקי ומסודר של עובדים סיניים לישראל, בדגש על עובדים לתחום הבנייה.

פרוטוקול לשיתוף פעולה בתחום הוטרינארי ובריאות הציבור (2017): במסגרת הפרוטוקול מוסדרים הדרישות והתליכים שיאפשרו יצוא חלב ומוצריו מישראל לסין, תוך הכרה בבדיקות הנעשות בישראל.

מזכר הבנות לשיתוף פעולה בתחום ההגנה על קניין רוחני (2017): המזכר נחתם ע"י משרד המשפטים הישראלי והמשרד לקניין רוחני בסין ומטרתו לחזק ולעגן את שיתוף הפעולה ההדדי בנושאי הגנה על הקניין הרוחני בשתי המדינות.

בראשית שנת 2016 החלו דיונים בין ישראל וסין בנושא כינון הסכם סחר חופשי, שיאפשר ליצואנים בשתי המדינות נגישות משופרת ותנאי פעילות עדיפים בשווקים הסיני והישראלי.

השורה התחתונה: מבט להמשך

עוצמתה הכלכלית של סין ונתיב צמיחתה העתידית מחייבים כל חברה המבקשת להתפתח בשוק הגלובאלי לבחון היטב האם וכיצד לכלול את סין בתוכנית פעילותה, במקביל לפעילות ביעדים ה"מסורתיים" של ארה"ב ואירופה. הדבר נכון במיוחד לאור המשך צמיחתה של הכלכלה הסינית בתקופה הנוכחית ועל רקע הצמיחה האיטית בכלכלה העולמית.

129 מנתוני האוצר, כנס בבייג'ינג לציון 20 שנה לפרוטוקול (19/09/16).

התפתחות השוק והכלכלה הסינית מרחיבים גם את מגוון אפיקי הפעילות של חברות ישראליות בסין - החל בייצור ורכש וכלה במכירות ובש"פ תעשייתי.

- **תפקידה "המסורתי" של סין כמקור רכש עובר שינוי מהותי** - מספקית של מוצרים בסיסיים וזולים, דוגמת חולצות טריקו, צעצועים וכו' (שחלקים ניכרים מהם עודם קיימים ופעילים), מתפתחת סין ליצרנית המייצרת מגוון רחב של ציוד, מערכות, מוצרים מוגמרים, שאיכותם הטכנולוגית והביצועית ההולך ומשתפר.

- **הסקטור התעשייתי הסיני משתדרג ומהווה כיום מרכז ייצור בעל פוטנציאל למבנים מגוונים של פעילות** - החל בייצור באמצעות קבלני משנה (של רכיבים/מערכות/מוצרים), דרך הקמת מערך ייצור במסגרת משותפת עם יצרן מקומי, וכלה בהקמת מערך ייצור עצמאי (אם ברכש מערך קיים ושדרוגו ואם בהקמה עצמאית מן היסוד).

- **הכלכלה והתעשייה הסיניות המתפתחת מהווה תחום פוטנציאלי משמעותי לפעילות במגוון סקטורים וענפים:** מתעשיית ההי-טק המתפתחת במהירות (סמיקונדקטורים, אלקטרוניקה, מחשוב, תוכנה); דרך התעשייה הכימית ונגזרותיה; תעשיית הרכב הסינית הצומחת ומתפתחת בקצב מרשים; התעשייה החקלאית ולצידה ענפי המים ואיכות הסביבה מתפתחים ומושכים משאבי פיתוח רבים, ועוד. ההתרחבות בהיקף הפעילות בשילוב העליה ברמה הטכנולוגית הופכים את התעשייה הסינית לשוק יעד חשוב עבור תתי-מערכות ורכיבים, ציוד ומערכי ייצור, מערכות וציוד בקרה, מערכות ניהול, וכו'.

- **מרכיב מרכזי בפוטנציאל עבור חברות ישראליות בסין הוא ההיבט הטכנולוגי.** לאחר שסין ביססה את מעמדה כמרכז ייצור בינ"ל ומדינת סחר מובילה, כעת היא שואפת לשפר את הרמה הטכנולוגית ואת יכולת המו"פ המקומית. או במילים אחרות: מעבר מהתבססות על "מיוצר בסין" לקידום תעשייה ומותג המבוססים על "מפותח בסין" ("Innovated in China"). במסגרת זו גדלות בהתמדה ההשקעות במו"פ הן מצד הממסד והן ברמת החברות. הממסד הכלכלי והחברות הסיניות שואפים להרחיב את הנגישות לטכנולוגיה ולש"פ עם חברות זרות המחזיקות בטכנולוגיה מתקדמת וחדשנית, ולתעשייה הישראלית יש הרבה מה להציע בתחום זה.

- **שיתוף פעולה בתחום המו"פ.** השאיפה לפיתוח התעשייה הסינית וכוונתן של מספר גדל והולך של חברות סיניות להתרחב לפעילות גלובלית, מעידים על פוטנציאל משמעותי (שמימושו עדיין מוגבל ביותר) לשיתוף פעולה בתחומי המו"פ והטכנולוגיה בין חברות ישראליות וסיניות.

- **התפתחות מערך השירותים הסיני** (תקשורת, בנקאות, בריאות, וכו') מייצגת אף היא פוטנציאל משמעותי ושוק פוטנציאלי ליצרני הציוד, כמו גם לחברות תוכנה, ספקי שירותי ערך מוסף, מפתחי תוכן וכו'.

- **גיוס מימון והשקעות סיניות.** התפתחות שוק ההון וההשקעות בסין ועימו היכולת והנכונות של גורמים בסין (הממסד, משקיעים פיננסיים וחברות כאחד) להשקיע במיזמים חדשים, מייצרים פוטנציאל משמעותי להמשך והתרחבות הפעילות מול סין בתחום גיוס מימון והשקעות סיניות בפרויקטים ובמיזמים בסין, בדגש על פעילויות מוטות טכנולוגיה.

- **מרכיב חדש יחסית בעל פוטנציאל בזירה הסינית הוא התפתחותו של השוק הצרכני במדינה.** עם מעמד בינוני הצומח בהתמדה, סין מהווה יעד אסטרטגי למוצרים ושירותים, המיועדים לצרכן הסיני, שיכולת הקניה שלו וטעמיו מתפתחים במהירות.

האתגרים והסיכונים

הפוטנציאל בפעילות בסין הינו כאמור גדול ומתרחב במהירות ובהתמדה, אך בצדו קיימים גם אתגרים וסיכונים, המחייבים חשיבה והיערכות מתאימים.

ראשית ומעל לכל: השוק הסיני מהווה אתגר משמעותי לכל חברה, גדולה כקטנה, המבקשת לפעול בו. עובדה זו מחייבת תהליך קבלת החלטות ומעורבות ברמת ההנהלה הבכירה בחברה, תוך בחינת השוק והפוטנציאל שלו אל מול יכולותיה של החברה, הערכת היתרון היחסי שהיא מביאה עמה אל השוק וחשוב במיוחד - היכולת לעמוד בהקצאת המשאבים (זמן, כח אדם, משאבי ניהול, ותקציב).

אם וכאשר מתקבלת החלטה חיובית לפעול בשוק זה, מגיע שלב ההכנות ולימוד השטח, או כפי שאנו מכנים זאת גיבוש "מפת הדרכים" במסגרתה נלמדת תמונת המצב בשוק, מרכיבי הפעילות, ההתאמות לסין וסוגיות נוספות, ומגובשת האסטרטגיה המתאימה. תהליך זה דומה למקובל בכניסה לכל שוק בעולם, אלא שבמקרה הסיני מדובר בתהליך מורכב וממושך במיוחד, לאור גודלו ומורכבותו של השוק הסיני, הקושי באיתור מידע איכותי, והשוני (בגיאוגרפיה, בתרבות העסקית, ואפילו בזמן).

בתכנון ובביצוע של כניסה נכונה לשוק הסיני, יש חשיבות מכרעת לקיום תהליך קבלת החלטות מסודר, כמו גם מחויבות ההנהלה והחברה לראיית סין כיעד אסטרטגי. זאת, לצד הכנת "שיעורי הבית", קרי ניתוח והכנת השוק ובניית האסטרטגיה הנכונה.

הכרת היבטי ההגנה על זכויות יוצרים בסקטור הרלוונטי ובניית מערך שיכלול הגנות משפטיות, חוזיות ומסחריות (החל מבחירת השותף, דרך חלקיות ו/או דרוג תהליך השיתוף בטכנולוגיה ועד יצירת אופק פיתוח מתמשך) תשפר את יכולת החברה הישראלית להתמודד עם הסיכון בתחום זה.

היה והוחלט על כניסה לסין באמצעות שותפות עם שחקן נוסף (מקומי או זר), הרי שהכנה נכונה של המיזם המשותף, כשהוא נבנה מסיבות נכונות ועם השותף המתאים, תוך תכנון מבנה הבעלות, הניהול והבקרה באופן הנכון (ולשעת הצורך: גם נתיב יציאה), ישפרו את סיכויי ההצלחה של המיזם ויצמצמו את הנזקים במידה ולא יצלח.

הכניסה לפעילות בשוק הסיני הינה "מסע ארוך", וכל חברה חייבת לבחור בנתיב ובקצב המתאימים לה ולתחום פעילותה. המשותף לכל החברות שיבצעו מהלך זה הם המורכבות והקושי הצפויים, כמו גם אורך הרוח והסבלנות הנדרשים, ולבסוף הפוטנציאל המשמעותי הטמון בשוק גדול וצומח זה (שהוא האור שבקצה המנהרה).

הפרוטוקול הפיננסי בין ממשלת ישראל לבין ממשלת סין

בשנת 1994 נחתם הסכם בין משרדי האוצר של ישראל וסין כמענה לפניות רבות של יצואנים בבקשה לביטוח ומימון עסקאות בסין (עסקאות הכרוכות במתן אשראי לטווח בינוני וארוך), ובמטרה להקל על תהליך ביצוע עסקאות ולפתח כלי לקידום היצוא לסין. במסגרת ההסכם, אשרא היא המבטחת של יצוא ישראלי לסין. הסכם זה (הפרוטוקול הפיננסי בין ממשלת ישראל לבין ממשלת סין, להלן: "הפרוטוקול הפיננסי") מסדיר את מהלך ביצוע עסקאות היצוא לסין ומימון באמצעות קווי אשראי בין-בנקאיים. מאז חתימת הפרוטוקול בוטחו ומומנו במסגרתו מאות עסקאות בהיקף מצטבר של למעלה מ-400 מיליון דולר. זאת, כתוצאה מביקוש הולך וגובר לביטוח מסוג זה.

במהלך שנת 2003 הורחבה מסגרת הפרוטוקול הפיננסי הראשון באופן משמעותי וב-2004 נחתם הפרוטוקול הפיננסי השני, המשפר באופן ניכר את תנאי הפרוטוקול הקודם.

הסכמי מסגרת

בהתבסס על תנאי הפרוטוקול הפיננסי, נחתמו הסכמי הלוואה כלליים בין בנקים סיניים ובנקים ישראליים (הסכמי מסגרת), הקובעים את התנאים והתהליכים למתן הלוואות ספציפיות למימון עסקאות יצוא.

ניתן לממן עסקאות יצוא במסגרת הפרוטוקול בבנקים הבאים: בנק הפועלים, בנק לאומי, בנק מזרחי, בנק דיסקונט, BNP PARIBAS, HSBC - שהם הבנקים המלווים.

הבנקים הסיניים שחתמו על הסכמים עם הבנקים המלווים הינם:

Bank of China, Bank of Communications, Industrial and Commercial Bank of China, Agriculture Bank of China, Bank of China, China Construction Bank and Export and Import Bank of China - שהם הבנקים המלווים.

במסגרת הסכם הלוואה ניתן לבחור מבין שלוש אפשרויות מימון בהתבסס על הקריטריונים הבאים:

- פרויקטים בסכום שאינו עולה על 1 מיליון דולר (כולל) - זכאים למימון לתקופה של 7 שנים ממועד החתימה על הסכם הלוואה הספציפי.
- פרויקטים בסכום שבין 1 מיליון דולר ל-5 מיליון דולר (כולל) - זכאים למימון לתקופה של 10 שנים ממועד החתימה על הסכם הלוואה הספציפי.
- פרויקטים בסכום העולה על 5 מיליון דולר - זכאים למימון לתקופה של 12 שנים ממועד החתימה על הסכם הלוואה הספציפי.

בעבר מספר המשתמשים בפרוטוקול הפיננסי מהצד הישראלי היה קטן. זאת מאחר ותהליך קבלת האישורים בצד הסיני היה ארוך יחסית והצריך פעילות מאומצת וממוקדת מול הרשויות בסין בכדי להכליל את העסקה במסגרת הפרוטוקול הפיננסי. תהליך זה דרש התמקצעות, אורך נשימה והשקעת משאבים. חברות קטנות ויתרו לרוב מראש ונמנעו מלהשתמש בפרוטוקול הפיננסי.

לפני מספר שנים החלו לפעול מספר חברות המספקות שירות וליווי ליצואנים הישראליים, המעוניינים לעבוד במסגרת הפרוטוקול הפיננסי, אך אינם רוצים או יכולים לטפל בעצמם בהיבטים הפרוצדוראליים הכרוכים בעסקה. חברות אלו מעמידות לרשות החברות הישראליות מנגנון, המורכב מ"אנשי שטח" סיניים בעלי רקע וניסיון קודם בתחום, ומהנציגים הישראליים, המטפלים בהיבטים הביטוחיים והמימוניים של העסקה. מצב חדש זה אפשר לגוון את הפרוטוקול הפיננסי במהלך השנה האחרונה, הן מבחינת כמות וסוג החברות הישראליות והן מבחינת סוג המוצרים. אם בעבר עיקר הפעילות במסגרת הפרוטוקול הייתה פרויקטלית ויצואן אחד היה צריך לספק פתרון מלא בכדי לזכות בעסקה, כיום אפשר לשלב בעסקה אחת מוצרים של חברות שונות בכדי ליצור פתרון כולל. מדובר למעשה בחבילה אחת שכוללת מוצרים שונים, שירותים ופתרון ביטוחי ומימוני נדרש. זאת, הודות לעובדה שהגורם המטפל בעסקה אינו יצרן כזה או אחר, המספק שירותים או מוצרים שמוגבלים לתחום פעילותו המסורתית, אלא חברה העוסקת בפיתוח עסקי, יזום ומתן שירות תחת הפרוטוקול הפיננסי, ויכולה לשלב בין המוצרים ולשרת יצרנים רבים.

**לפרטים נוספים, לשאלות ולהבהרות ניתן לפנות למחלקת השונוות באשרא באמצעות
טלפון: 03-5631700, פקס: 03-5631708.**

כמו כן, ניתן למצוא מידע על פעילות ומוצרי החברה באתר האינטרנט שלה: www.ashra.gov.il

פרק ה' ההזדמנויות

הכלכלה הסינית הגדולה והצומחת מייצגת כיום הזדמנויות עסקיות עבור כמעט כל סקטור כלכלי מוכר. במסגרת הפרק שלפניכם בחרנו להביא מדגם מייצג של ענפים המשלבים פוטנציאל משמעותי לפעילות, עם התאמה ליכולות וליתרון היחסי הישראלי.

תקשורת וטכנולוגיות המידע

שוק שירותי התקשורת

במהלך העשור האחרון ניכרת צמיחה מהירה של סקטור התקשורת בסין. הגידול המהיר בשימוש בתקשורת הסלולארית ובאינטרנט בסין, הנחיל לה מקום מוביל בסקטור התקשורת העולמי.

מזה כמה שנים שמספר מנויי הטלפון הסלולארי בסין צומח במהירות. בראשית שנת 2017 עמד מספר המנויים על 1.338 מיליארד, כאשר 59% מהם משתמשים ברשת הדור הרביעי 4G¹³⁰. מספרם של מנויי התקשורת הקווית פוחת בהדרגה ועמד בסוף שנת 2016 על 231 מיליון מנויים¹³¹.

מאז אמצע שנות התשעים¹³² עבר ענף הטלקום בסין תהליך רפורמה מעמיק ומורכב. במסגרת תהליך זה התקיימו כמה סככים של רה-ארגון, שהאחרון בהם, בשנת 2008, הניב את המבנה הנוכחי, המבוסס על שלושה שחקנים מרכזיים: חברת China Mobile, חברת China Unicom וחברת China Telecom.

חברת China Mobile היא כיום חברת התקשורת המובילה בעולם, עם 853.7 מיליון מנויי סלולאר, רובם המכריע ברשת הדור הרביעית, שהחברה השיקה כבר בינואר 2014. הקבוצה רשמה הכנסות בגובה 103 מיליארד דולר בשנת 2016, גידול של 6% בהשוואה לשנת 2015¹³³.

ההשקעות הנרחבות בתשתיות התקשורת בסין צפויות להימשך בשנים הקרובות לנוכח השימוש הגובר בתקשורת קול ונתונים מצד ארגונים, חברות ומנויים פרטיים.

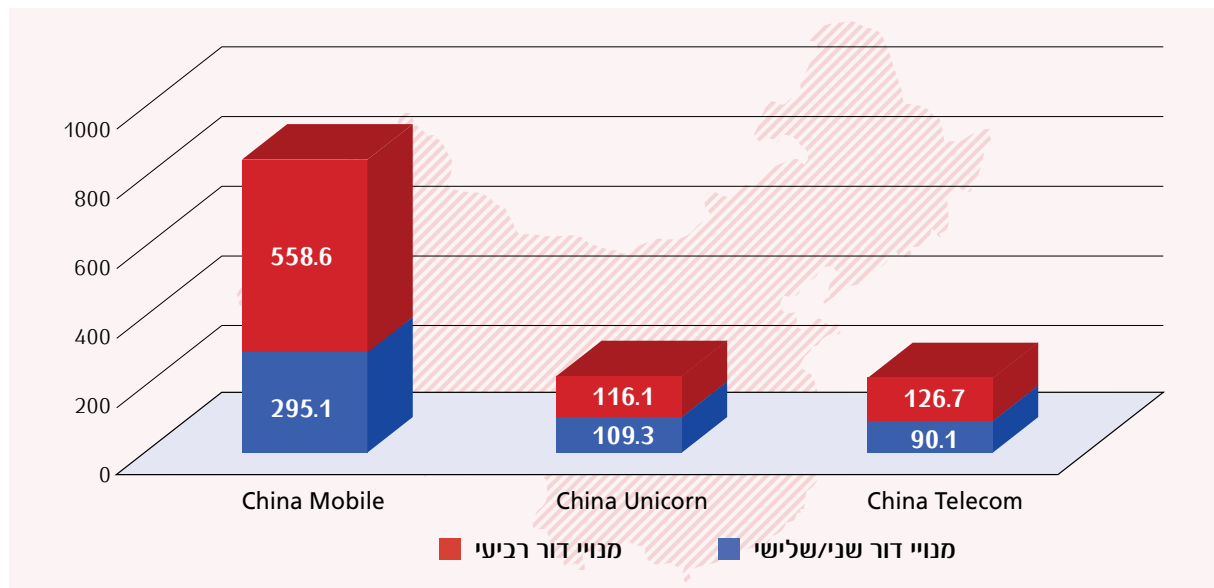

130 דיווח SCMP (31/01/17 + 12/02/17).

131 נתוני משרד התעשייה והמידע של סין; פרסום Digitimes (28/10/14).

132 ראשיתה של הרפורמה והצעד המהותי הראשון במעבר משוק תקשורת ממשלתי לענף תחרותי היתה הקמת ספקית הטלקום השנייה בסין, חברת China Unicom בשנת 1994, שהצטרפה לספקית הראשונה China Telecom.

133 דיווח RCRWireless (20/03/17).

חלוקת שוק התקשורת בסין בין הספקיות (ינואר 2017)¹³⁴ (הנתונים במיליונים)

כך הודיע משרד התעשייה וטכנולוגיות המידע הסיני, במרץ 2017, כי סין הקימה את בסיס הניסויים הגדול בעולם בתחום תקשורת מהדור החמישי. והערכה היא כי תהליך ההכנה והפריסה המסחרית יאפשר תחילת מסחור בשנת 2019¹³⁵.

רשת הסלולאר מהווה גם מרכיב מרכזי בהתפשטות השימוש ברשת האינטרנט בסין. חלק ניכר (95.1%) מהגולשים ברשת האינטרנט עושים זאת באמצעות מכשירי סלולאר¹³⁶.

השימושים המובילים במכשירי הסלולאר הם: תקשורת ורשתות חברתיות, סחר אלקטרוני ובידור. כפי שבא לידי ביטוי גם ברשימת האפליקציות המובילות, על פי שיעור התקנתן במכשירי הסלולאר בסין: אפליקציית המסרים WeChat (שמותקנת על גבי 95.6% מהמכשירים בסין), אפליקציית המסרים Mobile QQ (72.2%), אפליקציית התשלומים AliPay (49.9%), אפליקציית הסחר המקוון TaoBao (45.4%), אפליקציית הווידאו IQIYI (35.6%), אפליקציית הווידאו QQTv (32.3%), וכו'¹³⁷.

אינטרנט

בשנים האחרונות גדל בקצב מהיר מספרם של גולשי האינטרנט בסין, ועמד בראשית שנת 2017 על 731 מיליון משתמשים (לאחר גידול של 6.2% במהלך שנת 2016)¹³⁸.

¹³⁴ על פי דיווח RCRWireless (20/03/17) + דו"ח שנתי של קבוצת China Mobile.

¹³⁵ דיווח העיתון China Daily ואתר מועצת המדינה הסינית (15/03/17).

¹³⁶ מחקר סוכנות CINIC, פרסום SCMP (22/01/17).

¹³⁷ הדו"ח החודשי של סקטור המובייל בסין, בהוצאת NewZoo (אפריל 2017).

¹³⁸ מחקר סוכנות CINIC, פרסום SCMP (22/01/17).

אוכלוסיית משתמשי האינטרנט הסינית היא כיום הגדולה בעולם, ושיעור החדירה של האינטרנט - שעודנו נמוך יחסית (53.2% בינואר 2017¹³⁹) - מייצג פוטנציאל גידול עתידי משמעותי.

מרבית משתמשי האינטרנט באים כיום מקרב תושבי הערים (72.6% מהגולשים¹⁴⁰) ועל כן טמון חלק ניכר מפוטנציאל הגידול במשתמשים בערים הקטנות ובאזורים הכפריים, שם שיעור החדירה נמוך יחסית. מספר פרויקטים המיועדים להרחבת פעילות האינטרנט במרחב כפרי צפויים לתמוך בהתרחבות השימוש במגזר. כך לדוגמה השיקה חברת עלי באבא את יוזמת "Rural TaoBao", במסגרתה מתוכננת הקמת 100,000 מרכזי שירות אינטרנטיים, בשנים הקרובות, שיספקו שירותי אינטרנט בכפרים מרוחקים¹⁴¹.

הצמיחה במגזר האינטרנט באה לידי ביטוי במגוון רחב של תחומי פעילות:

- היקף הרכישות ברשת גדל בשנת 2016 בשיעור של 23.9% ועמד על 680 מיליארד דולר. עד שנת 2019 צפויות הרכישות ברשת להתרחב להיקף של מעל טריליון דולר¹⁴². מרכיב משמעותי מפעילות זו מתבצע באמצעות מכשירי הסלולאר, כאשר האפליקציות המובילות בתחום זה הן אפליקציית התשלומים AliPay (שמותקנת על גבי 49.9% מהמכשירים בסין) ואפליקציית הסחר המקוון TaoBao (שמותקנת על גבי 45.4% מהמכשירים)¹⁴³.
- פעילות הפרסום ברשת צומחת אף היא במהירות רבה והגיעה בשנת 2016 להיקף של 40.2 מיליארד דולר. בשנת 2017 צפוי הפרסום ברשת לגדול בשיעור של 28%, לרמה של 51.5 מיליארד דולר¹⁴⁴.
- שוק משחקי הרשת רשם, בשנת 2016, צמיחה של 23.2% ורשם הכנסות בהיקף של 25.7 מיליארד דולר. 521 מיליון איש עשו שימוש במכשיר הטלפון הניידים לטובת משחקים, 484 מיליון איש עשו זאת באמצעות מחשבים¹⁴⁵.

כחלק ממדיניות עידוד הצמיחה והפיתוח של רשת האינטרנט והתעשייה המלווה אותו, אישרה מועצת המדינה הסינית הקמת קרן, בהיקף של 14.55 מיליארד דולר, שתשקיע בתחום האינטרנט ותתרום להפיכת סין לשחקן מרכזי בתחום טכנולוגיות האינטרנט¹⁴⁶.

על המגמה החיובית שבאה לידי ביטוי בצמיחת הרשת, בפעילות העניפה, ובתכניות השאפתניות בתחום האינטרנט מעיבה במידה מסוימת מדיניות הרגולציה הסינית, המטילה מגבלות ומאתגרת את החברות הזרות הפועלות או מבקשות לפעול במרחב זה בסין¹⁴⁷. בין הנושאים המחייבים התייחסות בתחום זה נמנים: הרגישות והמגבלות על העיסוק בתחום התוכן ברשת, ההתייחסות לריכוז והעברת מידע בין סין וחו"ל, הציפיות לפתיחת קוד בפני הרשויות במקרים מסוימים, הצורך (בחלק מהמקרים) במעבר לשימוש בשרתים בסין, החסמים בתקשורת האינטרנט בין סין וחו"ל, הצורך לדווח על כל אירוע סייבר לממשל, ועוד.

139 מחקר סוכנות CNNIC (ינואר 2017).

140 מחקר סוכנות CNNIC (ינואר 2017).

141 פרסום eMarker (2/02/17).

142 נתוני China Internet Watch (29/03/17).

143 הדו"ח החודשי של סקטור המובייל בסין, בהוצאת NewZoo (אפריל 2017).

144 נתוני China Internet Watch (30/03/17).

145 נתוני iResearch הדו"ח China Internet Watch (31/03/17).

146 דיווח סוכנות הידיעות המרכזית Xinhua (22/01/17).

147 כניסתו לתוקף של חוק בטחון הסייבר החדש, ביוני 2017, מהדקת את הפיקוח והמגבלות.

מעריך ייצור הטלקום והאלקטרוניקה

במשך שנים ארוכות נודעה סין כמרכז ייצור של מוצרי טלקום ואלקטרוניקה באיכות נמוכה, שחלק ניכר מהם היו מבוססים על מוצרים וטכנולוגיות זרות. תדמית זו אינה תואמת עוד את המציאות, ותעשיית ההיי-טק הסינית תופסת בהדרגה מקום מכובד במרכז תעשיית ההיי-טק העולמית.

תהליך השינוי בעולם ההיי-טק הסיני, שבא לידי ביטוי בחמש השנים האחרונות, הינו תוצר של שילוב בין כמה גורמים משפיעים:

- במהלך העשורים האחרונים נכנסו בהדרגה לפעילות יצרנית (ושיווקית) בסין מרבית חברות

ההיי-טק הבינ"ל המובילות, כשהן מביאות עמן ידע טכנולוגי, ניסיון ניהולי וארגוני, טכנולוגיות ייצור חדשות ועוד. הקמתם של מערכי הייצור של היצרניות הבינ"ל הגדולות בסין הביאו גם להגירתן לסין של חוליות נוספות בשרשרת הערך, ו/או התפתחות שחקנים מקומיים.

- תהליך ההשפעה הזרה אף התחזק בעשור האחרון עם התחזקות המגמה של הרחבת הפעילות היצרנית והתפתחותה לכיוון של הקמת מרכזי מו"פ זרים בסין.

- חברות סיניות רבות כוננו שת"פ עם חברות בינ"ל מובילות ובכך שפרו את יכולותיהן ואת מוצריהן, והן אף מבצעות רכישות בחו"ל (דוגמת עסקת לנובו-IBM, שהייתה חלוצת המגמה).

- הממשל הסיני פועל בנחישות על מנת לפתח בסיס טכנולוגי ותעשייתי עצמאי ומתקדם, לקבוע תקנים סיניים שיקדמו את הפיתוח העצמאי, לסייע במחקר ופיתוח, לקדם את מערכת החינוך וההכשרה הטכנולוגית, לעודד ולמשוך טכנולוגיות זרות לסין ועוד.

הודות לתהליכים אלו, מצמיחה התעשייה הסינית חברות היי-טק חזקות, שחלק לא קטן מהן מרחיבות את פעילותן לזירה הבינ"ל והופכות להיות שחקניות משמעותיות בשוק. יצרניות הטלקום ZTE ו-Huawei, חברת הסמיקונדקטורים SMIC, יצרניות האלקטרוניקה הצרכנית TCL ו-Haier הן דוגמאות טובות לכך (ומספרן של חברות כאלו גדל בהתמדה).

דוגמה מייצגת לצמיחת תעשיית הטלקום הסינית הוא ענף מכשירי הטלפונים הסלולאריים. שילוב בין יכולת תמחור תחרותית ובין השקעה נרחבת במערכי ייצור מתקדמים ובחדשנות טכנולוגית איפשרו ליצרניות הסיניות להתמקם במרכז הזירה המקומית ובהמשך גם העולמית.

בשנת 2016 תפסו לראשונה מותגים סיניים: (1) Huawei, (2) Oppo, (3) Vivo¹⁴⁸ את שלושת המקומות הראשונים בשוק הסלולאר הסיני ולדחוק את רגלי היצרניות הבינ"ל, דוגמת אפל (4) וסמסונג (5). החברות הסיניות מובילות גם את השוק ההודי, ותופסות את ארבעת המקומות המובילים בשנת 2016¹⁴⁹. החברות הסיניות מככבות בשנים האחרונות גם בתערוכות הבינ"ל ותהליכי חדירה לשווקים הבינ"ל המפותחים ובכללם ישראל.

148 החברות Oppo, Vivo משתייכות לקבוצת BBK Electronics, שהשיקה בשנת 2013 גם את המתג השלישי OnePlus.
149 דיווח בלומברג (1/03/17)

הצמיחה האיטית בשווקים הבינ"ל משפיעה אמנם על קצב הצמיחה, כמו גם על התרחבותן של החברות הסיניות בחו"ל, ועל המשאבים הפנויים של החברות הבינ"ל הפועלות או חפצות לפעול בסין, אך הצמיחה המתמשכת בשוק ההיי-טק הסיני והפוטנציאל העתידי הטמון בו, מהווה מגנט לחברות הזרות להתמיד במאמץ שלהן למול הזירה הסינית.

תעשיית הסמיקונדקטורים

תנופת ההתפתחות של סקטור הסמיקונדקטורים בסין החלה בראשית שנות האלפיים, ושאינה עוצמה מהשילוב של תמיכה ממשלתית חזקה, עם כניסתן לשוק הסיני של יצרניות סמיקונדקטורים בינ"ל מובילות, וההתפתחות המהירה של תעשיית ההיי-טק הסינית לגווניה.

הפיתוח בתעשיות דוגמת אלקטרוניקה, רפואה, רכב, חשמל אנרגיה סולארית וכו' מייצר ביקוש רב לשבבים בשוק הסיני. במהלך העשור האחרון צמח שוק הסמיקונדקטורים הסיני בשיעור שנתי ממוצע של 14.3% ועמד בשנת 2016 על 207 מיליארד דולר, המהווים 58.5% מצריכת הסמיקונדקטורים העולמית¹⁵⁰.

כניסתן של יצרניות סמיקונדקטורים בינ"ל מובילות לפעילות יצרנית בסין (מאז אמצע שנות התשעים) הביאה עמה קצב פיתוח מהיר וידע טכנולוגי וארגוני ברמה גבוהה, כמו גם מעבר והתפתחות הדרגתית של כל שרשרת הערך התעשייתי בענף. עם זאת, תעשיית הסמיקונדקטורים הסינית צומחת בקצב צנוע יותר מהשוק ומפיקה תוצר בהיקף של מעל 90 מיליארד דולר¹⁵¹.

הממשל הסיני תומך באופן אקטיבי בתעשיית הסמיקון והשיק מערך תמיכה בתעשייה, שצפוי להשקיע 160 מיליארד דולר בענף, עד שנת 2025¹⁵².

ראוי לציין כי יצרניות מובילות בתחום הסמיקונדקטורים (בעיקר מארה"ב ומטיוואן) עודן מוגבלות ע"י ממשלותיהן ככל הנוגע להעברת טכנולוגיה מתקדמת לסין, דבר הפוגע בפיתוח הטכנולוגי של הענף. חסמים דומים קיימים גם באשר לפעילות מיזוגים ורכישות בענף, כך נחסמה בסוף שנת 2016 רכישת חברת הציוד Aixtron הגרמנית ע"י חברה סינית.

לצד השלוחות של היצרניות הבינ"ל, מתפתחת בהדרגה גם תעשייה מקומית, אשר ספינת הדגל היא חברת SMIC, שקמה בשנת 2000 ומפעילה כיום מערך גדול של מתקני ייצור (Fabs) באתרים שונים בסין.

150 נתוני דו"ח PWC (ינואר 2017).

151 נתוני דו"ח PWC (ינואר 2017).

152 דיווח Fortune (23/02/17).

מאז ראשית 2016 הוכרזו ו/או נמצאים בשלבי ביצוע 20 פאבים חדשים וההוצאה על ציוד לפאבים צפוי לגדול להיקף שנתי של 6.7 מיליארד דולר בשנת 2017 (מקום שלישי בעולם בהיקף ההוצאה הלאומית), להיקף של 10 מיליארד דולר בשנת 2018 (מקום שני בעולם). סין צפויה לרשום את ההוצאה הלאומית הגדולה ביותר בעולם בתחום זה, בשנת 2019¹⁵³.

תוכנה ושירותי IT

במרוצת העשור האחרון הפכה סין למרכז הייצור העולמי בתחום המחשוב והאלקטרוניקה. חברות המחשוב הסיניות (בהובלת חברת Lenovo) תופסות בהדרגה מקום יותר ויותר מרכזי בתעשיית המחשוב העולמית.

עם זאת, עד לפני כעשור, נעדרה למעשה סין מהמפה הגלובאלית של תעשיית התוכנה ושירותי ה-IT. התבגרות תעשיית ההי-טק הסינית ופתיחות הגוברת לעולם, לצד תמיכת הממסד הכלכלי, ההשתלבות של קרנות ומשקיעים בענף, העלייה בביקושים המקומיים, כניסתן של חברות בינ"ל מובילות וצמיחה של חברות מקומיות, הניבו פיתוח מהיר של סקטור התוכנה ושירותי ה-IT בסין.

תכנית החומש ה-13 קבעה יעד שאפתני של גידול שנתי דו ספרתי בסקטור זה (שיעור ממוצע של 13% ומעלה), במהלך חמש השנים המדוברות, כך שהתוצר הענפי השנתי יגיע להיקף של 1.2 טריליון דולר, בשנת 2020¹⁵⁴.

חקלאות, אגרו-טכנולוגיה ומזון

פתגם סיני מוכר אומר: "חקלאות היא הבסיס של הכלכלה", ואכן המגזר החקלאי תפס מאז ומתמיד מקום מרכזי בכלכלה ובחברה הסינית, וזכה למקום של כבוד בתכנון ובתוכניות החומש של הממשל המרכזי והאזורי. יחד עם זאת, רמתה הכללית והטכנולוגית של החקלאות הסינית טרם ישרה קו עם כלל הסקטור היצרני במדינה. בנגזר מכך, המגזר סובל מנחיתות בהכנסות וברמת החיים של האוכלוסייה החקלאית.

חלק משמעותי מהחקלאות הסינית עודנו מתבסס על חקלאות מסורתית, תוך עבודה בחלקות קטנות יחסית ומפוצלות ושימוש מצומצם בטכנולוגיה (בשל חוסר ידע/מודעות/יכולת מימון).

יכולת הצמיחה של החקלאות הסינית מוגבלת לנוכח המחסור במשאבים: היקפה המוגבל של הקרקע המתאימה לעיבוד (0.09 הקטר לתושב), בשילוב עם המחסור הגובר במים נקיים והאצת תהליכי העיור - כל אלה מחייבים תהליכי התייעלות ושימוש מוגבר בטכנולוגיה חקלאית.

153 נתוני Semicon China (מרץ 2017).

154 היעד שקבע משרד התעשייה וטכנולוגיות המידע MIIT, דיווח סוכנות הידיעות המרכזית XinHua (17/01/17).

לנוכח הפער בין יכולת הייצור המקומית והצריכה הגוברת במהירות, מייבאת סין תשומות חקלאיות ומרכיבים משמעותיים מהמזון שצורכת האוכלוסייה. סין מייבאת גם בעלי חיים ומוצריהם: החל בחזירים, תרנגולות, כמו גם פרות מובחרות לחוות הגידול בסין. היבוא אחראי גם לאספקת חלק ניכר מהביקוש לפרחים (ולעיתים גם לפירות וירקות) באיכות גבוהה. מאז ראשית העשור ממוקמת סין כיבואנית המוצרים החקלאיים הגדולה בעולם.¹⁵⁵

על המודעות בממשל לגבי הצורך בפעילות משמעותית לקידום הסקטור החקלאי

ומרכזיותו ברשימת היעדים הלאומיים תעיד העובדה כי גם בשנת 2017, זו השנה ה-14 ברציפות, התמקד "הנייר השנתי הלאומי מספר 1"¹⁵⁶, מסמך היעדים הלאומי הראשון שמפרסם הממשל לאחר ראש השנה הסיני, בפיתוח החקלאות ובקידום החקלאים והמרחב הכפרי.

המסמך, כמו קודמיו, שם דגש על האצת הרפורמה בחקלאות, שהושקה לפני קרוב לעשור והחלה בתהליך שיפור הדרגתי במצב הבעלות והשימוש בקרקעות בכפרים. סדרת מהלכים, שיישומם כבר החל, צפויים לתרום רבות לפיתוח המגזר, תוך שימוש, בין היתר, באיחוד חלקות, ייעול הניהול ושיפור בקרת האיכות, פיתוח יזמות בכפרים, ומקסום המשאבים.

הרחבת השימוש במיכון חקלאי הינו מרכיב מרכזי בשדרוג הפעילות החקלאית של סין, ונכלל במסגרת יעדי תכניות החומש האחרונות. היעד שנקבע היא עליה מרמת המיכון של 63% בראשית שנת 2016 לרמה של 70% בשנת 2020, תוך קביעת יעד שאפתני יותר של 82% בשנת 2030.¹⁵⁷

בנק החקלאות של סין הודיע¹⁵⁸, בספטמבר 2016, כי בתמיכת משרד החקלאות, יעמיד מימון בגובה 450 מיליארד דולר, עד שנת 2020, לטובת תהליך המודרניזציה של החקלאות הסינית.

בשנים האחרונות ניכרת פעילות מוגברת של חברות סיניות העוסקות בחקלאות מודרנית, בעיקר בתחומים הנתפסים כבעלי פוטנציאל רווח גבוה יחסית, כגון: משק החלב, חזירים, ירקות ופירות איכותיים, פרחים ליצוא וכו'. במזרח סין, אך גם באזורים אחרים, ניתן לזהות רפתות המשתמשות בציוד מודרני, חממות חקלאיות מתקדמות, ועוד.

155 מאז שנת 2011. נתוני דו"ח China Briefing (30/09/16).

156 המסמך "No 1 Central Document", כפי שדווח ביומון ChinaDaily (13/02/17).

157 דו"ח IMS Research (17/09/13) + דיווח PRNewswire (20/10/16).

158 דיווח רויטרס (18/09/16) + דו"ח China Briefing (30/09/16).

תהליך השינוי שעובר סקטור החקלאות במסגרת הרפורמה, כמו גם קשיים דוגמת השפעות האקלים והמחסור במים, הניבו ירידה קטנה של 0.8% ביכול הגרעינים בשנת 2016, שעמד על 616.24 מיליון טון, אם כי עדיין היה זה היכול השני בגודלו בהיסטוריה החקלאית הסינית.¹⁵⁹

חשוב לציין כי בשנים האחרונות הולך השוק הסיני ונפתח לטכנולוגיות וטכניקות חדשות בתחומי החקלאות והמים. במקרים רבים המפתח להצלחה הוא גיבוש פתרון מקיף, שישלב את המרכיב הספציפי במערכת שלמה ומקיפה, וילווה בתהליך הטמעה מאורגן בקרב החקלאים והמשתמשים.

לא אחת, הותקן ציוד ברמה טובה ובצורה הולמת, אך כשל בהשגת תוצאות בשל היעדר התאמה טכנית או תפקודית לכלל הפרויקט, חוסר מודעות ליכולותיו ולאופן השימוש, שימוש לא מתאים ו/או העדר תחזוקה, ויותר מכך - העדר ליווי מקצועי בלימוד והטמעת המערכת.

השילוב בין הפערים הקיימים בחקלאות הסינית, הרצון והנכונות הממסדית להשקיע בקידומה ובין ההערכה הרבה בסין להישגי ישראל בענף. זאת, אם וכאשר החברות הישראליות יצליחו להתגבר על חסמי הכניסה, שהם בעיקר בתחומי אורך הנשימה, השקעת משאבים והגנת הקניין.

מערכת ותעשיית הבריאות - שירותים, ציוד ותרופות

מערכת הבריאות הסינית בנויה במקור סביב בית החולים כמרכז שירות המטפל בכל מגוון הבעיות - מהצטננות ועד ניתוח לב.

בשנים האחרונות החל פיתוחה של מערכת טיפול קהילתית בחלק ניכר מהמקרים על בסיס בי"ח קטנים שהוסבו למרכזי מרפאות המשרתות את התושבים באזורן.

מערך בתי החולים בסין כולל למעלה מ-28,500 מוסדות¹⁶⁰, המכילים מעל 7 מיליון מיטות (5 מיטות לכל אלף תושבים) והיעד הוא להגדיל את קיבולת מערך בתי החולים לרמה של 6 מיטות לכל אלף תושבים עד שנת 2020¹⁶¹.

תהליך הפיתוח המשמעותי של מערך הבריאות בסין החל בין השנים 2009-2011, אז השיק הממשל הסיני תכנית שאפתנית, בתקציב של 124 מיליארד דולר, במסגרתה נבנו בתי חולים חדשים ושודרגו מערכים קיימים,

159 נתוני הלשכה הלאומית לסטטיסטיקה של סין (20/01/17).

160 מספר בתי החולים גדל בשיעור של 6% בשנת 2016.

161 דו"ח מחקר מערך בתי החולים בסין של PRNewswire (13/03/17).

הוגדל התקציב הממשלתי לסבסוד תשתיות ופעילות של בתי החולים הציבוריים, תוך ירידה משמעותית בהיקף תשלומי החולים עבור הוצאות בית החולים, מערכות הניהול ומערכי התפעול חזקו, תוך שיפור הפיקוח על בתי החולים ושדרוג הכשרת מערך השירות הרפואי.

ההוצאה על בריאות לנפש בסין עולה נמוכה, עם כאלף דולר לנפש בשנה (אל מול 9,000 דולר בארה"ב, 5,000 דולר בגרמניה). ההוצאה צפויה לגדול משמעותית בשנים הבאות ודו"ח של חברת הייעוץ מקנזי מעריך כי היקף ההוצאה בתחום זה תגיע לטריליון דולר עד שנת 2020¹⁶².

בהמשך לתהליך הפיתוח הראשוני ממשיכה ההשקעה הממסדית בחיזוק מערכת הבריאות - הן בחיזוק המערכת הציבורית והן בפתיחת המגזר בפני הסקטור הפרטי. כך פעולים כיום בסין מעל 15,800 בתי חולים פרטיים, המהווים 55.3% מכלל בתי החולים במדינה¹⁶³. חלק מבתי החולים הציבוריים צפויים אף הוא לעבור הפרטה חלקית או מלאה, במהלך העשור הקרוב.

בשנים האחרונות ניכרת הגמשה הדרגתית ברגולציה והסרה הדרגתית של חסמים בפני השקעות זרות בתחום הבריאות. לאחר שאופשרה כניסת משקיעים זרים כשותפים ומאז שנת 2009 מורשים משקיעים זרים יורשו להחזיק בבעלות מלאה של בתי חולים.

תכנית הביטוח הרפואי הלאומי, שהושקה בשנת 2003, הורחבה במהלך השנים האחרונות ומגיעה כיום לרמת כיסוי כמעט מלאה. נכון לראשית שנת 2017, כבר היו 666 מיליון תושבים במגזר העירוני מכוסים בביטוח העירוני הבסיסי ואילו 670 מיליון תושבים במגזר הכפרי נהנים מפוליסת הביטוח הקואופרטיבי הכפרי הבסיסי¹⁶⁴.

מדיניות הפתיחות הממסדית ופוטנציאל הצמיחה הרב הטמון בענף שירותי הבריאות מחזקים את הציפיות להמשך הגידול בתחום זה.

מועצת המדינה פרסמה תכנית לשנים 2017-2025, תחת השם "Healthy China 2030"¹⁶⁵, שמטרתה להעלות את תוחלת החיים הממוצעת, לשפר את בריאות התושבים, ולהקל על נטל ההוצאות שלהם. יעד מרכזי של התכנית הוא צמצום היקף הפטירות בגילאי 70-30 ממחלות כרוניות (בדגש על בעיות לב, סרטן, מחלות נשימה, סכרת) בשיעור של 10% עד שנת 2020 וביעור של 20% עד שנת 2025, וזאת (בין היתר) באמצעות הפעולות הבאות:

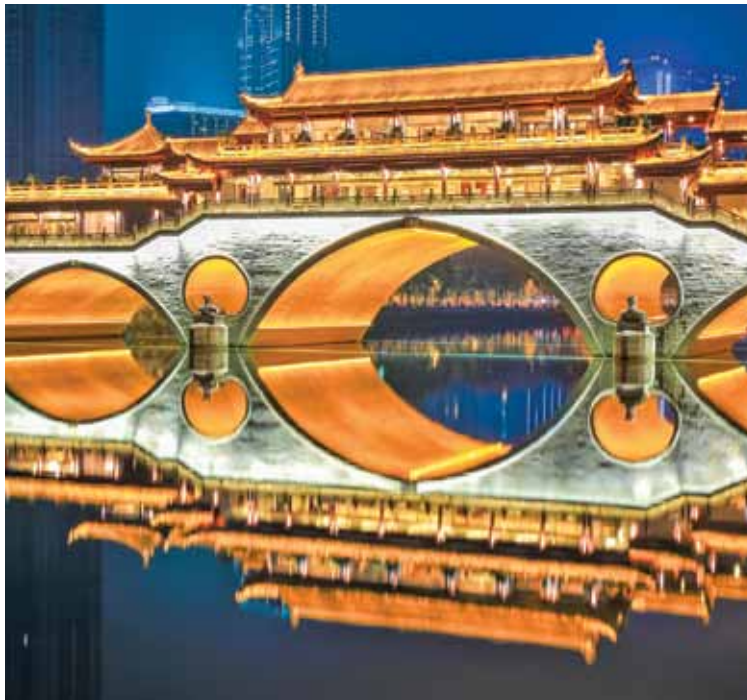
- הפחתת שיעור המעשנים בשיעור של 20% והרחבת מספר העוסקים בפעילות גופנית להיקף של מעל 500 מיליון איש, עד שנת 2025.
- פעילות חינוכית נרחבת בנושא מניעת וטיפול במחלות כרוניות ועידוד אורח חיים בריא.
- אבחון בשלבים מוקדמים של המחלות בקבוצת סיכון בגילאי 35 ומעלה והרחבת מערך הבדיקות בקרב גילאי 40 ומעלה.
- שיפור השירות הרפואי, כולל קידום שירותי רפואת משפחה ומערך ניהול משופר לטיפול בחולים כרוניים.

162 דו"ח הבנק העולמי, פרסום In Business ודיווח חב' מקנזי (10/08/16).

163 דו"ח מחקר מערך בתי החולים בסין של PRNewswire (13/03/17).

164 דו"ח מחקר מערך בתי החולים בסין של PRNewswire (13/03/17).

165 הודעת מועצת המדינה, אתר המועצה (14/02/17).

העלייה המתמדת ברמת החיים של האוכלוסייה, התבגרות האוכלוסייה והשפעות הסביבה, כמו גם ההשקעה הציבורית והפרטית בפיתוח מערכת הבריאות והשירות הרפואי, הופכים כיום את סין לאחד מהשווקים הכולטים והצומחים בעולם עבור יצרנים ומפתחים בתחום מדעי החיים והבריאות.

סין היא כיום אחת מיצרניות הציוד הרפואי המובילות באסיה ובעולם. שוק הציוד הרפואי הפנימי במדינה צומח אף הוא בהתמדה ובמהירות.

התעשייה הרפואית בסין - שראשיתה בייצור במסגרת OEM וקבלנות משנה

עבור שחקנים בינ"ל, לצד מערך ייצור מקומי ברמה נמוכה ובינונית - נהנית בשנים האחרונות משילוב של מנועי צמיחה חשובים: החל בהתרחבות פעילותן של החברות הבינ"ל בייצור מערכות ותתי מערכות בסין (ברמה טכנולוגית העולה בהתמדה), כמו גם הרחבה הדרגתית של פעילות ומרכזי מו"פ של חברות זרות בסין, דרך השקעה ממשלתית ופרטית בפיתוח מערך המחקר והפיתוח בתחום הרפואי בסין, וכלה בהתפתחות תעשייה מקומית שרמתה הטכנולוגית נמצאת במגמת עלייה מתמשכת.

תעשיית הציוד הרפואי הסינית ייצרה בשנת 2016 מוצרים בהיקף של 18.8 מיליארד דולר וצפויה להמשיך בצמיחה מהירה ולהגיע להיקף של 24 מיליארד דולר בשנת 2019¹⁶⁶.

שוק הציוד הרפואי הסיני צומח אף הוא במהירות וממוקם רביעי בעולם בהיקף הפעילות, עם שיעור גידול שנתי ממוצע של כ-20%, וצפוי לשמור על רמת צמיחה דומה גם בשנים הקרובות. בשנת 2016 הגיע היקף שוק הציוד הרפואי בסין לרמה של 56.86 מיליארד דולר (גידול של 20%)¹⁶⁷.

שוק הציוד הרפואי בסין מתאפיין בתחרותיות רבה. מתמודדים בו מגוון שחקנים בינ"ל ומקומיים. בעוד ששוק הציוד הבסיסי מצוי בשליטת היצרנים הסיניים, הרי שהיצרנים הזרים נהנים מהובלה בשוק המוצרים המתקדמים (High-end), כאשר התעשייה הסינית מרחיבה בהדרגה (ובאיטיות) את נתח השוק שלה בתחום זה.

ענף נוסף המציין צמיחה משמעותית בשנים האחרונות הוא תחום התרופות. תעשיית התרופות הסינית מתאפיינת בדרך כלל בפעילות המשלבת יכולות בתחום הרפואה הסינית המסורתית (TCM), עם ביצועים

166 נתוני חברת הייעוץ בתחום הציוד הרפואי EMERGO (2017).

167 נתוני PRNewswire (18/01/17) ואתר Export.Gov של משרד הסחר האמריקאי (מרץ 2017).

בינוניים בתחום חומרי הגלם וייצור תרופות גנריות, בעיקר לצריכה מקומית. התעשייה מפוצלת בין אלפי יצרנים קטנים וההשקעה במו"פ נמוכה¹⁶⁸.

במטרה לשדרג את תעשיית התרופות פועל הממשל לעידוד תהליכי מיזוג בתעשייה, הגברת הפיקוח על מערכי הייצור ובקרת האיכות, כמו גם שיפור תפקודו של מינהל המזון והתרופות הסיני CFDA. תקציבים רבים מוזרמים לחיזוק פעילות המו"פ והייצור האיכותי וההערכה היא כי בשנת 2016 הוזרמו (מסין ומחו"ל) השקעות בהיקף של 40 מיליארד דולר לפיתוח תחום מדעי החיים¹⁶⁹.

שוק התרופות הסיני, השני בגודלו בעולם, מקיף כיום מעל 110 מיליארד דולר וגדל בהתמדה. מרבית התרופות נמכרות במסגרת מערך בתי החולים. מרבית הפעילות בענף מתנהלת במסגרת רשת מורכבת ועניפה של מעל 13,500 מפיצים¹⁷⁰. הממשל מנסה בשנים האחרונות להתמודד עם התנהלות מערך המפיצים, בדגש על תופעות דוגמת תגמולים לרופאים, מתן עודף תרופות, וייקור התרופות.

שוק התרופות הסיני מתבסס בד"כ על תרופות מתוצרת יצרניות סיניות (נתח שוק של כ-80%), בעוד שחברות התרופות הבינ"ל נכנסות באיטיות לפעילות בסין, זאת לנוכח התחרות מצד השחקנים המקומיים, מגבלות המחירים (כולל לחצים ממשלתיים להורדות מחירים תכופות), החשש מהפרת פטנטים, ולחצים ממסדיים אחרים¹⁷¹.

העליה ברמת החיים, לצד התבגרות האוכלוסייה צפויים להביא להמשך הצמיחה בשוק התרופות הסיני ועל פי ההערכות צפוי השוק להגיע להיקף של 167 מיליארד דולר בשנת 2020¹⁷².

לצד פעילות המכירות, ניכרת בשנים האחרונות גם כניסה של חברות בינ"ל לפעילות יצרנית ואף להקמת מערכי מו"פ בסין (בעיקר לצרכי מכירה בסין ו/או באסיה), כאשר הבולטות בתחום זה הן חברות Pfizer (גרמניה), AstraZeneca (בריטניה), GlaxoSmithKline-I (בריטניה). עם זאת, מספר חברות מובילות¹⁷³ עודן נמנעות מכניסה משמעותית לשוק הסיני.

תחום הבריאות בסין, ובכלל זה תעשיית התרופות, שירותי הבריאות וכו' עובר בשנים האחרונות תהליכים של מיזוג ובמהלך שנת 2016 התבצעו בענף 300 מיזוגים ורכישות, בהיקף כולל של 36.2 מיליארד דולר¹⁷⁴.

במהלך העשור האחרון פועלות הרשויות הסיניות לייעול מערך בקרת האיכות של רישוי התרופות והציוד הרפואי. הוצאתו להורג של ראש מינהל המזון והתרופות של סין¹⁷⁵, בשנת 2007, היוותה את קו פרשת המים

168 מרבית חברות הפארמה משקיעות פחות מ-5% מהכנסותיהן במו"פ, בהשוואה 14-18% בעולם, דיווח דו"ח ארגון הבריאות העולמי, האקונומיסט (16/03/17).

169 נתוני חברת המחקר ChinaBio, האקונומיסט (16/03/17).

170 נתוני Financial Times (20/02/17).

171 סדרת חקירות ותביעות כלפי תאגידים זרים' ובכללם חברות פארמה מובילות, בגין שוחד, הפקעת מחירים וכו' נתפסו גם כלחץ מצד הממשל על המתחרים הזרים הנכנסים לשוק.

172 נתוני סוכנות הידיעות המרכזית Xinhua (4/03/17).

173 דוגמת תאגיד הפארמה הגלובאלי Actavis.

174 נתוני PWC, פרבום בעיתון Shanghai Daily (27/03/17).

175 באנגלית: CFDA - China Food and Drug Administration

בתחום זה. לצד תהליכי היעול ומיסוד התהליכים והקשחתם, ניכר בשנתיים האחרונות תהליך הדרגתי של שיפור גם בנגישות ושקיפות של התהליכים ובקשר בין הארגון והחברות הפונות.

החדירה לשוק הרפואי הסיני מורכבת וממושכת, הן בשל התחרותיות הגבוהה, הן בשל הרגולציה הרבה והן בשל הצורך במעבר תהליך רישום במסגרת רשות המזון והתרופות של סין (CFDA), שהוא תהליך מורכב וארוך.

אנרגיה ואנרגיה חלופית

עשורים של פיתוח תעשייתי מהיר, אליהם הצטרפה בשני העשורים האחרונים גם עליה מהירה ברמת החיים של האוכלוסייה, הניבו צמיחה מהירה בביקוש לאנרגיה בסין, שהיא כיום צרכנית האנרגיה המובילה בעולם.

ההאטה בקצב הצמיחה הסיני, מרמה דו ספרתית לרמה של 6-7% מאפשר את האטת קצב העליה בצריכת האנרגיה שצפויה להצטמצם מקצב צמיחה שנתי ממוצע של 8% בעשור האחרון לקצב שנתי ממוצע של 2% ולהביא את צריכת האנרגיה הסינית לרמה של Gtce5 (ש"ע 5 ג'יגהטון פחם)¹⁷⁶.

בראשית ינואר 2017 הציג מינהל האנרגיה הלאומי של סין את היעדים הנגזרים מתוכנית החומש ה-13 בתחום האנרגיה, כמו גם ההשקעות המתוכננות במגזר זה.¹⁷⁷ עיקרי היעדים והתכניות:

- צריכת האנרגיה, ביחס ליחידת תמ"ג, תופחת, במהלך תכנית החומש הנוכחית בשיעור של 15% (בהשוואה לשנת 2015).
- פליטת הפחמן הדו חמצני, ביחס ליחידת תמ"ג, תופחת, בתקופת תכנית החומש הנוכחית, בשיעור של 18% (בהשוואה לשנת 2015).
- חלקן של תחנות הכח הפחמיות, בייצור החשמל בסין, יפחת מ-62% בסך שנת 2015 לרמה של עד 58% בסוף תכנית החומש הנוכחית.
- סין תשקיע סך של 361 מיליארד דולר בקידום השימוש באנרגיות מתחדשות, תוך יצירת 13 מיליון מקומות עבודה בענף. בתום תקופת התכנית, בשנת 2020 תתרום האנרגיה המתחדשת 15% לפחות מייצור החשמל בסין.
- 100 מיליארד דולר יושקעו בתחום אנרגיית הרוח וכושר הייצור של מתקנים להפקת אנרגיית רוח יגדל בהיקף של 210 ג'יגואט, עד שנת 2020.
- 145 מיליארד דולר יושקעו בתחום האנרגיה הסולארית וכושר יצור האנרגיה הסולארית יגדל בהיקף של 110 ג'יגואט, עד שנת 2020.
- 70 מיליארד דולר יושקעו בתחום האנרגיה ההידרו-אלקטרית וכושר הייצור בתחום זה יגדל בהיקף של 380 ג'יגואט, עד שנת 2020.
- השקעות נוספות יתבצעו בתחומים דוגמת אנרגיה גיאותרמית, הפקת אנרגיה מגלי הים, ועוד.

176 נתוני BP Plc's Statistical Review of World Energy (2016) ויעדי מינהל האנרגיה הלאומי של סין (5/01/17).

177 מדיווח מינהל האנרגיה הלאומי של סין (5/01/17) ודיווחים במגזין The Diplomat (14/01/17).

תחום נוסף שיזכה לקידום הוא יצור האנרגיה ע"י כורים גרעיניים. על פי התכנון יורחב מערך הכורים כך שזה יקיף, עד שנת 2020, כורים פעילים או בבניה בכושר יצור כולל של 88 מיליון קילוואט¹⁷⁸.

על פי החלטת המועצה לפיתוח ולרפורמה של סין, שנכנסה לתוקף כבר בסוף שנת 2010, מותנה אישורו של כל מיזם והשקעה חדשה, בבחינת עמידתו בתקנות השימוש (והחיסכון) באנרגיה. ההערכה תתבצע על ידי גורם חיצוני ותועבר לאישור הרשויות.

כחלק מההתמודדות עם הגידול המהיר בביקוש לחשמל, הופכת סין למדינה מובילה בהשקעות בתחום שדרוג רשתות ההולכה ו"הרשת החכמה" (Smart grid), כחלק מתכנית ה"ערים החכמות" הנפרשת על פני סין.

מים ואיכות הסביבה

העיסוק והעניין בתחומי המים וההגנה על איכות הסביבה תופסים בהדרגה מקום חשוב בסדר היום הממסדי והציבורי בסין. זאת, הן על רקע ההחמרה במצב איכות הסביבה, והן כתוצאה מהעלייה במודעות ובעניין הציבורי בנושא.

מים

העיסוק בסוגיית אספקת המים במדינת ענק - המשלבת פרוכניציות עשירות במים ובמשקעים, לצד אזורי מדבריות ופרוכניציות שחונות - מואץ משמעותית בשנים האחרונות, בשל הירידה המתמדת במצאי ובאיכות המים במדינה.

בעשורים האחרונות נחשפו מקורות המים בסין לפגיעה מהותית, כתולדה של השילוב בין ההחמרה מתמשכת בזיהום מקורות המים כתוצאה מתהליך התיעוש המהיר והשימוש המוגבר בדשנים ומזהמים כחקלאות, ובין הגברת הצריכה הפרטית ופגעי האקלים. בעיה זו קיימת הן באזורים המפותחים, ויותר מכך, במרחב הכפרי.

מרבית הערים הגדולות בסין מתמודדות בשנים האחרונות עם בעיית זיהום מי השתיה. דו"ח שהתפרסם באמצע 2016 העלה כי מעל 70% ממקורות מי השתיה של כשלושים הערים המובילות בסין (ובהן בייג'ינג, שנגחאי וגוואנג'ז'), בהן מתגוררים במצטבר מעל 850 מיליון תושבים, לוקות בזיהום כבד¹⁷⁹.

178 עדכון של Wang Yiren, ס/יו"ר רשות האנרגיה הגרעינית הסינית, העיתון China Daily ואתר מועצת המדינה (15/02/17).

179 מחקר של The Nature Conservancy שבתפרסם באתר Quartz (19/04/16).

מחקר שהתפרסם בתקשורת הסינית בשנת 2016 העלה כי בעיה חמורה של איכות מים קיימת גם באזורים הכפריים. מעל 80% מתוך 2,103 בארות המים במגזר הכפרי, המפיקים מים ממקורות תת-קרקעיים ומשמשים את משקי הבית, החקלאים ומפעלי התעשייה, נמצאו כלתי מתאימים לשתייה¹⁸⁰.

סוגיית זיהום המים רק מחמירה את בעיית המחסור הקיימת: דו"ח שפרסמה חברת הייעוץ מקנזי¹⁸¹ העריך כי סין תיאלץ להתמודד עם מחסור של כ-200 מיליארד מ"ק מים במהלך שני העשורים הקרובים. הגידול המהיר בשימוש במים לתעשייה וברשויות המקומיות, צפוי להגדיל את הביקוש השנתי למים לרמה של 818 מיליארד מ"ק עד שנת 2030, בעוד שאספקת המים השנתית הממוצעת עומדת על 619 מיליארד מ"ק בלבד.

פיתוח סקטור המים הוא אחד מהיעדים הלאומיים המרכזיים שנקבעו במסגרת מדיניות "פיתוח בר קיימא" (sustainable development) שהושקה במסגרת תכנית החומש ה-11 ונמשכת גם במסגרת תכנית החומש ה-12 ותכנית החומש הנוכחית. על מנת להתמודד עם בעיית המים, פועלת הממשלה הסינית בשנים האחרונות, במספר ערוצים:

- פיתוח והשלמת מערכת הובלת מים ברמה הארצית, כמו גם פרויקטים לניוד מים ברמה האזורית. כך נבחנת הנחת צינור באורך 1,000 ק"מ שיוביל מים מימת בייקל ברוסיה לפרובינציית גאנסו¹⁸².
- החמרת הדרישות והפיקוח על זיהום מים בתעשייה ובחקלאות, במטרה לצמצם את הנזקים העתידיים, כמו גם השקעות נרחבות בפיתוח ושדרוג מתקני טיפול בשפכים ובמים.
- פעילות לשיקום מקורות מים שנפגעו (דוגמת אגם Taihu שהיה מאגר המים המרכזי בפרובינציית Jiangsu עד שהזדהם באמצע 2007 ומימיו נאסרו לשימוש ונזקקו לטיפול מקיף).
- שיפור מערכי ניהול מקורות המים במדינה ושיפור החיסכון במים בסקטורים השונים.
- הרחבת השימוש במים מותפלים.

בין היעדים ארוכי הטווח העיקריים שנקבעו לביצוע עד שנת 2030: הבאת 95% מהנהרות ומאגרי המים העיקריים המשמשים לשתייה, השקיה ותעשייה לעמידה בתקני האיכות הארציים (בהשוואה ל-46% כיום), והגבלת העלייה בצריכה הארצית של מים בסין לרמה של 700 מיליארד מטר קוב (בהשוואה ל-600 מיליארד כיום)¹⁸³.

תקציב של 131 מיליארד דולר הוקצה לטובת פיתוח סדרת פרויקטים מרכזיים בתחום המים, עד סוף שנת 2017 (גידול של 12.5% ביחס לשנת 2016) ובמסגרת זו הוגדרו 15 פרויקטים מובילים חדשים בתחום שימור המים¹⁸⁴.

הממשלה גם מעודדת כיום כניסה מוגברת של יזמים ומשקיעים פרטיים לפעילות בתחום המים, על מנת להתמודד עם האתגר רחב הממדים.

תחומי הפיתוח העיקריים בשנים הקרובות יהיו המשך והרחבת הטיפול בשפכים עירוניים ותעשייתיים (כולל שדרוג מערכות קיימות), הטמעת מערכות לחסכון ולייעול צריכת המים, מערכות התפלת וטיהור מים וכו'.

180 מדיווח של The New York Times (11/04/16).

181 בראשית שנת 2010.

182 דיווח העיתון Global Times הסיני (8/03/17).

183 נתוני משרד מקורות המים MWR (מאי 2012).

184 דיווח הוועדה לפיתוח ולרפורמה לאומית NDRC (24/01/17).

ראוי לציין כי מרבית השחקנים הבינ"ל המובילים בתחום המים, כמו גם מגוון חברות ויצרנים מקומיים, כבר פועלים בסין (בעיקר בתחום הטיפול בשפכים ובמים), בסביבה תחרותית קשה.

איכות הסביבה

תחום ההגנה על איכות הסביבה נתון תמיד בעימות בין הרצון בפיתוח כלכלי אזורי ובניצול באופן מקסימאלי של המשאבים הקיימים (בנייה, מפעלים, כרייה, עיבוד חקלאי וכו'), ובין הצורך לצמצם את הפגיעה באיכות הסביבה, וכנגזרת מכך את הפגיעה בהיבטים כמו בריאות הציבור, תכנון משאבים לטווח ארוך וכו'.

לאחר עשורים ארוכים שבהם נדחקו שיקולי איכות הסביבה לשולי מערכת קבלת ההחלטות, ניכר בשנים האחרונות שינוי הדרגתי בתחום זה. השינוי נובע הן מעליה במודעות ובהתעניינות בנושא, והן מההבנה הגוברת של הנזקים המידיים וארוכי הטווח הנובעים מטיפול לקוי בתחום זה.

ניתוח ההשלכות על איכות הסביבה הופך בשנים האחרונות למרכיב משמעותי בתהליכי אישורם של פרויקטים והשקעות זרות ומקומיות בסין. רשויות עירוניות ואזוריות מקשות על הקמת פרויקטים חדשים הפוגעים באיכות הסביבה, וערים שונות (בעיקר המפותחות שבהן) דוחקות מפעלים, חוות ופרויקטים מזהמים אל מחוץ לתחומן או לשולי תחום שיפוטן. רמות המעורבות וההתייחסות להיבט איכות הסביבה משתנה בהתאם להנהגה המקומית, חומרת המצב והיכולת הכלכלית "לזוותר" על פרויקטים קיימים או חדשים לטובת שימור הסביבה ואיכותה.

תהליך החקיקה וחיזוק מערכת החוקים והתקנות בתחום הגנת איכות הסביבה מתעצם בהדרגה, בשנים האחרונות, ובדצמבר 2016 אושר חוק המטיל מיסוי וקנסות על חברות הגורמות לפגיעה בסביבה (זיהום אוויר ומים, פליטת גזים, השלכת פסולת, וגרימת רעש)¹⁸⁵.

במקביל לקידום החקיקה מתגבשת מערכת אכיפה המתפרשת בכל רחבי המדינה. בשנת 2016 חקרו מפקחי המשרד להגנת הסביבה של סין 33,000 תיקים של הפרות בתחום איכות הסביבה, עצרו 720 חשודים והטילו קנסות בהיקף כולל של 64 מיליארד דולר¹⁸⁶.

מדובר כאמור בתהליך הדרגתי ואיטי, שהשפעותיו מתחילות להיות מורגשות במגוון סקטורים. כך לדוגמה, עוררה האולימפיאדה בבייג'ינג תשומת לב רבה לנושא זיהום האוויר והניבה שיפור באיכות האוויר באזור בייג'ינג - בין היתר הודות לצמצום בתנועות הרכב בעיר, מגמה שאומצה בהמשך גם ע"י ערים נוספות בסין (גם אם בהיקף צנוע). עם זאת, בייג'ינג והערים האחרות מתקשות לשמר בקרה על מספר הרכבים והיקף הפליטה המזהמת, דבר המעורר ביקורת ואף תסיסה בתקופת השיא של זיהום האוויר.

דוגמה המייצגת את החשיבות הגוברת של שיקולי איכות הסביבה היא הודעתו של המשרד להגנת הסביבה¹⁸⁷ כי מנע את אישורם של פרויקטים גדולים (חלקם הניכר תחנות כוח פחמיות) בהיקף כולל של מעל 15 מיליארד דולר, בשל סוגיית ההשפעה על הסביבה.

185 דיווח China Briefing (21/02/17).

186 דיווח סוכנות הידיעות המרכזית Xinhua (30/01/17).

187 הודעת המשרד להגנת הסביבה של סין.

בהצהרה שמעידה על מודעות הממשל לעוצמת אי השביעות הרצון בציבור מנושא זיהום האוויר, הבטיח ראש הממשלה Li, בראשית מרץ 2017, להילחם בזיהום האוויר ולהפוך את שמי סין שוב לכחולים.¹⁸⁸

תחום נוסף שהטיפול בו מוגבר הוא מחזור הפסולת: סין מייצרת מעל 520,000 טון פסולת ביום והפתרון העקרי לטיפול בה הוגדר על ידי הממשלה הוא שריפה, כשהיעד הוא הפעלת מערך משרפות שיטפלו כלפחות 40% מהפסולת בסין, עד שנת 2020.¹⁸⁹

מוצרי צריכה וקמעונאות

המעמד הבינוני¹⁹⁰ בסין נהנה בעשור האחרון מצמיחה מהירה ומוערך כיום בהיקף של 570 מיליון איש. חלקו של המעמד הבינוני בקרב האוכלוסייה העירוניות גדל מרמה של 4% בשנת 2000, לרמה של כ-72% בשנת 2017. הצמיחה הכלכלית במדינה והעליה ברמת החיים מרחיבים בהתמדה את שורות המעמד הבינוני, הצפוי לעמוד ב-2020 על 76% מהאוכלוסייה העירונית ולהקיף מעל 600 מיליון איש.¹⁹¹

השכבה העשירה בקרב האוכלוסייה הסינית גדלה אף היא ובקצב מהיר במיוחד. סין תופסת כיום את המקום השני בעולם (אחרי ארה"ב), בדירוג עשירי העולם, עם 11,000 המחזיקים ברכוש ששוויו עולה על 50 מיליון דולר - גידול של פי 15 מאז שנת 2000.¹⁹²

העלייה המתמדת ברמת החיים של האוכלוסייה, בדגש על המעמד הבינוני ההולך ומתרחב, הניבה צמיחה מרשימה במכירות של מוצרי צריכה ובסקטור הקמעונאי לענפיו השונים.

היקף המכירות של הסקטור הקמעונאי בסין צמח בשיעור של 10.4% בשנת 2016 ועמד על 4.84 טריליון דולר.¹⁹³

כשנים האחרונות בולטת העלייה במכירות של מוצרי פנאי ונוחות, דוגמת קוסמטיקה, אופנה, תכשיטים וכו', כמו גם במכירות של מוצרי יוקרה ברמה גבוהה.

כך צמח יבוא היהלומים המלוטשים לסין, בשנת 2016, בשיעור של 4.9% ועמד על 7.02 מיליארד דולר.¹⁹⁴

יבוא היין לסין צמח אף הוא, בקצב מהיר יותר של 16% ועמד על 2.4 מיליארד דולר (638 מיליון ליטר).¹⁹⁵

188 נאום רה"מ במליאת קונגרס העם (5/03/17).

189 דיווח NPR (20/02/17).

190 עם הכנסה שנתית של בין 9,000-34,000 דולר.

191 פרסומי חברת הייעוץ מקנזי (מרץ-אפריל 2014 ואוגוסט 2016).

192 נתוני מכון המחקר של Credit Suisse, דיווח GB Times (24/11/16).

193 נתוני הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה של סין (20/01/17).

194 נתוני המכס הסיני, דיווח מרכז היהלומים הישראלי (28/03/17).

195 נתוני מחקר VinExpo, מדיווח China Briefing (21/03/17).

העליה בהכנסה הפנויה והחשיפה לעולם הצרכני בחו"ל הביא גם לשינוי בהרגלי הצריכה של המעמד הבינוני הסיני, שינוי שבא לידי ביטוי בולט בתחום המזון, עם כניסתן לפעילות מורחבת בסין של רשתות בינ"ל דוגמת מקדונלדס, סטארבקס, וכמובן - חברות המזון של קבוצת YUM, מפעילה כיום בסין מעל 7,600 סניפים של KFC, פיצה האט וטאקו-בל, ומתכננת להוסיף 550-600 סניפים במהלך 2017¹⁹⁶.

המגזר העירוני והאזור המפותח במזרח סין מובילים, באופן טבעי, את הביקושים בתחום הצריכה בסין. עם זאת, ניכרת עליה בביקושים גם במרחב הכפרי, אותה מעודד הממשל.

המשך הצמיחה הכלכלית והעלייה המתמשכת בהכנסות התושבים וברמת החיים, מבססים את ההערכות כי העלייה בביקושים של המגזר הצרכני תמשיך לגדול ותתרום משמעותית לשימור צמיחת הכלכלה הסינית.

תעשיית ושוק הרכב

תעשיית הרכב הסינית החלה את דרכה בסוף שנות ה-60 עם השקת רכבי "Red Flag"¹⁹⁷ שיועדו לבכירי הממשל הסיני, אך לאחר מכן התפתחה באיטיות יתרה. בשנת 1978, עת הושקו הרפורמות הכלכליות, נמכרו בסין כ-5,000 רכבים בשנה.

בעשורים הבאים קמו ברחבי סין יצרניות רכב רבות (מעל למאה יצרני רכב פועלים גם כיום בסין), אך תחילתה של ההתפתחות המשמעותית בענף באה עם הקמת המיזם המשותף לייצור רכב שהקימה חברת פולקסוואגן בשנגחאי במרץ 1985. למעלה מעשור לאחר מכן, במרץ 1997, הוקם המיזם המשותף הזר השני בשנגחאי, ע"י ג'נרל מוטורס. ובעקבותיו החלו זורמות לסין כמעט כל יצרניות הרכב הבינ"ל, שהקימו מפעלים במסגרת מיזמים משותפים בסין¹⁹⁸.

לצד המיזמים המשותפים, שהובילו את צמיחת התעשייה ושוק הרכב הסיני, צומחות בהדרגה גם יצרניות מקומיות רציניות (דוגמת Geely, Cherry, BYD). חלק מהחברות שהתחילו כמיזמים משותפים, יוזמות כיום גם הן פעילות עצמאית ומפתחות רכבים.

¹⁹⁶ דיווח CNBC (6/04/17).

¹⁹⁷ חברת First Automotive Industry Corp. השיקה רכב ראשון מסוג זה במאי 1958.

¹⁹⁸ על פי התקנות הסיניות לא ניתן להקים מפעל להרכבת רכב בבעלות זרה מלאה. יצרני רכב זרים רשאים להקים שתי שותפויות לייצור רכבי נוסעים ושתיים נוספות לייצור רכבים מסחריים.

מספרן הרב של יצרניות הרכב הסיניות, שחלקן מייצרות רק אלפים בודדים של רכבים, גרם לקשיים מבניים בענף, הן בהיבט של הקושי לייצר רמה טכנולוגית ובטיחותית גבוהה, והן בהיבט העסקי. הממשל הסיני פועל מאז ראשית העשור לעודד ולקדם מיזוגים ורכישות בענף ולצמצם משמעותית את מספר יצרניות הרכב במדינה. מסמך שגובש בראשית 2012 (וטרם מומש במלואו) מדבר צמצום הדרגתי של מספר החברות על בניית מערך של חמש קבוצות רכב ועשר חברות מובילות שייצרו 90% מהרכבים בסין¹⁹⁹.

בשנת 2009 דורגה סין לראשונה כשוק הרכב הגדול ביותר בעולם²⁰⁰. הודות לשילוב בין העלייה ברמת החיים וצרכי החברות העסקיות, נמשכה הצמיחה בענף גם בשנים הבאות, אם כי בקצב מתון יותר.

בשנת 2016 נמכרו בסין 28.03 מיליון מכוניות (גידול של 13.7% ביחס לשנה הקודמת). לצמיחה המהירה בענף תרמה הקלה במס (בשיעור 10%) שקיבלו רוכשי רכבים עם מנועים קטנים יחסית (עד 1.6 ליטר) שהיו אחראים ל-62.8% מהמכירות (גידול של 21.4%)²⁰¹.

ההקלות במיסוי הופחתו משמעותית בראשית 2017 (7.5% במקום 10%) והצעד צפוי להביא להאטה בקצב צמיחת הענף, שצפוי להשיג גידול של כ-5-7% בלבד בשנת 2017²⁰².

בראשית שנת 2017 כבר נעו על כבישי סין מעל 200 מיליון מכוניות המהווים שוק עולמי משמעותי אך גם אתגר תחבורתי גדול, כאשר מרבית הערים הגדולות במדינה מתמודדות עם אתגרים בתחום עומסי התנועה²⁰³ וזיהום האוויר.

לצד יצרניות הרכב הגדולות, מתפתחת בסין תעשייה ענפה של ייצור חלקים וחלפים לרכב. התעשייה הזו משלבת מערכי ייצור מקומיים של יצרנים בינ"ל, לצד יצרנים מקומיים. בעוד שהשוק המקומי מעורר כיום עניין גובר והולך בקרב היצרנים הזרים (שהתמקדו בעבר באספקת מוצרים לשווקים הבינ"ל), הרי שהיצרנים הסינים שואפים להרחיב את פעילותם בשוק הבינ"ל ולשדרג את יכולותיהם ומוצריהם על מנת להתמודד עם התקינה הבינ"ל. זאת, תוך כינון שתופי פעולה טכנולוגיים ויצרניים עם שחקנים זרים.

לנוכח התחרות הקשה בתעשיית הרכב העולמית והפערים הקיימים בין יצרניות הרכב הסיניות והתעשייה הבינ"ל, כמו גם העלייה במודעות לנזקים הסביבתיים של התרחבות השימוש ברכב, מרכז הממסד הסיני מאמצים בקידום פיתוחם וייצורם של רכבים בהנעה אלטרנטיבית. זהו תחום בו הפערים בניסיון, טכנולוגיה ומערכי הייצור הקיימים אל מול היצרניות הזרות קטנים משמעותית, וחברות הרכב הסיניות פועלות לפיתוח יכולת בתחום זה.

199 אתר ResearchinChina.com (21/02/12).

200 במונחי מספר הרכבים הנמכרים. ארה"ב עודנה השוק הגדול בעולם בהיקף מכירות הרכב במונחי מחיר.

201 נתוני התאחדות יצרני הרכב של סין CAAM (12/01/17).

202 כך לדוגמה תחזית שפרסם ראש יחידת המחקר של רכבים באסיה בבנק UBS והערכות חברת המחקר בתחום הרכב Foresight, שמביא העיתון SCMP (12/01/17).

203 מחקר של יצרנית מכשירי GPS, חסרת TomTom, שהקיף 390 ערים בעולם העלה כי 6 מתוך 15 הערים הפקוקות בעולם מצויות בסין, ובהן: צ'ונגצ'ינג, גוואנגז'ו, שנג'ן וכייג'ינג (21/02/17).

כך העניק הממשל בשנתיים האחרונות אישורים להקמת ושידרוג של מפעלים לייצור רכבים בהנעה אלטרנטיבית ומכלולים רלוונטיים. בנוסף לחברות הרכב הוותיקות הפעילות בתחום או נכנסות אליו אושרה במהלך השנה החדשה גם כניסתם לתחום של חברות חדשות, דוגמת חברת המדיה LeEco. ההערכה היא שעד שנת 2020 יפעלו בתחום מעל 20 חברות עם כושר יצור מצרפי של 7 מיליון רכבים²⁰⁴.

בנוסף פרסמה מועצת המדינה הסינית הנחיות לפיתוח מערך התמיכה לכלי הרכב החשמליים, במסגרתם יותקנו ברחבי סין 12,000 תחנות טעינה, שיצטרפו למערך הקיים שיוכל אז לתמוך בכחמישה מיליון כלי רכב²⁰⁵.

על אף התמיכה הממשלתית בקידום הייצור של רכבים בהנעה אלטרנטיבית, התוצאות בשטח עודן צנועות. בשנת 2016 נמכרו בסין 507 אלף מכוניות בהנעה אלטרנטיבית (80% מהן בהנעה חשמלית בלבד), נתון המהווה גידול של 53% ביחס לשנה הקודמת²⁰⁶.

- על מגמת הצמיחה והתמיכה הממשלתית מעיבות שתי סוגיות מרכזיות:
- השקעות הנרחבות במערכי הייצור וכניסת שחקנים רבים לענף עלולים לפתח כושר ייצור עודף ביחס לביקושים הצפויים בשוק המקומי.
 - בדיקה שביצע הממשל במהלך שנת 2016 העלה כי כמה מיצרניות הרכב ביצעו הטעייה מכוונת שאפשרה להן ליהנות מסובסידיות באופן בלתי מוצדק. בהמשך לצעדי ענישה וקנסות שהוטלו הודיע הממשל גם על הפחתה של 20% בסבסודיות לרוכשים (למעט רכב מונע תאי דלק) והכוונה היא להפחית הסובסידיות בהדרגה עד להפסקתן בתוך כארבע שנים.

היקף מכירות המכוניות בהנעה חלופית אכן פחתו בראשית שנת 2017, אך הערכת התאחדות יצרני הרכב של סין היא כי במהלך שנת 2017 ימכרו 700-800 אלף מכוניות בהנעה אלטרנטיבית, נתון המייצג גידול של 50%²⁰⁷.

במקביל לפעילותן בשוק המקומי, מגבירות היצרניות הסיניות בהדרגה את מאמצי היצוא של רכביהן, בשלב זה - בעיקר לשווקים המקלים בתחום התקינה. היצרניות המובילות בסין מפעילות תכניות פיתוח שיאפשרו להן בעתיד לעמוד בתקנים האירופאים והאמריקאים. ניתן להניח כי בשנים הקרובות נראה יבוא מורחב של רכבים סיניים שינועו גם על אדמת ארץ הקודש.

204 נתוני משרד התעשייה וטכנולוגיות המידע MIIT, התאחדות יצרני הרכב CAAM והעיתון China Daily (26/12/15).

205 כפי שפורסם ע"י סוכנות הידיעות המרכזית Xinhua (7/02/17).

206 נתוני סוכנות הידיעות המרכזית Xinhua (7/02/17).

207 תחזית שהציג ס/מזכ"ל CAAM, מר Ye Shengji, לאחר הירידה במכירות בחודשיים הראשונים של השנה (9/3/17).

תיירות

העלייה המתמדת ברמת החיים של תושבי סין בשנים האחרונות, בשילוב הליברליזציה בתקנות ובנהלים המקלים על הנסיעה לחו"ל, הביאה לעלייה משמעותית בתנועת התיירות היוצאת מסין.

במהלך שנת 2016 יצאו את סין 122 מיליון תיירים (עליה של 4.3% ביחס לשנה הקודמת) ומספרם צפוי לגדול בשיעור שנתי ממוצע של כ-5% ולעמוד על 150 מיליון תיירים בשנת 2017²⁰⁸.

מרבית היוצאים מסין הגדירו את מטרת נסיעתם כתיירות, וכשליש (37%) ניצלו הנסיעה לעסקים או שילבו בין השניים. את רשימת היעדים המועדפים על התייר הסיני מובילות יפן, אוסטרליה, תאילנד, דרום קוריא, וארה"ב.

בשנים האחרונות חתמה סין על למעלה ממאה הסכמים המכירים במדינות שונות כיעד תיירות מאושר (התקנות בסין מתיירות קידום תיירות קבוצתית רק ליעדים מאושרים). כיום כוללת רשימת היעדים המאושרים מעל 150 מדינות.

חתימת ההסכם להכרה בישראל כיעד תיירות מאושר (ADS) עבור התיירות הסינית, בסוף שנת 2007, פתח לראשונה את הדלת לקידום תנועה של תיירות קבוצתית סינית לישראל. עם חתימת ההסכם יכול ענף התיירות הישראלי לפתח פעילות מלאה מול שוק התיירות הסיני הצומח.

208 נתוני מינהל התיירות הלאומית של סין, מפרסום (27/02/17) China Daily.

עשה ואל תעשה

ההכנה המקצועית והתפיסתית לקראת המפגש עם התרבות וההתנהלות העסקית הסינית הינה מרכיב חשוב בהצלחת הפעילות בסין ותסייע בהבנה נכונה של המצב וביכולת להתנהל ולהגיב באופן המתאים. להלן כמה הצעות ל"עשה" ו"אל תעשה" במסגרת פעילות בסין:

הכניסה לסין היא אסטרטגיה ולא טקטיקה - הכניסה לפעילות בסין הינה החלטה אסטרטגית חשובה ומצריכה מחויבות (ברמת ההנהלה) להתגייסות, לתמיכה ומעורבות בפעילות, ולהקצאת המשאבים הדרושים לכך. יש להיזהר מ"קפיצה על הזדמנויות" שאינן מתואמות עם אסטרטגיית החברה.

סבלנות בבקשה! - ברמה האסטרטגית והטקטית כאחד. מי שמתכנן לכבוש את השוק הסיני בין-רגע, בחר מן הסתם, ביעד הלא נכון. התנהלות נכונה בשוק הסיני מצריכה השקעת תעצומות נפש ניכרות וסבלנות רבה אל מול תהליכי גישוש ממושכים, קושי מתמשך בהבנת התהליכים, מו"מ ארוך ומייגע ועוד. איבוד הסבלנות בתהליך, או גרוע מכך - הפגנת לחץ או הרמת קול, רק יחמירו את המצב ועלולים להביא לכישלון כואב.

עשה שיעורי בית ולמד מניסיונם של אחרים - הכנה הולמת ברמת לימוד השוק, הגדרת פלח השוק הרלוונטי, המגמות והשחקנים הרלוונטיים היא חיונית. אין טעם לנסות ולהמציא את הגלגל, יש מספיק חברות ישראליות וזרות שפועלות בסין. חלקן מצליחות וחלקן כושלות. לימוד מניסיונם של אחרים יאפשר הגעה לסין עם היכרות משופרת של השטח וישפר את סיכויי ההצלחה.

השקע זמן ומאמץ בטיפוח קשרים ומערכת יחסים - למערכות קשרים ובניית אמון וידידות יש תרומה חשובה בעשיית עסקים במרבית השווקים בעולם. בסין תרומתם היא מרכזית וקריטית. מערכת יחסים טובה הינה מרכיב חיוני בפיתוח הקשר העסקי.

היה שם - כמעט בלתי אפשרי לנהל עסק בסין בשלט רחוק. הכרחי להפגין נוכחות פיזית בשטח, נוכחות המשדרת גם את המחויבות לשוק הסיני ולקשרים בו. הנוכחות הפיזית במדינה תעזור גם בפיתוח הקשרים הנכונים, בהתעדכנות בהתפתחויות הקשורות בתחום הפעילות העסקי וביכולת להגיב בצורה מהירה.

היעזר בכל גורם מסייע אפשרי - המנטאליות של "אני ואפסי עוד" אינה מתאימה להקמת עסק במדינה זרה, ובטח ובטח שלא בסין. ישנם שפע של גורמים מקצועיים, רשמיים ולא רשמיים, המסייעים לאנשי העסקים הישראלים בסין: נציגויות, עמיתים וקולגות, חברות ייעוץ ופיתוח עסקי מקומיות וזרות ועוד. ההעזרות בגורמים אלו תתרום משמעותית לפעילות בסין.

אל תתנשא - ישראל אמנם העניקה לעולם את ה-ICQ, הסטנטים, הטפטפות ועוד לא מעט פיתוחים מרשימים, לצד השגת צמיחה ופיתוח מרשימים. אבל! מבט קצר על הנוף הנשקף מחלון המלון בבייג'ינג, שנגחאי וערים אחרות, די בו בכדי להזכיר את יכולותיה של אומת הענק, הישגיה בעבר ובהווה והשגשוג שבפתח. הסינים מכירים ומעריכים את הישגי העם היהודי וישראל - וכך יפה לנו הצניעות.

אל תחלום - ההתלהבות מהענק הסיני והישגיו עשויה להשכיח לעיתים את העובדה הפשוטה שגם בסין, עסק הוא ביזנס לכל דבר. כניסה לפעילות בלא תכנון מדוקדק, התנהלות עסקית נבונה ושקולה, והכנת תכנית עסקית, תהיה צפויה גם כאן לכישלון חרוץ.

אל תיסחף - הרצון להגיע להישגים עסקיים בסין הוא מבורך, אולם יש לזכור שגם רומא לא נבנתה ביום אחד. יש להכין תכניות עסקיות ריאליות ולפעול לפיהן. לא "לחלום" ולצפות לרווחים כבר ברבעון הראשון לפעילות. יש לתכנן בראייה רחבה, אך לבצע שלב-אחר-שלב, על מנת לתחם את הסיכון.

אל תיתפס לשאננות - גם אם הכול הולך על פי התכנית, אסור להיתפס לשאננות. השוק הסיני מלא הפתעות, ואחת מהן, מן הסתם, מסתתרת מאחורי הפינה. מומלץ להיערך מראש לכל תסריט אפשרי ו"להכין" מרחב גמישות שיאפשר התמודדות גם עם תסריטים לא מתוכננים.

סין היא לא רק בייג'ינג, שנגחאי, שז'ן - שלוש הערים הללו הן אמנם המגנט המושך אליו את מרבית אנשי העסקים והחברות הזרות, אך חשוב לזכור כי בסין יש אזורים רבים ושונים, שלכל אחד יתרונות ומאפיינים מיוחדים. ברחבי סין פרוסות מעל מאה ערים שאוכלוסייתן מונה מעל מיליון תושבים, ולערים רבות פוטנציאל עסקי כזה או אחר.

המנע ממתן בלעדיות גורפת בדקה השניה - אחד המשגים האופייניים לחברות זרות ובכלל זה ישראליות, הוא כניסה למחויבות מהירה למתן זכויות בלעדיות מקיפות לשחקן מקומי יחיד. ישנם בהחלט מקרים בהם צעד כזה נכון ומועיל - אבל במקרים לא מעטים אין זה כך. לעיתים, בלעדיות זו ניתנת אף בטרם נבנתה אסטרטגיה ברורה ובלא בחינה מעמיקה של השותף הסיני. נציין כי בחלק גדול מהתחומים אין שחקנים סיניים המפעילים מערכי פעילות ורשתות הפצה המכסות באופן מלא את השוק הארצי, ובמקרים רבים נכון יהיה לבנות דווקא מערכות הפצה ופעילות על בסיס אזורי (ובתנאי שלחברה הישראלית יכולת להתמוגג עם ניהול מערך מורכב כזה).

אל תתייאש - גם אם נראה לך שכולם סביבך מצליחים ורק אתה לא, אל תתייאש. לפחות לא מהר מדי. השוק הסיני מהווה הזדמנות עסקית אדירה, אולם יש צורך בלימוד, השקעה והתמדה. יחד עם זאת, אם החלטת לקפל את הפעילות בסין, עשה זאת בצורה מוכבדת ולא ע"י השארת אדמה חרוכה. ייתכן ויום אחד תרצה לנסות שוב.

וכמה הערות טכניות:

- תעשיית כרטיסי הביקור היא קרוב לוודאי אחד הענפים המצליחים בסין. כרטיס ביקור (רצוי עם תרגום לסינית) הינו כלי עבודה חיוני, המאפשר לשני הצדדים להכיר מי עומד מולם ולשמר את הקשר (גם אם לא קלטו את שמו הזר של בן השיח). כיוון שכך, ראוי לנהוג ברגישות בעת החלפת הכרטיס ולהתבונן בו בטרם הנחתו על השולחן או בכיס.
 - המקבילה הדיגיטלית של החלפת כרטיסי הביקור היא סריקת הברקוד באפליקציית Wechat. כדאי להוריד את האפליקציה ולהתחבר. רובם המכריע של בני השיח הסינים משתמשים באפליקציית Wechat וההתחברות ברשת חברתית זו מהירה ומאפשרת שימור מערכת קשרים.
 - הצטייד בכל חומרי ההמחשה האפשריים: עלונים, קטלוגים, דוגמאות וכו' (עדיף בסינית). חשוב לאזכר בחומר הצלחות קודמות ולקוחות מוכרים (זרים ואסיאניים כאחד). הצד הסיני מייחס חשיבות רבה לספרות ולמילה הכתובה, ויעריכו מידע וחומר שיוכן עבורם. ראוי לזכור כי גם אם החברה הישראלית מפורסמת בארץ ו/או באירופה, סביר להניח כי בן השיח הסיני בתחום לא מכיר אותה. לכן, הצגה עצמית נאותה חשובה ביותר.
 - אוכל ממלא תפקיד חשוב בחברה הסינית. הגעת מועד הארוחה יחתוך ישיבות ומפגשים, אך יהווה גם הזדמנות להעמקת ההיכרות ולייצור מערכת קשרים מועילה. מסיבה זו רצוי להיענות להזמנות לארוחה וליזום ארוחות משותפות נוספות.
 - נימוס ורגישות הן תכונות חיוניות בכל מגע אנושי, אך חשיבותן גדלה שבעתיים בסין. הכבוד לזולת ושמירה על כבודו הינם הכרחיים. פגיעה בכבודו של בן השיח, החברה שלו (ולעיתים אף ארצו) תגרום לו "לאבד פנים" (to lose face) ותפגע (לעיתים באורח אנוש) בקשרים ובפעילות.
 - הצטייד במתורגמן מוכר ומהימן, שיוודא כי המידע המגיע לאוזניך הינו אמין ונכון, וכי מסריך מועברים במלואם לבני שיחך. מתורגמן קבוע וטוב הוא נכס חשוב.
- ראוי לזכור כי העולם העסקי הסיני הוא מגוון ועשיר ברבדים וגישות שונות, והבדלים גם בהיבטים של התרבות וההתנהלות העסקית: אין דינו של מו"מ עם הנהלת חברה ממשלתית בינונית בעיר מחוז, כדינו של מו"מ עם הנהלת חברת היי-טק בשנגחאי.
- גם לאחר שלמדת ושיננת את ההמלצות שלעיל, אתה עשוי לגלות מולך בפגישה בכיר סיני שנולד, גדל או עבד בארה"ב, ועמק הסיליקון הוא ביתו השני.
- סין היא תמיד אתגר - לפעמים קל יותר, ולפעמים קשה מאוד. בדר"כ גם מלא הפתעות.
- וחשוב מכל: סין היא היום ארץ האפשרויות הבלתי מוגבלות והאתגרים המלווים אותן.

אחרית דבר

בעולם המתמודד כיום עם הצורך להתאושש מהשלכות המשבר הכלכלי הגלובאלי, ועם ביצועים מאכזבים בחלק ניכר מהכלכלות המפותחות, מהווה סין נקודת אור משמעותית ויעד כלכלי שחשיבותו גדלה והולכת.

הדברים נכונים עבור כל שחקן בינ"ל ובכלל זה ישראל. התארגנות והיערכות נכונה תאפשר לחברות הישראליות להפוך את השוק הסיני הצומח ליעד יצוא חלופי לשווקים המסורתיים של ארה"ב ואירופה, וכשותף פוטנציאלי משמעותי לפעילויות בתחום המו"פ וההשקעות.

סין היא ארץ של מורכבות, איזונים וניגודים, והדבר נכון כמעט לכל תחום ומכל נקודת מבט. הכניסה לפעילות בסין מחייבת הכנה, תכנון, גמישות ורגישות, על מנת לוודא שהאור בקצה המנהרה לא יהפוך ממקור להצלחה ולתקווה, לאורו של קטר השועט לעברנו.

מכון היצוא

מכון היצוא מייצרים הזדמנויות בשבילך!

מכון היצוא הינו עמותה ללא כוונת רווח. מטרתו לתמוך ולסייע ליצואנים ישראלים ולמעוניינים להתחיל לייצא, בבניית יכולות, בפיתוח קשרים עסקיים, שיתופי פעולה ושותפויות אסטרטגיות עם גורמים מחו"ל. מאז הקמתו בשנת 1958 מהווה מכון היצוא בית עבור אלפי יצואנים הישראליים ומעניק להם בכל שנה מגוון שירותים וכלים להצלחה בינלאומית.

קשרים עסקיים, שירותי מידע וייעוץ, השתתפות בתערוכות בינלאומיות ומגוון פעילויות הם רק חלק מכלי הסיוע שמעניק מכון היצוא לחברות היצואניות הישראליות. בזכות הניסיון הרב במגוון התחומים הנלווים לתהליך היצוא ובאמצעות 19 ענפי יצוא שונים מתחומי מוצרי הצריכה והטכנולוגיות, נהנים היצואנים הישראלים משירותים ופעילויות המקדמים את היצוא הישראלי ברחבי העולם. מכון היצוא עובד בשיתוף פעולה עם נספחי המסחר והכלכלה המוצבים בחו"ל, נציגי פיתוח עסקי מקומיים, נציגים דיפלומטיים, נספחי מסחר זרים המכהנים בישראל וארגוני סחר בינלאומיים, לטובת קידום היצוא הישראלי.

היחידה הכלכלית במכון היצוא מנתחת ומפרסמת מידע וסקירות כלכליות על מדינות ושווקי יעד ליצוא הישראלי. כמו כן, מפרסמת היחידה ניתוחים, ניירות עמדה, סקירות כלכליות ומידע רב על מגמות ביצוא הישראלי.

פרטים ומידע נוסף על פעילות המכון ואנשי הקשר בתחומים השונים ניתן למצוא באתר המכון:
www.export.gov.il

שיתופי פעולה טכנולוגיים: החברה מסתייעת במארג הקשרים שלה על מנת לאתר שותפים פוטנציאליים ולחבר חברות ישראליות ובינ"ל עם חברות סיניות רלוונטיות לצרכי השקעות בינ"ל בטכנולוגיה באמצעות מיזמים משותפים (JV) / מיזוגים ורכישות (רכישה מלאה או חלקית של חברות או הטכנולוגיה שלהן ע"י חברה סינית) / מתן רישיונות לשימוש בטכנולוגיות / פרויקטים של מו"פ משותף וכו'. כחלק מפעילותה זו, SHENG מסייעת ללקוחותיה למצוא את הדרך שתאפשר להן ליהנות מהיזמה של הממשלה הסינית לעידוד חברות סיניות להשקעה בטכנולוגיות זרות.

פעילות פיתוח עסקי: סיוע בכניסת חברות זרות ומוצרים לשוק הסיני; איתור וניהול ערוצי הפצה; הקמת שותפויות עסקיות; ליווי תהליכי משא ומתן וכו'.

שירותי הוסטינג וייצוג בעלים: החברה מציעה מגוון שירותי הוסטינג וייצוג בעלים בסין בהתאמה אישית לצורכי הלקוח, הכוללים: תמיכה ופיקוח לצוות הניהול המקומי; השכרת עמדות עבודה, חדרי ישיבות ותשתיות משרדיות באחד ממשרדי החברה בסין; שירות העסקת עובדים כגורם צד ג' ועוד.

קבוצת SHENG הינה החברה המובילה במתן שירותי בנקאות השקעות, שיתופי פעולה טכנולוגיים, ייעוץ, פיתוח עסקי ועוד.

קבוצת SHENG הוקמה בשנת 2002 בעיר שנגחאי ופועלת כיום משמונה משרדים וחברות בת, הפרוסים ברחבי סין, ישראל וקנדה.

קבוצת SHENG ממנפת את מערך הקשרים העסקיים הגלובלי הרחב שלה עם גופי השקעה, חברות מובילות וגורמי ממשל על מנת להעניק ללקוחותיה חבילת שירותים מקצועית ויעילה שתענה על צרכיהם ודרישותיהם בפעילות בשווקים הישראלי, הסיני, והצפון אמריקאי.

קבוצת SHENG הינה חלק מקבוצת BDO זיו האפט ייעוץ וניהול, שהינה חלק מרשת BDO העולמית.

שירותי החברה:

חברות הקבוצה מספקות מגוון שירותים מקצועיים המותאמים לצרכי כל לקוח ובהם:

בנקאות השקעות: בנקאות השקעות בינ"ל; גיוסי הון וגיוסי חוב; ליווי תהליכי מיזוגים ורכישות; יעוץ למיזמים משותפים ושותפויות אסטרטגיות ועוד.

אתרים רלוונטיים

מתוך הנחה שמרבית קוראי הפרסום אינם דוברי סינית, ריכזנו בפרק זה קישורים רק לאתרים הפעילים בשפה האנגלית (ו/או עברית):

נציגויות ישראל וסין:

http://embassies.gov.il/beijing-en/Pages/default.aspx	שגרירות ישראל בבייג'ינג:
http://www.isconshanghai.org/web	הקונסוליה הכללית בשנגחאי:
http://embassies.gov.il/guangzhou-en/Pages/default.aspx	הקונסוליה הכללית בגוואנגז'ו:
http://embassies.gov.il/chengdu/Pages/default.aspx	הקונסוליה הכללית בצ'נגדו:
http://www.fmprc.gov.cn/ce/ceil/eng	השגרירות הסינית בישראל:
http://israel-trade.net/china	מרכז מידע סין / מינהל סחר חוץ:

משרדי ממשלה וארגונים סיניים:

http://english.mofcom.gov.cn	משרד הסחר:
http://www.saic.gov.cn/english/default.htm	מינהל התעשייה והמסחר:
http://www.most.gov.cn/eng/index.htm	משרד המדע והטכנולוגיה:
http://www.mwr.gov.cn/english	משרד מקורות המים:
http://en.cnta.gov.cn/	מינהל התיירות הלאומי:
www.safe.gov.cn/model_safe_en/index.jsp?id=6	מינהל הפיקוח על סחר מטבע חוץ:
http://eng.sfda.gov.cn/eng	מינהל המזון והתרופות הלאומי:
http://www.stats.gov.cn/english/index.htm	הלשכה הלאומית לסטטיסטיקה:
http://english.customs.gov.cn	רשות המכס:

אתרי חדשות ומידע:

http://english.peopledaily.com.cn	היוםון	:People's Daily
http://www.chinadaily.com.cn	היוםון	:China Daily

מאמצים רבים הושקעו בהבטחת מהימנותו של המידע המתפרסם בחוברת זו. יחד עם זאת ייתכנו טעויות מטעויות שונות, אי לכך לא תחול על מכון היצוא, חברת SHENG-BDO והעורכים כל אחריות ישירה או עקיפה לנזק שעלול להיגרם כתוצאה מטעויות שנפלו בחוברת זו או כתוצאה משימוש במידע המופיע בה.
(ט.ל.ח.)

© כל הזכויות שמורות למכון היצוא ולחברת SHENG-BDO.

עריכה:

אילן מאור, מנכ"ל שותף,

חברת SHENG-BDO China Business Development

והיחידה הכלכלית, מכון היצוא

מחקר:

אילן מאור, ירדן זילבר, שי מרכוס, טליה פרץ, עומר יעקובי, לינוי גליק, נמרוד בריקמן, עינב ניקסון,

מחברת SHENG-BDO China Business Development

ד"ר כפיר לוצאטו, אמיר פלמרי וקבוצת לוצאטו את לוצאטו; עו"ד יואב שדה, משרד מיתר ליקוורניק גבע לשם טל, עורכי דין

איתי זהוראי ודניאל רופא, היחידה הכלכלית מכון היצוא

הפקה והוצאה לאור:

חטיבת תקשורת והפקות, מכון היצוא

הודפס בישראל - 2017

(מהדורה חמישית ומעודכנת)

עיצוב והפקה:

סטודיו בילט

